

HET HOOGLIED VAN SALOMO.

Het Hooglied, letterlijk, het Lied der Liederen, in het Hebreeuws genaamd, Schir haschirim, in de Septuaginta, Asma asmatoon en in de Vulgata, Canticum canticorum, niet omdat het samengesteld is uit andere liederen, maar dewijl het het Lied bij uitnemendheid is, is gedicht door Salomo, den opvolger en zoon van David, den wijzen koning Israëls.

De tijd van zijn leven, wanneer hij dit Lied heeft gezongen, is ons niet bekend, hoewel de gissing, dat hij het in de eerste tijden van zijn opgewekt geestelijk leven heeft gezongen, veel voor heeft.

Het kan en mag niet anders beschouwd worden, dan als een geestelijk minnelied, in den zin, dat, wat hij zingt en bezingt is de verhouding tussen Christus Jezus en Zijne Kerk, voorgesteld door de verhouding tussen hem, den koning Salomo, en Sulamith.

Het Hooglied, als gewrocht des Heiligen Geestes, is derhalve typisch-mystiek op te vatten en niet zozeer allegorisch.

Men heeft evenwel in het oog te houden, dat gelijk als bij gelijkenissen ook niet alles kan overgebracht worden, het ook bij de onderscheiden delen van dit geestelijk Lied niet gaat, om alles over te brengen op Christus en Zijne Gemeente, op den geestelijken Bruidegom en Zijne Bruid.

Het geheel laat zich in zes onderdelen verdelen.

Het eerste deel (Hoofdstuk 1: 2-2: 7) deelt mede het verlangen der wederkerige liefde.

Het tweede deel (Hoofdstuk 2: 8-3: 5) vermeldt het zoeken en vinden van elkaar.

Het derde deel (Hoofdstuk 3: 6-5: 1) bezingt het inhalen der bruid en de bruiloft zelf.

Het vierde deel (Hoofdstuk 5: 2-6: 9) wijst op de versmade en terug ontvangen liefde.

Het vijfde deel (Hoofdstuk 6: 10-8: 4) tekent op bijzondere wijze de schoonheid van Sulamith.

Het zesde deel (Hoofdstuk 8: 5-14) verheerlijkt de bevestiging van het verbond der liefde.

Het geheel doet ons Salomo, den vredevorst, kennen als type van Hem, van Wien het in het bijzonder geldt: alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk, en Sulamith als type van de Gemeente, wier heerlijkheid alleen de heerlijkheid is van haar Heere en Bruidegom.

HOOFDSTUK 1.

HET VERLANGEN DER GEMEENTE NAAR HAREN BRUIDEGOM CHRISTUS, MET WIEN ZIJ IN LIEFDE ONDERTROUWD IS EN VERBONDEN.

1 Het Hooglied (woordelijk: Lied der liederen d.i. het schoonste, heerlijkste, boven alle andere liederen verheven lied, hetwelk door Gods Geest van Salomo is aanschouwd, gedicht en neergeschreven, waarschijnlijk in de vroegere jaren zijns levens.

Dit opschrift, zelfs al is het niet van Salomo zelven afkomstig, toch zeker van hogen ouderdom en van grote geloofwaardigheid, wil zeggen, dat het hier volgende Boek een samenhangend geheel is en als zodanig ook door Salomo, den groten koning, dichter en wijze is opgesteld. De nauwkeurige beschouwing van de bijzonderheden, die er in voorkomen, bevestigt de waarheid hiervan. Ieder, die enig gevoel heeft voor de eenheid van een kunstgewrocht van menselijk verstand, zal uit het Hooglied den indruk ontvangen van ene uiterlijke eenheid, die tot ene innerlijke eenheid doet besluiten. Zo ook, wat de afkomst van Salomo betreft, want ofschoon (met uitzondering misschien van Psalm 72) de andere Salomonische geschriften, zo als de Spreuken en andere Psalmen, weinig overeenkomst in taal hebben met het Hooglied, zo toont toch de uitgestrekte en nauwkeurige kennis van merkwaardige en zeldzame voorwerpen in het rijk der natuur, gelijk zij in de stoute en heerlijke beelden in dit lied te voorschijn treedt (1 Koningen 5: 13), de juiste bekendheid met alle delen des lands, de grote zekerheid en ongezochte wijze, waarop het lied van toestanden en geschiedkundige verhoudingen uit het Davidisch-Salomonisch tijdperk spreekt, en eindelijk de hoge, schitterende taal, en het algemeen menselijke, dat den naasten inhoud van het Lied uitmaakt, dat het in geen anderen tijd dan in den bloeitijd van Israëls volk en letterkunde, en wederom dat het slechts uit Salomo's hand en eigen ervaring zijn oorsprong hebben kan. Daar Salomo echter in zijn later leven tot afgodendienst en wellust verviel (1 Koningen 11: 3 vv.), zo moet uit hoofde van de hogere zedelijke reinheid, die ons uit het geheel tegemoet treedt, een vroegere tijd zijns levens, toen hij nog met zijn hart in ootmoedige gehoorzaamheid stond en zijne rijke geestesgaven nog niet door zondendienst gestoord waren, de tijd zijn, waarin hij dit lieflijk lied heeft gedicht. -Beschouwen wij echter het lied met een geestelijk oog, zo treft ons daarin een diepe, volkomen vrede Gods, zo als die slechts in den tijd van Salomo, den vredesheerser, aanwezig was. In zijnen besten tijd smaakte Salomo, te midden van de genietingen dezer wereld gelijk als in de pracht van den tempelbouw, Goddelijke krachten des eeuwigen levens, gelijk zij ons ook uit ons Lied tegemoet vloeien..

Maar wat is eigenlijk de inhoud van het Hooglied en uit welk standpunt is het te verstaan? Uiterlijk beschouwd is de inhoud de bruids- en echtelijke liefde tussen den koning Salomo en ene arme tot koningin verhevene herderin van hoge schoonheid, eenvoudigheid van zeden en kuisheid; en het ongeloof van den ouden en nieuweren tijd heeft niet verzuimd zich van dit lied meester te maken en het als ene verheerlijking van grof zinnelijke liefde, gelijk het Oosten er zo vele heeft voortgebracht, aan te merken. Daarentegen heeft de Synagoge sedert den tijd van Ezra, en de kerk ten allen tijde beweerd, dat het lied ene Voorzegging is en als zodanig geestelijk moet worden uitgelegd. Binnen den kring der Christelijke kerk en van den

zamenhang met de goddelijke verlossingsdaden, bestaat deze vraag, welke van deze beide beschouwingen de rechte zij, niet. Reeds het stellen dezer vraag onderstelt de mogelijkheid dat in de Heilige Schrift een boek zou kunnen plaats vinden, waarin gene daad Gods tot verlossing der mensheid wordt voorgesteld. Is dit lied niet geestelijk, zo is Salomo een wellustige, en het geheel juist het tegendeel van hetgeen het goddelijke leven bewerkt, zo is het lied een der sterkste gedenkschriften van zinnelijkheid en godvergetenheid. Hier is het scheidingspunt tussen vijandschap en openbaringsgeloof. Dat het lied den heidenen, wien het voorgehouden werd, tot een aanstoot geweest is, kan niet geloochend worden; maar de Heilige Schrift wil ook niet zonder aanstoot zijn. Slechts hij, die gewillig is om den gang des Ouden Testaments mede te gaan en de nabijheid Gods in het Oude Verbond voor het geloof kent, erkent ook, dat dit lied slechts uit de overige Schriften des Ouden Testaments kan worden verstaan en daaraan op zijne beurt nieuw licht verschaft. Het is een lied ziende op het mysterie (verborgenheid) der echtelijke liefde. Ene bloot vleselijke betrekking is het huwelijk zelfs voor heidense volken niet geweest: dat wij dit zozeer hebben vergeten, bewijst slechts de diepe gezonkenheid van onzen tijd. Het mysterie der liefde bestaat echter (Hos. 1: 2) in het uitsluitend welgevallen aan één persoon, in het geheel tot zich nemen en ontvangen van dien éénen, in de volkomen bevrediging met dien éénen..

Daarenboven is het huwelijk het afbeeldsel van een eeuwig oorspronkelijk beeld; want "alle liefde binnen het bereik van het geschapene, met al hare stichtingen en inrichtingen is ene afbeelding en ene afschaduwing der eeuwige liefde, die de drijfveer en de vervulling is van het volmaakte drieënige leven Gods. Zo ook de echt. Het huwelijk heeft zijn scheppend vermogen naar haar oneindig beeld, het wezen en het leven Gods, waaraan het te gelijktijd even eindeloos ongelijk als betrekkelijk gelijk is. Want God, de Vader heeft met de eeuwige liefde tot Zich zelve enen eeuwig Zoon gegenereerd, met Wien Hij in enigheid des eeuwig Heiligen Geestes verbonden is. Het huwelijk, uit het oogpunt der schepping beschouwd, behoort also tot de goddelijke wereldgedachte, welke inhoud wel niet goddelijk, maar toch naar het goddelijk beeld gevormd is. Het is geworteld in de Gods-gedachte der schepping, die, in het tijdelijke en afgetrokken gedacht, de Gods-gedachte der verlossing voorafgaat. Het is, beschouwd van uit de Gods-gedachte der schepping, het afbeeldsel van een oorspronkelijk beeld, en, beschouwd van uit de Gods-gedachte der verlossing, het voorbeeld (type) van een tegenbeeld (anti-type)." Immers het huwelijk profeteert van de liefdebetrekking van Jehova tot Zijn uitverkoren volk des Ouden Verbonds en verder van de betrekking van Christus tot Zijne Gemeente als de vervulling van het Oud-Testamentische beeld. Daarom werd reeds in de 5 Boeken van Mozes de zonde der afgoderij als echtbreuk van het volk aangeduid; daarom werd in Jes. 61: 10; 62: 4; Jer. 2: 32; en Zeph. 3: 17 de vreugde des Heeren in Israël en Israël's vreugde in den Heere onder het beeld van de feestelijke vreugde des bruijgoms en der bruid voorgesteld; daarom spreken de profeten met klimmende duidelijkheid, vooral in Jes. 40-66. Ezech. 23: 16 en Hos. 1: 3 van den Heere als van enen trouwen, naijverigen echtgenoot van zijne vaak ontrouwe, andere mannen nalopende huisvrouw Israël, die Hij als Zijne bruid uit Egypte uitgevoerd en Zich bij Sinaï ondertrouwd heeft..

Salomo, de wijste der koningen, kende den Messias, van Wien hij zelf de type was, niet alleen naar het verstand als de geopenbaarde Wijsheid, maar ook als de Bruidegom der kerk en van

elke gelovige ziel. Men moet ook al zeer ongeestelijk zijn om in het Hooglied een bloot natuurlijk voortbrengsel van het menselijk verstand te zien. Voor de innigste gelovigen van alle tijden was daarentegen juist het Hooglied het middelpunt, waarin al de stralen der liefde van Christus tot Zijne gemeente en die Zijner gemeente tot Hem, welke door de gehele Schrift verspreid zijn, als één lichtbeeld worden zamengevat. Ik weet wel dat sommigen dit mystiek noemen, daaronder verstaande ene vleselijke zinnelijke beschouwing en toepassing van de geestelijke en bovenzinnelijke liefde Gods; doch heeft iemand gezegd, dat ieder gelovige iets apocalyptisch dient te hebben, wij voegen er bij: "ook iets mystieks," daaronder verstaande de bevindelijke gemeenschap met de liefde Gods in Christus..

Over Christus en Zijne Kerk handelt dit Lied der Liederen in de allereerste en de voornaamste plaats. Salomo is de type van Christus en Sulamith van de Kerk. Men gaat daarom het veiligst, indien men, wat hier van de Kerk gezegd wordt, niet in alles, op de gelovigen in het bijzonder, overbrengt, hoewel aan de andere zijde het ook volkomen waar is, dat wat van de Kerk in het algemeen gezegd wordt, ook van den gelovige in het bijzonder geldt.

2.

A. De eerste akte (vs 2-Hoofdstuk 2: 7) vertoont ons de twee geliefden, gelijk zij voor de eerste maal aan het koninklijk hof te Jeruzalem te zamen zijn en in kuise liefde jegens elkaar ontvonken. Deze akte wordt verdeeld in twee bedrijven, waarin men beide keren een vertrek van het koninklijk paleis te Zion als de plaats der handeling moet denken, waarschijnlijk zulk een, dat onmiddellijk aan het park uitkwam en naar die zijde geopend was, van waar het ook het gezicht had op fris groen en op statige cypressen, cederen en dergelijken (Hoofdstuk 1: 16 vv)

I. Vs. 2-8 Het lied begint met ene beurtzang tussen het koor der dochteren van Jeruzalem en Sulamith, een eenvoudig landmeisje uit Sulem of Sunem in Noord-Palestina (Hoofdstuk 6: 12), waarmee Salomo bij een uitstapje in die streken was bekend geworden, en die hij om hare hoge schoonheid tot zijne gade had verkoren, en naar zijn paleis te Jeruzalem had laten brengen. Op ongeunstelde, lieflijke wijze, overeenstemmende met hare eenvoudigheid van hart en natuurlijkheid, bekent zij hare vurige liefde tot haren koninklijken bruidegom. Gedurende dit gesprek moet men zich Salomo afwezig denken.

2. Sulamith alleen zingt: Hij, mijn bruidegom en beminde, kusse mij = och, of hij mij kuste met de kussen (Hebr. met den kus), al ware het ook slechts met éénen zijns monds, want uwe uitnemende liefde (Hebr. uwe liefde), o mijn beminde, wanneer gij mij kust, is a) beter, lieflijker, zoeter dan wijn.

a) Hoogl. 4: 10.

Liefde is het thema van het Hooglied. De bruid heeft den Bruidegom lief, omdat hij haar het eerst heeft lief gehad. (1 Joh. 3: 10). Het lied begint wel met hare liefde, want Zijne liefde heeft geen begin, maar is van eeuwigheid; nochtans zegt de Bruid niet: "Ik zal hem kussen." Neen, zij verwacht van Hem het eerst het teken, het bewijs Zijner liefde tot haar..

De kussen Zijns monds betekenen ongetwijfeld die verkwikkende verzekeringen van vergeving, waarmee de gelovigen van tijd tot tijd worden bevoorrecht. Voornamelijk, wanneer zij diep verootmoedigd zijn wegens hun zonden, in het midden van hun vreze en droefheid, verkrijgen zij zulke ontdekkingen van des Heilands heerlijkheid en genade en van Zijne macht en gewilligheid om te behouden, dat hun smarten worden weggevaagd, en zij vervuld worden met vrede en blijdschap, en overvloeien van liefde en hope door de kracht des Heiligen Geestes..

Beter dan wijn. Het werk des Heiligen Geestes wordt in de Schrift meestal bij zich bewegende of vloeiende hoofdstoffen en werkingen, zo als het water, het vuur, de lucht, de wind, vergeleken als het best overeenkomende met de eigenschap van uitstroming en uitbreiding, waardoor het geestelijk leven in het hart des zondaars intreedt en zich ontwikkelt..

En wat is dat dus, dat zij daarmee betoogt? Buiten twijfel hoofdzakelijk niet anders, dan dat zij wenst dadelijk aandeel te hebben aan zekere genadekussen en liefdebewijzen, waarmee Jezus Zijn volk voorstaat, door met ter daad te genieten en te gevoelen en wel te genieten onder zulke bewegingen, gevolgen en omstandigheden, die aan het kussen eigen zijn..

De kus is het teken van liefde, vereniging, vrede en vreugde. Het is daarom, dat de Bruid hier dadelijk deze begeerte uitspreekt, opdat zij de liefde van haar Bruidegom genieten mocht, zich met Hem verenigd gevoelen, de vrede in haar hart voelen indalen en dientengevolge in vreugde en blijdschap mocht verkeren.

3. Uwe oliën, waarmee gij uw hoofd- en baardhaar gezalfd hebt, zijn goed, lieflijk tot reuk; maar uw naam, waar in de ganse volheid van uwe heerlijke eigenschappen en het ganse geweld van uwe liefde, verborgen ligt, is ene olie, die uitgestort wordt, 1) ene zalf een reukwerk, dat uitgegoten is, en daardoor een zo kostelijken geur verspreidt; daarom bewonderen, vereren en hebben u de maagden lief, 2) beter: daarom hebben ook maagden = jonkvrouwen, zo als ik en deze vrouwen, die aan uw hof leven, u lief als haren hoogstbeminnelijken, glansrijken en tederen koning.

1) Er heeft hier een opklimming, of liever ene vergelijking plaats. De olie, waarvan Salomo zich bedient, is heerlijk, is goed tot reuk, maar, wil de Bruid zeggen, Gij zelf, Uw Naam, Uw Wezen gaat de olie te boven, want die is als de olie, die uitgestort wordt. Zolang de olie in de fles blijft, blijft zij wel een edele specerij, maar de kracht en lieflijkheid wordt er niet van genoten, maar wanneer zij uitgestort wordt, wordt het eerst ervaren en het bemerkt hoe goed zij is. Zo is het ook met Christus en Zijne gelovigen. Al wat Hij heeft verworven is heerlijk en kostelijk voor de gelovigen, maar Hij zelf gaat alles te boven. Eerst dan, wanneer Hij zelf zich mededeelt, worden Zijne verdiensten genoten. Het is daarom dan ook, dat wij spreken in onze Belijdenisgeschriften van Christus en al Zijne weldaden aannemen, niet van de weldaden alleen, maar van Christus en al Zijne weldaden.

2) Het onschuldige meisje, dat eerst sinds korten tijd uit het buitenleven in den kring der talloze jonkvrouwen van het koninklijke hof (Hoofdstuk 6: 8) is verplaatst geworden, geeft

zich hier rekenschap, waarom behalve zij zelf nog vele jonkvrouwen met bewonderende liefde en overgave den koning toegedaan zijn.

Zie nu hier in den naam van Salomo een edel beeld van de lieflijkheid van Jezus naam. (Jes. 9). De reukolie overwint de vergiftige smetstoffen in de lucht, verheugt, versterkt en deelt zich onwederstaanbaar aan al het omringende mede. Zelfs in de geringste hoeveelheid toegereikt, wordt zij toch bemerkt en een sedert lang er van beroofd vat kan nog na vele jaren zijne aanraking er mede niet verloochenen. De blote vermelding van de liefde van Christus trekt alle kinderlijke maagdelijke zielen tot zich en zal Hem eens alle natiën tegemoet voeren. Hoe zoet zal Jezus zelf eens zijn voor hem, die met Zijne volle liefdegemeenschap verwaardigd wordt.

4. Beurtzang tussen Sulamith en de dochteren Jeruzalems d.i. het koor der vrouwen van het hof. Sulamith: Trek mij, dat ik in uwe dichte nabijheid moge verkeren! -Sulamith en de dochters van Jeruzalem: wij zullenin vreugdevolle liefdehaast u nalopen, tot u lopen. Sulamith: De koning heeft mij boven alle andere lief en hoog geëerd, daarom heeftHij mij reeds dikwijls gebracht in zijne binnenkameren, zijne bijzondere koninklijke vertrekken, waarin anders gene vrouw van het hof wordt toegelaten; daar verkeer ik dikwijls in zijne volle nabijheid. Dochters van Jeruzalem: wij zullen a) ons verheugen en in u verblijden, beter: wij verheugen en verblijden ons over u, dat gij met ons de zoetigheid van des koningsliefde hebt leren smaken; ook wij zullen uwe uitnemende liefde o koning, met roemen en prijzen vermelden, meer dan denhartvervrolijkenden wijn: Sulamith: de oprechten hebben u lief, juister: Ja met recht hebben zij u lief, want gij verdient het van allen bemind te worden.

a) 1 Petr. 1: 8.

Trek mij, wij zullen u nalopen. Ene toespeling hierop vinden wij in Joh. 6: 44: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft hem trekke." En Joh. 12: 32 "Zo wanneer Ik van de aarde verhoogd zal zijn, zal Ik hen allen tot Mij trekken."

Wij zijn niet alleen zwak en onvermogene, om zonder hulpe verder te komen, dan wij zijn, maar ook van nature afkerig, om tot God te gaan, en daarom moeten wij bidden, om den invloed van Zijnen Geest, door Wiens kracht wij onzen tegenzin overwinnen en wij gewillig gemaakt worden. Trek mij, of anders beweeg ik mij niet, overweldig de wereld en het vlees, welke mij anders van U zouden aftrekken. Wij worden niet tot Christus gedreven, maar op ene wijze als overeenkomstig is met den aard van een redelijk schepsel tot Hem getrokken..

Het is nu niet twijfelachtig, dat waar de Bruid er van spreekt, dat zij verlangt naar de kussen van Christus en zo Christus reeds kent en herinnert als door Hem getrokken, zij op een voortdurende en krachtige trekking hoopt, waardoor zij met haar hart en alle kracht meer van zichzelf en van het hare wordt afgetrokken en Christus te nauwer ingelijfd door liefde, geloof, hoop, gehoorzaamheid, navolging en alle hemelse deugden. (à MARCK).

De begenadigde ziele heeft deze gemeenschap met Christus eigen met en nevens de heiligen. Want in de binnenkameren toegelaten zijnde, ontmoet ze niet alleen haar zielsbeminde, maar

ook haar geliefde medebroeders en zusters in den Heere. Dus zegt zij met recht, dat alleen de oprechten Hem liefhebben. Alle ware gelovigen en getrouwe Godlievende mensen hebben ook Christus lief..

5. Sulamith alleen tot de dochteren Jeruzalems, die haar wegens hare donkere kleur nieuwsgierig aanzien: ja waarlijk ik ben zwart in uwe ogen, doch evenwel gans lieflijk 1) in de ogen van hem, die mij uit liefde tot zich getrokken en hier gebracht heeft, gij dochteren van Jeruzalem! 2) ja zwart en onaanzienlijk gelijk de door den zonnegloed der Arabische woestijn bruin-verbrande armzalige tenten vanden Arabischen stam Kedar (Genesis 25: 13. 25.13 Jes. 21: 17); maar toch lieflijk gelijk deprachtige, glansrijke gordijnen 2) over de tenten van Salomo, wanneer hij naar des konings gebruik den zomer enen tijd lang in ene schone landstreek, gelijk bij En-gedi, onder tenten woont.

1) "Zwart ben ik in mij zelve. En arm en naakt en bloot; Maar lieflijk in genade. En heerlijk rijk en groot."

Ook wij moeten dit vasthouden: dat wij zondaren en te gelijk door de genade geliefden Gods en geroepene heiligen zijn. Rom. 1: 7..

De gelovige is een zondaar tevens en een heilige. Zijn eigen gerechtigheid is als een wegwerpelijk kleed, doch zelf met den mantel van Christus omhangen, is hij een aannemelijk lid der ware Kerk in de ogen van God..

2) De bruid was afkomstig uit Galilea, was niet opgevoed in het meer verfijnde Jeruzalem, maar was als herderin door de buitenlucht meer zwart geworden; in de ogen der dochteren van Jeruzalem was zij dus niet zo begeerlijk als in de ogen van Salomo. Maar die dochteren van Jeruzalem weten het niet, dat Salomo haar had uitverkoren, om zijne bruid, zijne gemalin te zijn. Dat juist die zwarte van haar hem had aangetrokken, om zijn hart aan haar te geven. De beeldspraak is niet te miskennen. Zag de Gemeente op zich zelf, op hare zonde en schuld, op hare zwarte gedaante, vanwege hare geestelijke wangestalte, voorwaar dan was er niets, waarom de geestelijke Salomo zich haar zou aantrekken. Maar wat de wereld niet ziet en niet weet is, dat juist Hij daarom zich voor haar heeft overgegeven, zodat ook zij met de Bruid kan zeggen: zwart ben ik, maar in Zijne ogen lieflijk.

6. Daarom ziet mij niet 1) zo verwonderd aan, dat ikzo zwartachtig ben, omdat mij de zon van mijn geboorteland heeft beschenen, verbrand; de kinderen, zonen mijner moeder 2) mijne broeders waren tegen mij ontstoken, hard tegen mij gezind, zij hebben mij toen gezet tot ene hoederin der wijngaarden, die wij aldaar hebben. Daar hebben mij de zonnestralen den gansen dag verzengd. En toch hoe gelukkig was ik in mijne wijnbergen, niettegenstaande die vernedering mij door mijne broeders aangedaan! Maar nu! -mijnen eigenen wijngaard, 3) mijne edelste bezitting, dien ik heb (juister: had) maar dien ik hem, dien mijne ziel bemint ten offer gebracht heb, dien heb ik niet gehoed.

1) Daar is niets dat een meerderen stuit geeft, omtrent het Christendom dan het kruis, dat er van buiten oplicht. Dat is het lot altijd van des Heeren volk. De Heere Jezus heeft dit tot een

van de conditiën gesteld, op welke iemand Zijn discipel wordt. Dit is nu echter iets omtrent het Christendom, dat wel eerst en meest in het oog komt en vooral aan het natuurlijke verstand. Dit ziet zo de inwendige dierbaarheid en beminnelijkheid van een Christen en van deszelfs heilige Godsvrucht niet. En daarom wordt het daardoor zo zeer niet aangedaan en aangelokt, als het wel getroffen en afgeschrikt wordt door het uiterlijk en zichtbaar kruis, dat er op des Heeren volk ligt. Geen nodiger zaak derhalve, dan tegen die ergernissen te waken. Aan de ene kant, opdat gehele onbekeerden en vijanden van de Kerk daardoor geen oorzaak zouden nemen, om op haar te smalen, maar ook vooral, opdat eerste bekeerlingen en zwakke gelovigen daardoor niet zouden gestuit worden op hun weg, of weer terugkeren, nadat zij eens zijn begonnen te lopen..

2) Kinderen mijner moeder, of zonen mijner moeder. Hieruit blijkt niet alleen, dat de vader gestorven was, maar ook, dat zij hier spreekt van zonen uit het tweede huwelijk van hare moeder, derhalve van hare stiefbroeders. Deze hadden haar hard behandeld, zodat zij tot hoedster der wijngaarden was aangesteld en daarom was blootgesteld geweest aan de brandende stralen der Oosterse zon.

Wie zijn nu deze stiefbroeders, die haar hard en hardvochtig hadden behandeld? de leraren der wet, die de Kerk wilden zetten in het enge keurslijf van menselijke inzettingen, of zoals anderen willen, de verdrukkers der Kerk, die wel met haar uit één bloede zijn voortgekomen, maar geen geestesgemeenschap met haar oefenen.

3) Mijnen eigenen wijngaard kan hier niet anders zijn dan zij zelf, dan haar gehele persoon. Dien heeft zij niet gehoed. Zij heeft er niet voor kunnen zorgen, dat zij niet door de zon was verbrand. Maar dit was voor Salomo geen beletsel geweest, om haar te nemen. Hij had haar genomen, zoals zij was, zij had zich mogen geven, zoals zij was.

7. O, Zeg a) mij aan, 1) gij, b) dien mijne ziel, mijn ganse hart liefheeft (Hoofdstuk 3: 1-4 3.1-4), gij, voor wien ik mijn geliefden geboortegrond en mijne gulden vrijheid heb verlaten en opgeofferd, waar gij, met uwe kudde weidt, waar gij onder schaduwrijke bomen de kudde legt in den heten middag, waarom blijft gij zolang weg, gij, wiens liefde alleen mij hier houdt in deze vreemde pracht en die alleen mij gelukkig maakt? O haast u tot mij, want waarom zou ik zijn als ene, die zich bedekt, vermomd, bij de kudden uwer metgezellen? der overige herders, om te vragen, waar gij heengegaan zijt, d.i. zonder beeldspraak: opdat ik niet nog langer hier in den kring van deze vreemde vrouwen alleen hebbe te blijven en u te vergeefs met mijne ogen en gedachten zoeken.

a) Deuteronomium 12: 5. b) Hoogl. 3: 1,2,3.

De gedachtenkring van Sulamith, als van een echt landmeisje, beweegt zich zelfs hier aan het koninklijk hof geheel in de beschouwing van haar land. Hem, den door haar beminden en geëerden koning, den herder der volken, stelt zij zich het liefst voor als een herder van schapen, die met zijne kudde van de ene weide naar de andere trekt en des middags rust neemt. Boven dit beroep als in hare ogen het schoonste en hoogste, reikt haar eenvoud niet: het lag haar echter daarom des te nader, omdat het herdersleven in Israël zelfs een

hooggeprezen en gewaardeerd, vroeger zelfs door vorsten beoefend leven was. -"Zo dwaas als Sulamiths vraag was, zo innemend is de indruk, dien de kinderlijke eenvoudigheid, en zo overweldigend de indruk, dien de schoonheid der vraagster maakt. De hofvrouwen schromen dan ook om de beminnelijke onschuld dezer kinderlijke gedachten, die zij maakt, te storen en geven haar een antwoord overeenkomende met den beperkten gezichtskring der vraag, dat alzo niets betekent en de schone herderin even onkundig laat als tevoren."

Gelijk hier de lieflijke vereniging van kinderlijken ootmoed en van innig smachten naar haren geliefde, die Sulamiths karakter reeds in dezen eersten zang kenschetst, haar schoonste sieraad uitmaakt, waardoor zij zich de liefde van haren koninklijken bruidegom waardig betoont, zo ontkiemt in elke Christenziel, die door den Heere wordt geroepen om aan Zijne genade deel te krijgen, de behoefte om zich aan Zijne genadetrekking gewillig en met hartelijk verlangen naar meer volkomen vereniging over te geven, als hoogste plicht.

In de twee voorgaande verzen zich kerende tot de dochteren van Jeruzalem, had zij haren uiterlijken desolaten toestand in de wereld gezegd. Door een zon der verdrukking tot zwart wordens toe beschenen en onder ontsteking van mensen tegen haar gemaakt als tot een hoederin der wijngaarden. Ziet daar, in de wereld had zij niet veel, maar alles was tegen haar. Doch ziet ook eens, hoe dit haar te meer deed kleven aan den Heere Jezus. In Hem vindt zij genoeg en daarom door even schielijke persoonswenning keert zij zich aanstonds weer naar haar Bruidegom toe, als zij maar bij Hem mag wezen, dat is haar genoeg..

2) In het Hebr. keotejah. Eigenlijk, vermomd, met een sluier voorzien. Wat betekent dit? Met een sluier voorzien zich de treurenden. Van David lezen we, dat hij zijn hoofd had toegewonden (2 Samuel 19: 4) toen hij treurde over Absaloms dood. Zo hebben ook vele uitleggers het hier opgevat. Maar o.i. past deze betekenis hier niet. Van een treuren der bruid is hier geen sprake, wel van een heimwee naar haar bruidegom om hem te hebben.

Ook van een omwinden of zich bedekken van vrouwen, om daarmee de mannen te verschalken, wordt gesproken in de Schrift. Denkt aan Thamar en Juda.

Maar ook van een zich bedekken van weduwen of van vrouwen, die van hun mannen zijn verstoten. En die laatste betekenis moeten we hier hebben. Zij smeekt om den terugkeer van hem, opdat zij zich niet als ene verstotene vrouw voor hare metgezellinnen moet openbaren.

8. De dochters van Jeruzalem, aangedaan door de landelijke wijze van uitdrukking en de landelijke beelden van Sulamith: Indien gij het niet weet, waar uw geliefde weidt a) o, gij schoonste onder de vrouwen, zo ga uit, trek zelf uit als herderin op de voetstappen der schapen, volg de voetsporen der kudden en weid daar uwe geiten, die gij zeker wel zult hebben, daar gij toch zo met het land- en herdersleven ingenomen zijt bij de woningen der herderen, 1) d.i. de tenten, die de herders gewoon zijn op te slaan.

a) Hoogl. 5: 9; 6: 1.

1) Wie spreekt, of wie spreekt hier? Veler gevoelen is de Bruidegom zelf, anderen de dochteren van Jeruzalem. In verband met Hoofdstuk 6: 1 en 5: 9 kunnen wij niet hier anders zien, of hier spreekt niet Salomo, maar spreken de dochteren van Jeruzalem en wel op ironischen toon. De Bruidegom zelf treedt in het volgende vers op.

9.

II. Vs. 9-Hoofdstuk 2: 7. 2de Toneel. Thans treedt de zo vurig begeerde Salomo, die tot nu toe door bezigheden buiten het paleis van zijne vrouwen verwijderd was gehouden, op, en begint een tedere zamenspraak met de boven alle andere begunstigde Sulamith, terwijl de overige zich op den achtergrond terugtrekken of zich geheel verwijderen. Daarna openbaart Sulamith ook aan hem de beide in haar strijdende gevoelens, hare vurige liefde tot hem en haar heimwee naar haar schilderachtig vaderland. Aanvankelijk blijven beide nog in dezelfde tuinzaal van het paleis, daarna echter voert Salomo Zijne beminde uit in het park naar ene bijzonder schone, lommerrijke plaats.

9. Salomo tot Sulamith: a) Mijne dierbare vriendin! ik vergelijk u in uw jeugdige en natuurlijke beminnelijkheid bij de paarden, mijn prachtig gezadeld span (1 Koningen 4: 26, 2). (woordelijk: mijn paard-een bijzonder schoon lievelingspaard uit de 40.000, die hij tot bespanning zijner wagenen hield (1 Koningen 4: 26), als het met prachtig versiersel is opgezaadeld), in, aan de fraaiewagens van Faraö, die ik uit Egypte heb gebracht (1 Koningen 10: 28).

a) Hoogl. 2: 2,10,13; 4: 1,7; 5: 2; 6: 4.

10. a) Uwe wangen zijn lieflijk ingesloten in de spangen, juister: kettinkjes, die van het hoofd afhangen en de kin omsluiten, en uw hals in de parelsnoeren, 1) of: gouden of koralensnoeren, waarmee ik u versierd heb.

a) Ezech. 16: 11,12,13.

1) De Bruidegom verwondert zich wijders over de schoonheid en de sieraden en de deftige houding der bruid. Uw wangen zijn lieflijk in de spangen of schoon met rijen van juwelen, gelijk het Engels leest. Uw nek, zegt het Engels, is met gouden ketenen versierd. Jeruzalems instellingen zijn de sieraden zijner Kerk, en de genadegaven en vertroosting van den H. Geest strekken ten sieraad en verfraaiing van iedere gelovige ziele, die haar in het aangezicht van God ene grote waarde bijzetten. Onze schoonheid is niet uit en in ons zelve, maar hangt af van de ontvangen versierselen, want wij zijn niet alleen naakt maar ook geheel besmet ter wereld gekomen, en het is God, aan wien wij het schone in ons verplicht zijn (Ezech. 16: 14)..

11. Maar op nog heerlijker wijze wil ik uwe liefalligheid versieren: Wij zullen u bij uw halsketting nog gouden spangen, ketentjes maken en omhangen, versierd met zilveren stipjes, 1) zo zal ik mijn volkomen welgevallen aan u als ene volmaakte schone hebben.

1) Hiermede belooft op geestelijke wijze de Heere aan Zijne Kerk, toeneming en bevestiging in de genade. Alles wat nog ontbrak om haar in hare ware schoonheid te doen ontkomen, zou geschonken worden. Zo geeft de Heere aan Zijne gelovigen, al wat hun ontbreekt, opdat zij in Hem zouden volmaakt zijn.

12. Sulamith tot Salomo: Terwijl zo lang als de koning aan zijne ronde tafel hierin het vrouwenvertrek in mijne nabijheid is, geeft mijn uitgestorte nardus zijnen lieflijken reuk, ondervind ik in het binnenste mijner ziel de zaligende macht Zijner liefde.

De narduszalf (Mark. 14: 3. Joh. 12: 3) was als een kostelijk aroma, reukwerken, als een voorwerp van weelde in de ganse oudheid hooggeschat. Men haalde ze vooral uit klein Azië, waar zij het best in Tarsus vervaardigd werd, en wel in kleine albasten kruikjes; zij werd echter dikwijls vervalst door vermenging met oliën van andere dergelijke aromatische planten. De echte was zeer duur (Mark. 14: 5). Dat de nardus-plant in Zuidelijk Azië groeide, was van algemene bekendheid. In het Bengaals heet zij Itamansi; zij spruit als ene groene korenaar onmiddellijk uit den grond en groeit zowel op bergen als op de vlakte. De nardus-olie werd uit den wortel getrokken..

Ach, mijn Heere Jezus, Uwe nabijheid brengt grote vreugde in het hart, en Uw genadeblik maakt ons zo zalig, dat ook het lichaam er vrolijk en dankbaar door wordt. O wie slechts immer bij dag en nacht er recht op uit ware om U te genieten! Die zou zonder einde van geluk spreken, en lichaam en ziel zou immer door vragen: Wie is als Gij?

13. Ja mijn liefste is mij wanneer hij, gelijk nu, aan mijnen boezem rust, als een bundeltje kostelijke vloeibare welriekende mirre, 1) harst (Esther 2: 12), dat tussen mijne borstend.i. op mijnen boezem vernacht 2) d.i. hangt. Zijne liefde doordringt en verwarmt mijn hart en ganse bestaan.

1) Als Sulamith Salomo vergelijkt bij een bundeltje mirre, vernachtende tussen hare borsten, dan drukt zij daarmee uit, hare zaligheid en haar verlangen om Hem alleen te hebben en zich in zijne liefde te verlustigen niet alleen, maar ook dat Hij haar alleen tot de Zijne heeft uitverkoren, daar zij daarin de trouw zijner liefde ervaart. Hij is haar enige, dien zij liefheeft en die ook haar liefheeft met al den gloed zijner liefde. In vs. 14 wordt hetzelfde uitgedrukt. En dat alles is beeld van de liefde van de Kerk tot Christus en van Christus tot Zijne Kerk. Er is een uitnemende liefde en ene opeenhoping van zaligheid in Christus voor al de zijnen.

2) Jezus legt zijne geliefde leerlingen in zijn schoot. Waarom zouden deze hem dan in hun hart geen plaats gunnen? Waarom zouden zij Hem dan niet met beide armen omstrengelen en vasthouden, met het voornemen om hem nimmer los te laten? Christus moet in de harten der zijnen een bestendige woning hebben..

14. Mijn liefste is mij als een tros van Cyprus, als een druifvormige, welriekende bloesem van de cyprusbloem 1) zo als die in de wijngaarden van den koning in Engedi (1 Samuel 23: 4 Aanm). groeit.

1) "De Cyprus-bloem of Alhenna, die in Indië en wellicht in Egypte te huis behoort en door Salomo in zijne wijngaarden te Engedi kan zijn overgeplant, heeft geelachtige witte bloesems, die in den vorm van druiventrossen groeien en Tamar-Henna genoemd worden. Zij hebben een eigenaardigen doordringenden geur, die den Europeaan uit ongewoonheid onaangenaam toeschijnt, maar door de Oosterlingen bijzonder lieflijk en boven alle andere verkieselijk is. De vrouwen der inboorlingen zijn gewoon een ruiker van Tabar-Henna op den boezem te dragen."

Allen geur, dien hare verschijning verspreidt, heeft zij alsoo aan hare geliefde te danken. Hoe naderbij deze is, des te lieflijker is haar reuk..

Uwe liefde, o dierbare Jezus, is ene zalige geheimenis. Gene taal vermeldt de zoetheid, die Uwe liefde aan 't hart bereidt. "Verhef den Heiland hoog. Vest steeds op Hem uw oog. Draag stil zijn lieflijk juk. In Hem is al 't geluk. Hem, die u mint, in liefde omvang'. Aan Hem uw ganse hart slechts hang'. Naar dezen nardus steeds verlang. Uw leven zij een liefdezang." (Bernhard van Clairvaux: Jubelhymne op de liefde Christi).

Salomo is gedurende het uitspreken dezer laatste woorden tot vreugde van Sulamith, die reeds lang daarnaar verlangd had, met haar uit de tuinzaal getreden, en heeft zich met haar op het grasperk van het park onder de bomen nedergezet..

15. Salomo, opgetogen om de door den ootmoed en de innigheid harer liefde nog verdubbelde schoonheid van Sulamith: Zie gij zijt schoon, mijne vriendin, zie ja waarlijk gij zijt schoon, 1) uwe ogen zijn als duivenogen, 2) juister: zo wit en schitterend, als het sneeuw witte en donker glanzend gevederte van een paar duiven. (Hoofdstuk 5: 12).

1) Dit zegt Jezus alleen, om te tonen, dat er in de heiligheid alleen een ware schoonheid gelegen zij en dat alle de geheiligden wezenlijk schoon zijn en Hij zelf een groot vermaak in dit goede werk, hetwelk zijne genade in de ziele der gelovigen gewrocht heeft; want welke zwakheid zij ook hebben mogen, Hij acht hen allen schoon en noemt hen Zijne vrienden en doet hen ook als zodanig behandelen..

Denkt niet dat Zijne liefde een halve liefde was en niet ook gegrond in de waarheid van de zaak. Zij was ook schoon inderdaad.

En dit door ene toegerekende schoonheid in de rechtvaardigmaking en door ene ingestorte schoonheid in de heiligmaking, door een schoonheid des gedrags naar buiten..

2) Met dit laatste prijst de Bruidegom hare oprechtheid, hare grote liefde jegens hem. Gelijk de duif het beeld is der oprechtheid en der kuisheid alsoo is het duivenoog het beeld der innerlijke zielsoprechtheid, der zachtmoedigheid en des ootmoeds, die alles, alles verwacht van haar Bruidegom.

16. Sulamith, deze lofuiting op nederige wijze teruggevend: a) Zie gij veel meer zijt schoon, mijn liefste! Ja lieflijk; ook, gelijk onze jeugdige, frisse, bloeiende liefde, groent onze

bedstede; woordelijk: ons leger hier op het zachte grastapijt onder de schaduw van het heerlijk geboomte.

a) Hoogl. 4: 1; 5: 16.

17. De balken onzer huizen, de balken van ons paleis, door den groten en heerlijken God zelven gebouwd en schoner dan die van het heerlijkste paleis, door mensenhanden vervaardigd, zijn cederen, die hun takken boven onze hoofden wuiven, onze galerijen of hun tafels en de wanden van dit paleis zijn hoge cipressen. 1)

1) Hiermede wordt niet alleen de duurzaamheid en vastheid van den staat der Kerk aangeduid, maar ook de lieflijkheid van dien staat. De vereniging van Christus en Zijn Kerk is een vaste vereniging, welke door niets kan vernietigd worden, en in die vereniging wordt door de Kerk gesmaakt, al wat haar vreugde vermeerderen kan. Het cipressehout gaf een aangenamen geur van zich, also ook de gemeenschap van Christus voor al Zijne gelovigen.

HOOFDSTUK 2.

LIEF EN LEED ZIJN CHRISTUS EN ZIJNE BRUID GEMEEN.

1. Sulamith, na een wijle stilzwijgen, gedurende hetwelk zij peinst over hare zaligheid en de liefde des konings en over het raadsel, waarom de koning juist op haar, op het eenvoudig landmeisje, wier wensen en neigingen zo weinig bij de haar thans omgevende pracht passen, zijne liefde heeft gevestigd, en terwijl zij de menigvuldige sierlijke planten van het park beschouwt: Ik ben slechts ene geringe, nederige en in 't verborgen bloeiende, zij het tevens lieflijke geurige roos. (beter: korenbloem); gelijk de narcissen en tulpen ginds in mijn land in de vlakte van Saron 1), ene lelie der dalen (Matth. 6: 28), zo als die in de valleien van ons land bij duizenden bloeien; ik kan mij zelf also niet vergelijken bij de schoonheden van uw hof en bij de andere vrouwen en pas ook weinig in al deze heerlijkheid.

1) Er zijn drie vlakten van Saron, alle evenzeer door rijkdom van bloemen uitstekend. 1. De bekende vlakte Saron aan de kust van de Middellandse zee tussen Cesarea en Joppe (Hand. 9: 35); 2. ene vlakte aan deze zijde van den Jordaen (1 Kronieken 5: 16); 3. ene vlakte tussen den berg Thabor en het meer Gennesareth. Hier wordt wel de laatste bedoeld, daar zij in de nabijheid van Sunem is gelegen..

2) Het Hebr. Synyan of Syosynana (waarvan de vrouwen naam: Suzanna, Luther: roos) is ene in Palestina veelvuldig voorkomende en ook zonder kweking groeiende welriekende bloem, met zesbladige, klokvormige, aan de spits omgebogen kroon van sneeuw witte kleur, lilium can didum (Matth. 6: 28). Op alle plaatsen, waar zij in de Heilige Schrift voorkomt, past het best de bij ons als sierplant gekweekte bloem, de witte lelie..

In het volgende vers zou ook om die reden de roos niet passen, omdat de doornen hier als een beeld van wat lelijk en lastig is dienen moeten, terwijl zij juist de roos als versiering dienen.

Sulamith denkt nederig van zich zelf, want bij des Konings schoonheid verdwijnt de hare, maar toch niet te nederig, want door des konings gunst ziet zij zich, de bloem des velds, de roos van het dal, hoog verhoogd..

Gelijk nu Salomo zijne geliefde uit enen nederigen stand opheft, en dat uit zuivere liefde en aangetrokken door hare schoonheid en beminnelijkheid, evenzo heeft de Heere aan de in ellende en armoede verzonken mensheid ene verhoging geschonken, waarvoor gene andere oorzaak ten gronde ligt dan Zijne liefde, Zijne vrije persoonlijke toegenegenheid tot ons geslacht, dat Hij tot Zijne goddelijke heerlijkheid en zaligheid geenszins van node had; want: "Niets, niets heeft U gedreven. Tot ons in onze ellend. Dat Gij U ons woudt geven. Dan liefde zonder end. 't Was uit Uw welbehagen, Dat Gij op aarde kwaamt, En onze smart en plagen, gewillig op U naamt."

2. Salomo, op deze kinderlijke bescheidene belijdenis met des te groter lofspraak antwoordend: Gelijk ene lelie midden onder degemene, onooglijke doornen, 1) also is mijne

viendin onder de dochteren; 2) onder alle overige vrouwen staat zij als mijne enig uitverkorene daar (Hoofdstuk 6: 9).

1) Sulamith heeft zich zelf vergeleken bij de roos, of de korenbloem van Saron en bij de lelie der dalen, om daarmee hare nederige gestalte tegenover den koning aan te duiden. De koning echter herinnert, dat zij een lelie is onder de doornen, om daarmee aan te duiden, hoe lieflijk en heerlijk zij is in zijne ogen.

Want toch hoe lieflijk prijkt de witte lelie te midden van hare doornachtige omgeving. Al wat haar omringt is ten dode opgeschreven, om straks gemaaid, ten vure gedoemd te worden, maar zij zelf zal dan juist in al haar schoonheid pronken.

Meer nog, zij heeft het reeds vroeger gezegd, dat het niet ontbroken had aan verdrukkingen, zo ook geven de doornen de vijanden aan, die haar omringen. Maar ziet, eenmaal zal al wat niet-lilie is weggemaaid worden, en zij zelf zal heerlijk prijken. Dan juist zal al hare schoonheid te meer uitkomen.

2) Hoe dierbaar de vromen ook bij God en Christus zijn, zij blijven toch aan velerlei smaadheden en gevaren onderworpen, en moeten verwachten, dat de doornen van verdriet en vernieling hen kwelen en steken in deze wereld. De genade in de ziele is als een lelie onder de doornen, maar het verderf door de begeerlijkheden ingekankerd is als een doorn in het vlees..

3. Sulamith, in lofspraak van hare wederkerige liefde met hem wedijverend: Als een appelboom met zoete vruchten (Joël 1: 12), onder de wilde bomen des wouds, zo is ook mij mijn liefste onder de zonen, alle mannen des lands. Ik heb groten lust in zijne verkwikkende, verfrissende schaduw, en zit er onder, en zijne vrucht is mijn gehemelte zoet.

Als een appelboom. Het woord hier door "appelboom" vertaald, betekent waarschijnlijk den citroenboom. Appelbomen zijn schaars in Egypte en Palestina en de vrucht er van onsmakelijk. De citroen daarentegen is een zeer schone boom, die ene aanmerkelijke hoogte bereikt. Hij vervult de lucht met lieflijke geuren, biedt ene verkwikkende schaduw aan, terwijl zijn donker groen gebladert met rijke gulden vruchten er tussen in hem een zeer lieflijk aanzien geeft. De vrucht zelf is van een zeer aangename smaak en het sap er van bij uitnemendheid verfrissend..

Christus Jezus is voor alle gelovigen, in elke omstandigheid des levens, de boom, die onder zijne schaduw verkwikking en vertroosting biedt, maar die ook met de vrucht zijner gerechtigheid en waarheid het zieleleven voedt en onderhoudt. Als een ziele onder de overtuiging van zonde en onder den schrik der wet nergens geen uitkomst ziet, maar de Heilige Geest haar doet zoeken de schaduw van Christus gerechtigheid, zal zij ervaren, dat zij alles heeft en geniet, om tot vrede en tot rust te komen.

4. Hij voert mij, heeft mij gevoerd in het wijnhuis, 1) juister: wijnvertrek, wijnzaal van zijn paleis, waar hij met zijne aanzienlijken gastmalen placht te houden, d.i. hij heeft met de

bewijzen van zijne innige liefde mij zo overstelpt, dat ik er gans dronken van geworden ben, en de liefde is zijne beschuttende en vertroostende banier, die hij over mij 2) wuift, wanneer hij bij mij is.

"Uw liefdegloed Sterkt mijn gemoed, Als gij mij wilt aanschouwen. 't Onrustig hart Vergeet de smart, Als 't zich U mag betrouwen. (Zielebruidegom. vv. 2. van A. Drese). 'k Mag bij Hem in het wijnhuis zijn. Daar laaft Hij mij met zoeten wijn, Die voortstroomt uit Zijn wonden. En daar, terwijl 'k mijzelf vergeet, Is dit het enigst dat ik weet: Hij stierf voor mijne zonden."

Opdat men niet zou denken, dat er in zijne gemeenschap zo maar een sober bestaan was, gaat de Bruid nu ook over, om onder een andere vergelijking te vertonen, dat zij boven het noodzakelijke, ook bij Hem vond enen allerrijklijksten overvloed van verkwikkelijke genade. Zo toont zij het toppunt van geluk, waartoe des Heeren volk in Zijne gemeenschap hier in dezen tijd al wordt opgevoerd. En in de samenvoeging met het vorige, dat de gelovige gebruikmaking van den Heere Jezus de weg is tot gevoelige en verkwikkelijke genietingen..

2) Hiermede verklaart de Bruid, dat bij al wat haar bekommeren mag en beangst maken, bij al wat haar bestrijdt, zij een veilige toevlucht heeft. En die veilige toevlucht is de Banier van haar Bruidegom. Een Banier, die niet alleen liefde tot opschrift heeft, maar die de liefde van haar Koning zelf is.

5. Ondersteunt gijlieden mij, o dochters van Jeruzalem 1) met de flessen, 2) (Hos. 3: 1 3.1); versterkt mij, laaft mij met de zoete appelen, want ik ben ziek van liefde. (Hoofdstuk 5: 8);

1) Tot deze, niet tot haren geliefde richt Sulamith hare bede om versterking in de machtige aangrijping en verschijning van haar van liefde gloeiend hart; want de grondtekst heeft duidelijk de 2 pers. meerv..

2) In het Hebr. Baäschischoth. Beter: met druivenkoeken, met in den vorm van koeken geperste druiven. In het tweede lid wordt van appelen gesproken. Beide moesten dienen tot opwekking en versterking. De Bruid is ziek van liefde, zoals zij in het laatste gedeelte van dit vers uitspreekt. Zij had zulk een hoge mate van liefde voor haar Bruidegom, dat hare kracht er door als bezweek en zij behoefte gevoelde aan wat versterken kon.

Ongetwijfeld worden door deze versterkende middelen het Woord en de Sacramenten bedoeld, de genademiddelen der Kerk, al wat haar in hare liefde tot den Heere kan bevestigen.

6. Want zijne linkerhand zij onder mijn hoofd, en zijne rechterhand omhelze mij, 2) aan deze zijne overstelpende liefdebewijzen heb ik de grootste behoefte. (Hoofdstuk 8: 3).

1) Hiermede spreekt de Bruid het uit, dat zij, ja behoefte gevoelt aan de versterkende middelen, die zij in vs. 5 heeft opgegeven, maar dat zij toch de allermeele behoefte heeft aan de zalige omhelzing van haar Bruidegom, aan de mededeling van zijn eigen volle persoonlijkheid.

Zo ook op geestelijk gebied. Woord en Sacrament, gebed en al wat de Heere geeft, dient om het geloof te versterken, maar het oefent geen invloed uit, zo Hij niet zelf door Zijn H. Geest de kracht van dit alles in de ziele uitstort. Ook hier geldt het niet in de eerste plaats de genadegaven, maar den Heere zelf, in Zijne volle ontferming en mededelende werkingen Zijns Geestes. -

7. Ik Sulamith 1) bezweer u, gij dochteren van Jeruzalem, (Hoofdstuk 2: 3) die bij de bevallige, lieflijke reeën (juister: gazellen), of bij de hinden des velds, de zinnebeelden van tedere innige liefde zijt, 1) dat gij die liefde, de verterende vlam der liefde, die mij ziek maakt, niet moedwillig en voorbarig opwekt, noch wakker maakt, doet ontgloeien, totdat het haar luste, God den rechten tijd en de rechte gezindheid beschikt om te ontwaken en dan als ene heilige vlam op te stijgen.

1) Ongetwijfeld spreekt hier nog steeds Sulamith, die ook vs. 5 de hofvrouwen reeds heeft toegesproken en haar hare liefdekrankheid heeft beleden. Even duidelijk komen deze zelfde woorden in Hoofdstuk 3: 5 en 5: 8 uit haren mond. -In deze woorden, die zich als refrein dikwijls herhalen, ligt echter de hoofdleer van het gehele lied kostelijk uitgesproken, namelijk dat de Godsvlam van ware liefde door God zelve, die de eeuwige liefde is, uit Wien alle ware liefde voortvloeit, moet worden ontstoken, dat in deze, gelijk in Gods eigene liefde, vrijheid en noodzakelijkheid op het nauwste verbonden zijn, dat zij op natuurlijke wijze, onbewust, in onbelemmerde vrijheid moet ontstaan, maar dan ook met goddelijke noodzakelijkheid moet groeien; en daarentegen dat het gevaarlijk, ja verderfelijk is, dezen verterenden gloed opzettelijk door uiterlijke, kunstmatige middelen te doen ontbranden; want ware liefde geeft zaligheid, maar de valse vleeselijke liefde stort in het eeuwig verderf. Bijzonder schoon echter is het, dat deze diepe waarheid in den mond gelegd wordt van Sulamith, die hier als voorbeeld verschijnt van ware vrouwelijke gezindheid en ware, kuise, reine vrouwenliefde. In de reinheid en heiligheid harer liefde is Sulamith bovenal een voorbeeld (type) van de heilige vurige liefde der kerk tot haren hemelsen Bruidegom..

2) In het dagelijks leven zweert men bij die voorwerpen, die juist het onderwerp van het gesprek uitmaken, of die den sprekenen bijzonder dierbaar zijn. Gelijk alzo de krijgsman zweert bij het zwaard, alzo hier Sulamith bij de lieflijke gazellen waar zij van de liefde spreekt..

2) De woordjes die en zijt zijn ter nadere verklaring door de Staten-Overzetters er bijgevoegd. In den grondtekst staat: Ik bezweer u bij de reeën of bij de hinden des velds, en terecht tekent Henry aan: "Zij bezweert haar bij de reeën en bij de hinden des velds, bij alles wat in hare ogen beminnelijk en voor hare zielen dierbaar is, om zich stille te houden." Onder de liefde hebben wij te verstaan, die enige liefde, waarvan zij ziek was, d.i. de liefde van de Bruid en den Bruidegom onderling. Die liefde bezweert ze niet te storen, aan dien toestand niet een einde te maken, totdat het haar lust, totdat het ogenblik daar is, dat de Bruidegom zich in de volheid Zijner liefde openbare. Al haar verwachting is van Hem, die haar heeft liefgehad. Hij heeft haar liefde ingestort. Hij ook alleen kan die liefde volkomen beantwoorden.

8.

B. Tussen de tweede akte (vs. 8-Hoofdstuk 3: 5) en de eerste moet men denken aan een langer verstreken tijdruimte. Het heimwee naar hare landelijke geboorteplaats heeft eindelijk bij Sulamith gezegepraald, en zij is uit de vreemde koninklijke heerlijkheid naar huis teruggekeerd. Hier in hare ouderlijke woning te Sunem in den stam van Issaschar, in de nabijheid van het gebergte Gilboa en van den kleinen Hermon, kan zij zich nu wel is waar weer geheel aan het gewone vroegere vrije leven op de bergen met hare kudde, en aan het ganse vrolijke dwalen in veld en woud en wijngaard overgeven, maar de liefde tot haren heerlijken bruidegom, naar wien zij ziek is, verslindt alle andere belangen: des daags en des nachts in hare dromen ligt hij haar nabij aan het harte en zij gevoelt welke verandering de liefde reeds in haar heeft bewerkt, en hoe zij niet meer zonder hem kan leven. Vol verlangen ziet zij uit naar zijn komst, want zij gevoelt het, Hij moet het eerst weer tot haar komen. Hij moet zich weer opmaken om haar te zoeken, opdat zij vrijmoedigheid hebbe zich weer aan Hem te geven. Zij hoopt, zij verlangt. En deze hoop wordt niet beschaamd. Hij komt.

8. Sulamith alleen, bij het vernemen van een geruis in hare nabijheid: Hoor! Dat is de stem mijns langgewensten liefsten! Terwijl zij zich de eerste komst van haren geliefde in haar land en zijn eersten groet aan haar herinnert: Ziet hem, hij komt, springende als de gazellen, op de jacht, voor hem vluchtend op over de bergen, huppelende op over de heuvelen. 1)

1) Hiermede wordt aangeduid niet alleen de bereidwilligheid, maar ook het spoedige van des Heeren komen tot Zijne Bruid. Sulamith hoort zijne stem, maar ook haar oog ziet hem komen over de bergen, springende over de heuvelen. Waar zij naar Hem verlangde en Hem niet had, daar openbaarde Hij de volheid Zijne liefde, om haar weer op te zoeken en haar te dringen, zich volkomen aan hem over te geven. Hij is niet alleen degene, die begint, maar die ook voortzet, maar die ook voleindigt. Maar merkt dan ook op, hoe zij het hier uitspreekt, dat zij een geestelijk oor heeft ontvangen en een geestelijk oog, om Zijn stem te horen en Hem in Zijne schoonheid en beminnelijkheid te zien. Mijne schapen horen Mijne stem en zij volgen mij, zegt de Heere, in de gelijkenis van den goeden Herder. Hier wordt het evenzeer geopenbaard.

9. Ja, mijn liefste is vol aanminnigheid en aanzienlijkheidgelijk ene ree, ene edele gazelle, of een welp der herten. Reeds zie ik hem daar uit de verte ijlend naderen. Ziet hem daar, hij komt, hij staat reeds achter onzen muur van het huis, kijkende met zijne lieflijke gedaante uit de vensteren, blinkende uit de traliën, ziende door de traliën, die het venster besluiten (Richteren 5: 28) namelijk in het binnenste van het huis.

In de Sacramenten is Christus nabij ons, maar het is achter het bedeksel dezer uitwendige tekenen: en door deze schaduwbeelden en kleine openingen Zijner volmaakte liefde, laat Hij ons de flikkeringen Zijner onuitdrukkelijke genade toestraalen, terwijl Hij onze verlangens uitlokt, om Hem eerlang te zien, gelijk Hij is..

10. Mijn liefste antwoordt, en zegt 1) tot mij: Sta op, mijne vriendin, mijne schone, en kom uit het huis tot mij.

1) De liefde des Heeren Jezus neemt inderdaad allerlei vormen en gedaanten aan. Soms openbaart Hij zich als een Vriend, soms als een Broeder, soms als een Bruidegom, soms als een Echtvriend.

Niet alleen vertoont zich de Bruidegom, zodat zijne Sulamith hem kon zien in zijne schoonheid en heerlijkheid, maar hij nodigt haar uit met de liefste namen en de lieflijkste schilderijen. Hij noemt haar zijne vriendin, zijne schone. Hij zegt het haar, dat de winter voorbij is, dat het nu de tijd is, om te genieten.

Duidelijk is hier het zaligmakend werk der genade te herkennen.

Zeker, alleen het gezicht van Jezus schoonheid moest de ziele dringen, zich aan Hem te geven, maar hoe dikwijls huivert de gelovige nog. Daarom voegt Hij het woord en de overtuiging in het Evangelie er bij, opdat het zou worden verstaan, dat st waarlijk de gepaste Zaligmaker is.

En waar de Kerk, ziende op haar eigen gebrek, op hare melaatsheid, op hare zwarte gedaante van wege de zonde en schuld, geen vrijmoedigheid zou hebben, om tot Hem te gaan, daar noemt Hij haar Zijn schone, Zijne vriendin.

11. Want zie, de koude winter is voorbij, delangdurige, droevige plasregen is over, hij is overgegaan; daarom ontvlied het huis en kom tot mij.

12. De bloemen worden gezien in het land, de zangtijd, (woordelijk: de tijd der vrolijke liederen), de lente genaakt, is gekomen en de stem der tortelduif, die uit warmere landen tot ons teruggekeerd is, wordt weer gehoord in ons land (Jer. 8: 7).

13. De vijgeboom brengt zijn jonge vijgjes voort, (juister: kruidt zich) maakt zijne vruchten zoet en welriekend, namelijk de kleine najaarsvijgen, die hij in den herfst voortbrengt, maar die tot in de lente rijpen en enen welriekenden geur aannemen, en de wijnstokken staan in bloei en geven reuk met hun jonge druifjes. 1) Daarom sta op, mijne vriendin, mijne schone, en kom in de vrije natuur tot mij.

1) Dit alles is beeld van de lente, die voor den droeven winter plaats maakt.

Zonder Christus is het voor de Kerk in het algemeen en voor den gelovige in het bijzonder winter, dorre winter, maar in en door Christus is de winter van zonde en ellende vervangen door de lente van verlossing en vertroosting.

14. Gij mijne duive! zijnde in de kloven der steenrotsen, in het verborgen ener steile plaats 1) gij, lieflijke, die hier ontruikt aan het werelds verkeer, in het verborgene tussen steile bergengten woont, kom uit tot mij en toon mij uwe heerlijke gedaante, laat mij in vrolijke liederen uwe stem horen; a) want uwe stem is zoet, en uwe gedaante is lieflijk.

a) Hoogl. 5: 13,14.

1) Salomo kan tot deze beeldspraak geleid zijn door de rots- en bergachtige omgeving met hare menigte van duiven, van Sulamiths woonplaats; tevens kon Sulamith zelf, achter de venstertraliën verborgen en slechts ten halve zichtbaar, wel bij ene duif in ene spleet vergeleken worden. In het Oosten, waar de lente plotseling invalt, waar, als de regentijd voorbij is, de natuur ontwaakt en dikwijls op enen morgen plotseling ene geheel andere wereld vertoont, is deze schildering trek voor trek naar waarheid..

Daar breken de nieuwe bladeren door eer de oude zijn afgevallen, van daar dat de meeste bomen niet eerst botten.

Gelijk hier Salomo de in de rotsspleet verscholen duif Sulamith voor de eerste maal zag en hare liefde verwierf, zo kwam de hemelse Bruidegom Christus na den langen wintertijd der zonde en godverzaking uit Zijne heerlijkheid in nederigheid en armoede, geboren uit de maagd, om Zich de in misdaden verzonken mensheid tot Zijne bruid te verwerven. Met zachte, vriendelijke bruidegomstem lokt Hij de verborgene, verachte en nederige, maar nog eenvoudige duivenzielen Zijner eerste discipelen en van vrouwen als Martha, Maria en Magdalena enz. tot Zich, dat zij uit de diepte van zondengevoel, uit het juk der voorvaderlijke inzettingen en van de zwaar drukkende Mozaïsche wet uitkwamen tot het licht der verrezen zon haars hemelsen Bruidegoms, tot de lentewarmte van het genaderijke Evangelie. En zij hoorden de tedere stem: "Komt herwaarts tot Mij, gij die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven," en verzamelden zich om Hem en zongen Hem lofliederen. En gelijk Hem toen voor 't eerst, Zich zelve vergetend, de liefde zocht van hen, die hongerden en dorstten, also spreekt Hij nog tot de ziel, die Hem nog niet kent: "Sta op, mijne vriendin, mijne schone, en kom," d.i. sta op uit de afgodische ijdelheden der wereld, sta op uit het vergankelijke, gij die nog vermoeid en beladen zijt, dewijl gij u nog bezorgd maakt om het wereldse. Kom over het wereldse henen, tot Mij, die de wereld heb overwonnen. Kom nader tot Mij in het heerlijk sieraad des onvergankelijken levens, als ene duive, zachtmoedig en deemoedig, geheel vervuld met hemelse genade. Sta op uit de doden, sta op uit de banden, waardoor gij zijt omgeven en in de duisternis rondtast. Laat de banden der boosheid los. Kom, want de strik is reeds verbroken. De maagd heeft gebaard, een Zoon is uit de Maagd geboren. Kom getroost tot Mij, want door de traliën kunt gij Mij niet zien. Van aangezicht tot aangezicht zult gij in Mijne armen de zoetigheden der liefde drinken..

Er is zulk een contrast tussen de zwakheid en de vreesachtigheid van de duif, en de steile, sterke schuilplaats in het reusachtig rotsgevaarte! Daar zit gij veilig. Geen brandende straal der middagzon, geen koude, ruwe windvlaag, geen stortregen van den donderstorm, geen aanval van het roofgedierte, die haar kan bereiken. In hare eigene lieflijke taal prijst zij haren Schepper, gereed om, als zij haar loflied heeft geëindigd, hare vleugelen uit te slaan en henen te vliegen. Beminde des Heeren Jezus, dit is voor u. Broos en zwak en hulpeloos gelijk gij zijt, zijt gij evenwel veilig met ene veiligheid, verre boven uwe gedachten, en welke gij meer behoortet te bedenken, opdat uw geloof en vertrouwen gesterkt en uwe dankbaarheid vermeerderd wierde.

15. En ik stond op, en onwederstaanbaar door hem aangetrokken, kwam ik tot hem uit en zong hem, het wijngaardlied, dat ik als wijngaarderin zo dikwijls in onze wijngaarden placht te zingen: Vangt gijlieden ons de

a) vossen, de kleine vossen, die de wijngaarden verderven; want onze wijngaarden hebben jonge druifjes.

a) Ezech. 13: 4. Luk. 13: 32.

Wijngaardverders worden de vossen geheten, niet omdat zij het op de rijpe druiven zelf gemunt hebben, maar omdat zij door hun gangen en holen de muren der wijnbergen ondermijnen en de wijngaarden aan hun wortelen beschadigen, en ook wel aan de wijnstokken en jonge loten knagen. Van daar de noodzakelijkheid om in het voorjaar, in den tijd van den wijngaardbloei, de wijnbergen tegen deze ongenodigde gasten te beschermen; en dit te meer, daar juist het voorjaar de tijd is waarin de jonge vossen uit hun holen te voorschijn komen.

Wij hebben hier ongetwijfeld een oud Hebreeuws wijngaardeniers volkslied, dat ten tijde van Salomo algemeen bekend was en in de lente placht gezongen te worden. "Het hangt noch met het voorgaande noch met het volgende zamen; het is een verschrikkingslied, zo als men jacht- en oogst-, kriegs- en visschersliederen heeft." Maar hierdoor, dat het liedje, zij het toevallig, zij het door ene kleine, op het ogenblik door Sulamith opzettelijk gemaakte verandering, met dezelfde woorden sluit als Salomo's toespraak verkrijgt het onwillekeurig ene geestige toepassing op de liefde des konings, gelijk die zich uit zijnen groet uitspreekt. "De wijnberg in jeugdigen welriekenden bloei, dat is hun wederkerige liefde, en de kleine vossen, die dezen wijnberg konden verderven, zijn een beeld van de kleine en grote wederwaardigheden, die aan de liefde in haren bloeitijd knagen en haar dreigen te verstoren." Zo geeft Sulamith door het zingen van het lied aan den koning te kennen, dat zij zijne genegenheid beantwoordt, en duidt zij door de herhaling zijner eigene woorden aan, dat haar wijnberg voortaan voor hem zal bloeien..

Onder de kleine vossen hebben wij ongetwijfeld te verstaan, al wat de gemeenschap tussen Christus en Zijne gelovigen kan bederven en verdonkeren. Niet ten onrechte worden bij die kleine vossen vergeleken de ketterijen en dwaalleringen, maar ook de zonden en zwakheden.

Sulamith gevoelt dit zeer goed en daarom, terwijl zij dit lied zingt, roept zij het uit, om die kleine vossen te vangen, terwijl zij er ogenblikkelijk op laat volgen: Mijn liefste is mijn en ik ben de zijne, waarmee zij het duidelijk uitspreekt, hoe zij verzekerd is, dat niets, niets haar zal kunnen scheiden van de liefde van haar Bruidegom.

16. Mijn liefste is mijn, en ik ben zijne, het is geschied, wat mijne ziel niet durfde hopen, noch verwachten; hij heeft mij opgezocht, ik ben de zijne, zodat gene macht ons meer zal kunnen scheiden; ja ik ben de zijne, van hem, die weidt onder de lelies (Hoofdstuk 1: 7), die, waar hij ook zij, steeds lieflijkheid en vreugde verspreidt.

Dit woord, uit het bewustzijn van het tegenwoordige, door Sulamith in het genot van 's konings liefde uitgesproken, is in waarheid de rechte uitdrukking voor de liefde, die twee harten tot één maakt, en die zich op het hoogste geopenbaard heeft, waar de Heere Zijnen troon verliet en Zijne Bruid, Zijne kerk in innigste liefde met Zich verenigde, zodat Hij haar zelfs Zijn lichaam en Zijn bloed in het Sakrament te eten en te drinken geeft, en daarin het woord in den diepsten zin zijne vervulling verkrijgt: "Daarom zal een mens zijnen vader en zijne moeder verlaten, en zal zijne vrouw aanhangen; en zij twee zullen tot één vlees zijn." (Efeze. 5: 31). -Weg met u dan, zegt nu de kerk, de Bruid, gij schadelijke vossen, die mij listiglijk van Christus wilt scheiden. Want ik blijve mijnen Bruidegom Christus getrouw, dat ik geen ander buiten hem beminne, en Hij blijft mij getrouw, dat Hij geen nevens mij bemint.

Het is het onuitputtelijk voorrecht van alle ware gelovigen, dat Christus hun toebehoort en dat zij Zijn eigendom en Hij hun Meester, Broeder en Vriend en Bruidegom en Man is. In Hem leven zij en van Hem ontvangen zij alle volheid van genade. Alle de weldaden van Zijn Middelaarschap en alle de goederen des heilrijken verbonds behoren met en nevens alle geestelijke en hemelse aan hen, aan hen in volle eigendom toe, zodat al hun geluk, al hun zaligheid in Hem alleen gelegen is. Het is ook het ontwijfelbaar kenmerk van alle gelovigen, dat zij aan Christus toebehoren, want zij zijn het, die zich aan Hem hebben overgegeven..

17. O, laat mij uwe nabijheid niet missen, haast u tot mij, a) totdat de dag aankomt 1), en de schaduwen vlieden: keer om, uit uwe verwijdering tot mij, mijn liefste! Word gij gelijk ene ree, of een vluchtend welp der herten, op de bergen van Bether, 2) de ons scheidende bergen.

a) Hoogl. 4: 6.

1) Gelijk Sulamith, zo smacht de Kerk altijd door naar den eindelijken terugkeer haars hemelsen Bruidegoms, dat Hij haar uit de eenzaamheid der woestijn ter bruiloft in het hemels Jeruzalem af hale. De Geliefde is lichamelijk van ons gescheiden, toen Hij na Zijne opstanding ten hemel voer. Eenmaal echter zal Hij wederkeren, als Hij aan het einde der wereld, na de opwekking van aller mensen lichamen ten gerichte zal geopenbaard worden. Om deze openbaring bidden, naar haar verlangen alle begenadigde zielen. Dan zal Christus, gelijk ene ree of een jeugdig hert verschijnen over de bergen der scheiding; want in dezelfde menschengestalte, welke hij van Zijne Kerk genomen heeft, toch Hij in nederigheid werd geboren, zal Hij wederkomen. Dan zal Hij boven alle bergtoppen, die zich in de kerk in het huis Gods verheffen, verheven zijn.

2) In het Hebr. hwpyv de (Ad schèjafoeach). Beter: totdat de dag koel worde, d.i. aan den avond. De Bruid roept hier den Bruidegom toe, om spoedig, zo spoedig mogelijk, terug te keren, als hij denkt heen te gaan. Zij spreekt daarmee uit, dat zij Zijne gemeenschap, Zijnen omgang niet kan ontberen. Zij weet, dat Hij haar heeft opgezocht, dat Hij haar tot Zijn Bruid heeft uitverkoren, maar zij voelt ook behoefte, om dit met de welsprekendste woorden te kennen te geven.

De bergen van Bether zijn de bergen van scheiding. In het Hooglied komen én de bergen van Bether voor én de bergen der specerijen. Onder de bergen van Bether worden verstaan de

gedurige scheidingen tussen Christus en Zijne gelovigen. Dit is hier aan deze zijde des grafs gedurig de ervaring. De bergen der specerijen zijn de bergen der volmaakte en volkomene zaligheid. Hier aan deze zijde des grafs bekleden de bergen van Bether een grote plaats van wege de zonde en de zwakheid des geloofs. Hiernamaals zal het altijd zijn een genieten op de bergen der specerijen.

HOOFDSTUK 3.

CHRISTUS, DE KRACHTIGE BESCHERMER ZIJNER KERK.

1. Ik zocht, 1) toen ik eens des nachts dromend op mijn leger lag, hem, dien mijne ziel lief heeft, ik zocht hem aan alle plaatsen, die de droom mij voortoverde, maar ik vond hem niet; 2) ik zei:

1) Daar de Hebreewse grondtekst woordelijk aldus luidt: "Op mijn leger in de nachten. Ik zocht hem, enz." en alzo het zoeken door een sterk scheidingsteken duidelijk van het voorgaande wordt gescheiden, kan ene verbinding tussen de eerste en de tweede zinsnede voor geheel onmogelijk worden gehouden. Ook zou ene zedelijke aanstotelijkheid liggen in den zin: "Ik zocht hem, dien mijne ziele liefheeft des nachts op mijn leger," terwijl Sulamith toch nog bruid is, en overal zulk ene hoogte van zielekuisheid vertoont. De eerste zinsnede is slechts bestemd om aan te duiden, wanneer en hoe zij Salomo gezocht heeft, namelijk des nachts in den droom..

Heeft Sulamith in het voorgaande gemeld, wat zij wakende heeft ervaren als Salomo tot haar kwam, hier beschrijft zij een anderen toestand, dien zij in den nacht als in een droom doorleefd heeft, ervaren tengevolge het smachten harer ziele naar de liefde van haar Bruidegom.

2) Grote genietingen, buitengewone gestalten, ongemene ontdekkingen Gods aan Zijne kinderen duren niet altijd. Gelijk in de natuur de dag en de nacht, licht en duisternis, zomer en winter, warmte en koude, zonneschijn en wolkige tijden, gedurig verwisselen met elkaar, zo gaat het ook in de genade. Zelden is het voor des Heeren volk lang mooi weer. Zijn hare gestalten eens in de hoogte, zij zakken welhaast wederom eens in de laagte. Is het eens zeer licht in de ziel het wordt wel wederom eens duister. Is Jezus eens nabij, hij staat ook wel eens van ver..

Velen zijn van oordeel dat de Bruid hier veeleer leefde in den zorgeloozen toestand, dat zij op het bed van zorgeloosheid lag uitgestrekt. Dit is echter niet te bewijzen.

Het is toch de ervaring, dat de Heere niet zelden zich aan de zijnen met Zijne gevoelige aandoeningen onttrekt, opdat straks des te meer naar Zijne nabijheid zou gewenst worden, opdat er alzo een sterk verlangen naar Zijne komst zou worden gewekt.

En zo moeten we ons ook hier de bruid voorstellen. De Bruidegom is weggegaan, opdat de bruid het wel zou verstaan, dat zonder Hem het leven geen wezenlijke waarde heeft.

2. Ik zal nu opstaan, zei ik tot mijzelve in den droom, in den angst mijner ziel, om hem, den geliefden man, te verliezen, en ik zal in de stad omgaan, in de wijken (juister: markten), en in de straten 1) der Koningsstad; ik zal hem zoeken, dien mijne ziel liefheeft: 2) ik zocht hem overal, maar ik vond hem niet. 3)

1) Als ene dromende en in den krachtigen drang der liefde bedacht zij natuurlijk niet hoe ongepast voor ene zedige jonkvrouw een nachtelijk rondwandelen in de straten was..

De bruid toont hier dat zij weet waar zij haren bruidegom vinden moet: niet in het veld maar in de stad. Daar zal zij hem straks ook vinden.

Zo ook: wil de gelovige ziele Jezus vinden, dan heeft zij Hem te zoeken in Zijne woning en in Zijne instellingen, binnen de Kerk.

2) Al vond zij zich hier nu onder gemis, Jezus blijft echter dien hare ziele liefheeft, het grote voorwerp harer achting, harer begeerte, harer vergenoeging, harer gedienschtigheid. Al raakt de ziele in nog zulk een lage gestalte, de oprechte liefde blijft echter altijd op den grond van het hart. Jezus blijft evenwel in keuze dierbaar boven alles. Ja niet zelden wordt de keuze door gemis sterker en zij verwacht Hem daardoor des meer..

3) Zocht zij Hem dan niet van ganser harte? Zocht zij hem dan niet, zoals het behoorde? Nooit was er vuriger, inniger gezocht. Nooit was er meer op de rechte wijze gezocht. Maar de Bruidegom liet zich nog niet vinden, opdat het verlangen nog sterker, het gevoel van gemis nog hartgrondiger zou worden.

De Heere laat zich vinden door dengenen, die Hem zoeken, maar op Zijn tijd, en die tijd is de tijd des welbehagens.

3. De wachters, die des nachts in de straten der stad omgingen, vonden mij. Ik zei, haastig en beangstigd riep ik hun toe: Hebt gij dien niet gezien, dien mijne ziel liefheeft?

4. Toen ik, zonder een antwoord van hen gekregen te hebben, nauwelijks een weinigje van hen weggegaan was, daar vond ik hem, dien mijne ziel liefheeft; ik hield hem vast en liet hem niet gaan, totdat ik hem in mijner moeders huis, d.i. in mijne ouderlijke woning gebracht had, en in de binnenste kamer, in het vrouwenvertrek van degene, die mij gebaard heeft, opdat hij daar in vereniging met haar, die ik nevens hem liefheb, mijne moeder, altijd bij mij bleve.

Duidelijk staat haar nog dat angstvolle en toch zo zalige ogenblik van haar vroeger verkeer met den koninklijken beminde voor ogen, dien zij, wel is waar in den droom, maar toch met hartroerende kracht beleed, dat zij zonder hem niet meer kon leven, dat zij geen ogenblik van hem gescheiden kon zijn, zonder het smartelijkst verlangen naar hem te gevoelen, en dat dit minnend uitzien en verlangen van nu af niet meer zou ophouden, tenzij dan dat zij hem mocht verkrijgen en behouden en dat zij geheel en voor altijd met hem verenigd mocht worden.

De laatste woorden van het verhaal uit den mond van Sulamith: "Ik hield hem vast en liet hem niet gaan, totdat ik hem bracht" zijn tegelijkertijd van hare tegenwoordige zielsgesteldheid, weshalve zij ook in de opvatting, alsof zij hier in het tegenwoordige spreekt hun recht behouden. Gelijk in de woorden (Hoofdstuk 2: 16): "Mijn liefste is mijn en ik ben de zijne" zo verkrijgt ook in deze woorden de uitdrukking van het verlangen en van de liefde haars harten haar hoogste toppunt. -Het is de uitdrukking der voleindigde liefde tussen Christus en

Zijne Gemeente, dier liefde, die sterker is dan de dood. Dien God, dien ik met de handen des geloofs heb aangegrepen, wil ik niet meer loslaten, totdat Hij in mijne binnenkamer in mijn eigen hart gekomen zij. Dit zal echter eerst dan geschieden, wanneer het tot dien toestand is teruggekeerd, waarin het van den aanvang was.

Zij wijst hiermede aan haren onveranderlijken toelag om met een voornemen des harten bij den Heere te blijven. Hare aanhoudendheid in het aankleven aan en achter den Heere Jezus. Hare volstandigheid bij Hem, met hare meditatieën, met hare belijdenis, met hare aanklevende liefde, met haar nabijleven. Gaan lokaas van de wereld, geen moeilijkheid van den weg achter Jezus, hadden haar ooit kunnen doen besluiten een haarbreed van achter Jezus af te wijken en zijne gemeenschap op te zeggen..

5. Zo droomde ik destijds; maar wanneer zal het eindelijk daartoe komen, dat ik eeuwig ongescheiden met hem verenigd worde? O, ik bezweer u, gij dochteren van Jeruzalem, die bij de lieflijke reeën of bij de hinden des velds zijt, de zinnebeelden van ware liefde, dat gij de liefde niet opwekt, noch wakker maakt; maar stil wacht, totdat het haar luste. (Hoofdstuk 2: 7).

1) Ook hier wederom als bij Hoofdstuk 2: 7 hebben de Staten-Overzetteren, die en zijt, er bij gevoegd. Het wil echter zeggen, zoals zij ook zelf aantekenen: Zo lief als u de reeën of hinden des velds zijn.

2) Deze waarschuwing, gericht tot de haar in den geest voor ogen staande vrouwen, drukt zij des te liever in dezelfde woorden uit, die zij destijds voor de eerste maal gebruikte, toen deze waarlijk tegenwoordig waren, daar zij zo even aan enen droom uit dien tijd had gedacht. Als met een refrein sluit zich hiermede de tweede even als de eerste akte. De grondgedachte van de gehele akte, gelijk zij zich bijzonder in de dubbele betuiging: "Mijn liefste is mijn en ik ben de zijne" en "Ik hield hem vast en liet hem niet gaan" uitgesproken werd, ligt duidelijk in de tot in den dood getrouwe liefde, die niet kan rusten, totdat haar verlangen naar voller en blijvende vereniging met den geliefde gestild is, in het trouwe vasthouden der bruid aan den vriend harer ziel ook gedurende ene langere scheiding, waarin zij dag noch nacht, wakend noch dromend, hare gedachten van haren Uitverkorene van zich kan verwijderen. Voor den Christen betekent het minnend verlangen ener bruid, die zonder haren bruidegom niet meer kan leven, die zich geheel de zijne weet, gelijk hij de hare is, en die zich eerst dan bevredigd voelt als zijn huis het hare en haar huis het zijne geworden is, -zulk een bruidsverlangen betekent voor den Christen niets anders dan ene krachtige vermaning om naar voller en blijvender vereniging met den Heiland, als den waren Zielebruidegom te trachten en Hem niet los te laten, totdat Hij met de volheid Zijner hemelse gaven in het huis gelijk in het hart Zijnen intrek genomen hebbe. De Christen worde niet moede naar de komst des Heeren in zijn hart te verlangen en daarom te bidden, totdat hij als Zijn eigendom geworden, kan zeggen: "Mijn liefste is mijn, en ik ben de Zijne," en totdat hij zijne ziel met Hem verloofd wete, gelijk de bruid met haren bruidegom (Joh. 14: 23; 17: 21 vv). En gelijk de Kerk, in zover zij de rechte en ware Bruid des Heeren is, niet kan ophouden naar Zijne heerlijke verschijning te verlangen, waardoor zij eeuwiglijk één vlees met Hem zijn zal (Ef. 5: 32. 2 Kor. 11: 2. 5.32 2Co 11.2 Openb. 22: 17) zo moet ook de enkele Christenziel ten alle tijde

met vurig gebed van teder verlangende liefde tot haren hemelsen Bruidegom spreken: "Kom, Heere Jezus, ja kom haastelijk!"

6.

C. In de derde akte (vs. 6-Hoofdst 5: 1) wordt Sulamiths smachtend wachtend vervuld en wordt het feestelijk binnenhalen der bruid door Salomo en de bruiloft te Jeruzalem voorgesteld. Wederom moet men zich ene lange tijdruimte als verstreken denken van dien tijd af, toen Sulamith in de tweede akte met reikhalzend verlangen de komst van haren bruidegom verwachtte. Eindelijk verschijnt hij met een eervol geleide naar Oud-testamentische bruiloftsgewoonte (1 Makk. 9: 37,39) in het huis van Sulamiths moeder, om zijne bruid naar Jeruzalem af te halen en haar daar tot koningin en tot zijne boven alle andere bevoorrechte echtgenoot te verheffen. De akte wordt dien ten gevolge verdeeld in twee tonelen, waarvan het eerste (vs. 6-11) den feestelijken intocht van het bruidspaar in Jeruzalem, het tweede (Hoofdst 3: 1-5: 1) den bruiloftsmaaltijd in het koninklijk paleis voorstelt.

I. Vs. 6-11. Wij vinden ons hier verplaatst aan ene openbare plaats bij ene der poorten van Jeruzalem, van waar men de noord-oostelijk zich naar Jericho uitstreckende woeste landstreek overziet. In de verte ziet men een feestelijken talrijken stoet uit die streek zich naar Jeruzalem bewegen op den gewonen groten weg, die uit het noorden des lands door de Jordaanvlakte over Jericho naar Jeruzalem voert. Het is een bruiloftstoet van zo verbazende pracht, dat het voor de poort verzamelde koor van Salomo's hofvrouwen, die de gezamenlijke bewoners, of althans alle vrouwen van Jeruzalem vertegenwoordigen, telkenmale opnieuw hare bewondering in jubelende kreten uiten. Door deze horen wij den stoet beschrijven. Wolken van kostelijk reukwerk gaan reeds op verren afstand voor en kondigen de nabijheid aan der heerlijke, schoon versierde bruid. In het midden van den stoet is een prachtig draagbed te zien, omgeven en beschermd door 60 uitgelezen helden, waarin de glansrijke bruidegom is gezeten, thans niet met ene koningskroon, maar het hoofd met een feestelijken krans versierd, immers het is heden zijn bruilofst dag. Nevens hem zit de beminnelijke bruid. Voor en achter deze gaat de menigte van het heden bijzonder rijk versierde koninklijk gevolg. Als de stoet nabij komt, beschrijven anderen uit het vrouwenkoor bij de poort de wonderbare heerlijkheid van het koninklijke draagbed, dat Salomo voor dezen dag tot eer der bruid heeft laten vervaardigen, en dat door de dochteren van Jeruzalem uit liefde tot hem met haar handwerk is versierd geworden. Eindelijk beweegt de stoet zich langzaam door de poort, en het gehele koor der vrouwen jubelt nog eenmaal het bruidspaar tegemoet, alle vrouwen oproepende om den heerlijken opgetooiden koning en zijne lieflijke bruid te bewonderen. -Ofschoon in dit toneel alleen het staande koor der dochteren Jeruzalems spreekt, terwijl alle andere personen slechts gezien worden, en wederom in het volgende toneel alleen het bruidspaar in gesprekken met elkaar verdiept is, zo munten toch beide tonelen boven al de andere in aanschouwelijkheid en levendigheid van schildering uit, hetgeen vooral hiermede in verband staat, dat de handeling van het Hooglied in deze bedrijven haar middel- en hoogtepunt bereikt.

6. Enige uit het koor der dochteren Jeruzalems (Hoofdstuk 1: 3), die aan de poort staan en met verwondering en verbazen wijzen op den uit de verte naderenden feeststoet, voornamelijk

op de boven allen uitmuntende glansrijke bruid: a) Wie is zij, die daar zo heerlijk en prachtig versierd naar de stad opkomt uit de woestijn, daar onder aan gene zijde van den Olijfberg 1) statig en met kostbaar reukwerk omgeven als rookpilaren, hoog zich verheffend, den slanken palmboom voorbij strevend, beroekt met mirre en wierook, en met allerlei welriekende poeder des kruideniers 1)?

a) Hoogl. 8: 5.

1) De naaste omgeving van Jeruzalem was wel is waar rijk aan tuinen en plantsoen, maar verder aan de andere zijde van Bethanië op den weg naar Jericho breidde zich ene stille, onbewoonbare woestijn met doorngewas en steenhopen uit. Toen eenmaal de kinderen Israëls uit de woestijn optrokken, en met Jozua, den zoon van Nun, den Jordaan doortraden, toen vroegen de volkeren der aarde: Welk is dat uitverkoren volk, dat uit de woestijn opkomt, welriekend van geur des wierooks, gesterkt door Gods arm, om der verdiensten wille van Abraham, die God gehoorzaamde en op den berg Moria tot hem smeekte; glanzend van heilige zalfolie om der gerechtigheids wille van Izak, die gebonden werd op den berg des heilighdoms; begeleid van wonderen, om der barmhartigheids wille van Jacob, die met den Heere worstelde tot den dageraad en hen overmocht en alzo zelf te zamen met zijn twaalf stammen verlost werd?

Evenzo zal eenmaal de tweede Jozua, Jezus Christus met Zijn heerlijken bruiloftstoet uittrekken, om Zijne dan reine en heerlijke bruid, door Hem zelve met alle goud en zilver overtreffende deugden versierd, uit hare aardse woonplaats tot de bruiloft en eeuwige zalige gemeenschap der koninklijke heerlijkheid met Hem af te halen, en uit de woestijn en zonnehitte der aanvechtingen dezes levens op te voeren naar het nieuwe Jeruzalem. Dan zal ook hare schoonheid en heerlijkheid openbaar worden voor alle volkeren op aarde en door hen met verstomming bewonderd worden, als de glans en de majesteit van haren verheerlijkten Heere en Bruidegom haar weer van het aangezicht zal stralen. En gelijk Sulamith in hare schoonheid en haar van Salomo geschonken sieraad staat in tegenoverstelling van de woestijn, zodat de vrouwen in verbazing vragen: Hoe is het mogelijk, dat zulke schoonheid uit de woestijn opkomt, zo ook zullen eenmaal de volken der aarde niet begrijpen en zich verwonderen dat de nederige, door hen zo verachte, mishandelde en vervolgde bruid des Heeren zulk ene verheven schoonheid, zulk een glans der eeuwigheid bezit, en dat zij uit ellende en droefheid des levens in de woestijn der wereld zulke heerlijkheid meebrengt. Want uit de woestijn (Openb. 12: 6) zal haar Bruidegom haar halen en toch zal zij in wit, rein lijnwaad gekleed zijn. (Openb. 19: 8; 21: 2)..

2) In het Oosten was het ene geliefkoosde gewoonte om bij feestelijke optochten, zo als bij ene bruiloft, niet slechts de klederen enz. met hartverkwikkende reukwerken te vervullen maar ook vóór den stoet uit edel reukwerk te branden, gelijk het ook aan het Turkse hof te Konstantinopel vroeger nog de gewoonte was om bij de geestelijke ontvangst van vreemde gezantschappen aloë en wierook in gloeiende zilveren schalen te branden. Deze gewoonte, als ook de omstandigheid, dat zowel Salomo als Sulamith hier en reeds vroeger altijd met welriekende geuren rijkelijk omgeven zijn, heeft ene diepe zin. Elke onaangename reuk is het zinnebeeld van zonde, dood, verrotting, eeuwig verderf; de welriekende geuren daarentegen

zijn het zinnebeeld van de verwijdering van zonde, schuld, dood en verderf, en van de vervulling met reinheid en gerechtigheid, met vergankelijk, eeuwig leven, waarop de dood geen macht meer heeft. De Bruid des Heeren, Zijn eigen heilig lichaam, zal ook geheel doordrongen en omgeven zijn van alle welriekende geuren der eeuwige heerlijkheid, en zij, die haar in hare heerlijkheid aan de hand haars Verlossers zullen zien opgaan ter bruiloftsmaal, zullen ook reeds uit de verte een gevoel en ene duidelijke ervaring hebben van de stromen des eeuwigen levens, dat zijn geur uit haar verspreidt. -Thans leeft de begenadigde ziel (gelijk de gehele gemeente van Christus) nog in de woestijn, in den vreemde temidden van wilde gedierten en duivelen. Ofschoon zij nu hier geheel van haren Bruidegom verlaten is, wordt zij toch, zolang zij nog in het vlees leeft, nog niet tot het volkomen aanschouwen van Hem toegelaten, maar wordt door Hem door woeste streken en verzoekingingen geleid. Ja zo lang zij nog niet met Hem heerst, schijnt zij van Hem verlaten te zijn. Daarom tobt zij voortdurend om tot Hem uit te gaan, opdat hoe langer hoe meer bemerke hoe lief zij hem heeft.

Als de Bruid hier wordt voorgesteld als komende uit de woestijn, en de verwondering daarover gegeven wordt, dan is ook de woestijn typisch op te vatten als beeld van verdrukking en onvruchtbaarheid en knechtschap, en het opkomen uit de woestijn, als een komen tot de vrijheid.

Van de woestijn is geen verwachting. Maar daarom wordt ook duidelijk te kennen gegeven, dat al wat de bruid is en heeft, zij al dat heeft door en van haar bruidegom.

7. Andere vrouwen uit hetzelfde koor aan de poort, bij het aanschouwen van het statiebed in het midden van den optocht, als hij reeds gans in de nabijheid gekomen is: Ziet, het bed, dat Salomo heeft! 1) en welk een glansrijke omgeving! daar zijn als erewacht zestig krijgshelden rondom, van de 600 helden van Israël, 2) welke David reeds als staande eregarde uit de kern van het leger zich als de edelste en getrouwste zijner dienaren uitverkoren had (2 Samuel 15: 18 ; 2 Samuel 16: 6; 20: 7; 23: 8 vv).

1) Is het wonder, dat het geestelijk huwelijk tussen de Kerk en Jezus, hetwelk alle de volmaaktheden van menselijke huwelijken oneindig overklimt, ook niet ontzet zij van deze zo passende evenmatigheid? Het is waar, in zichzelf is zijne Bruid van een lagen, verachten, armen, walgelijken staat en gestalte. Maar als zij nu door de genade Hem tot ene Bruid wordt opgesierd, zo komt er ook ene koninklijke luister, ene Geest der heerlijkheid op haar, en zo wordt zij ook een weluitgedoste Bruid. Bij zulk ene Bruid past niet minder een Bruidegom veel schoner dan de mensenkinderen met majesteit en heerlijkheid (Psalm 45: 3,4,10,14)..

Zij, die de rust in Christus vinden, hebben niet alleen alle gemak en gerustheid, maar zij wonen ook in alle veiligheid en zekerheid en hun heilige onbekommerdheid steunt op een heilige en onverwinnlijke hoede en bescherming..

2) Dit duidt aan de zekerheid en veiligheid van de Kerk van Christus. Kon Elisa zeggen: die bij ons zijn, zijn meer, dan die bij hen zijn, dit geldt te allen tijde ten opzichte van de zaligheid der gelovigen.

Dat de wachters daar stonden was niet om den Bruidegom, maar om de Bruid, d.w.z. opdat zij gerust en veilig zich zou weten.

8. Die allemaal zwaarden houden gewapend met zwaarden ten oorlog, geoeffend in den krijg, elk hebbende zijn zwaard aan zijne heup, 1) van wege den schrik des nachts, 2) waarmee zij op den langen tocht door woeste streken alle storing en verschrikking van de slapenden in den nacht verre moesten houden.

1) Altegaarder omschrijvingen van enen recht toegerusten, enen recht geoeffenden, enen rechtvaardigen, enen recht onverschrokken held..

2) De duistere tijden, waarin gij leeft, tijden van zo vele zonden, van zo vele doorbrekende dwalingen, van zo vele zorgeloosheden roepen ons te meer, om met het zwaard in de hand voor 's konings belangen uit te komen. Nachten van verschrikkingen, van verzoeking, van rampspoeden, die u zelfs overkomen, vereisen wel, dat hij wel gewapend en wel ten oorlog geleerd zijn. Hoe zult gij anders staande blijven in den bozen dag?.

Daar de reis van Sunem tot Jeruzalem, in rechtstreeksen afstand, 12 mijlen bedraagt, en alzo minstens eens, zo niet twee malen, overnachten noodzakelijk maakte, en dat wel in een wild eenzaam oord, zo was een dergelijk militair geleide geenszins overtollig. Ook stelt Sulamith later, als zij tot terugkeer naar hare geboorteplaats opwekt (Hoofdstuk 7: 11,12) op den weg derwaarts een herhaald overnachten in de dorpen voor.

-Gelijk Salomo zijne uitverkorene bruid in een pracht-rustbank, omgeven van 60 krijgshelden, naar het huis haalt, zo zal de Heere, als Hij Zijne gemeente verlossen en ter bruiloft zal afhalen, zelf met grote heerlijkheid verschijnen, en omringd zijn door de schare van alle heilige engelen, de sterke helden, die Zijn woord doen, en die wel bij machte zijn om de verschrikking van de macht des satans en van het gezamenlijk rijk der duisternis af te houden van de Bruid des Lams, om ze daarna voor altijd te vernietigen..

9. Wederom andere vrouwen uit het koor: De koning Salomo heeft zich, en voor Sulamith op dezen zijnen bruiloftsdag ene bijzondere prachtige koets, een statiebed (vs. 7) gemaakt, laten maken van allerlei kostbaar hout van het hout van Libanon, als ceder- en cipressehout.

De wagen betekent het Verbond der genade, het plan der verlossing, gelijk het in den eeuwiggen raad Gods is besloten en ons in de Schrift is geopenbaard. Het is het werk van Christus zelve, waarin de heerlijkheid van Zijne liefde en genade zich op het uitnemendst vertoont, en dat Hem in de ogen der gelovigen beminlijk bewonderingswaardig maakt. In dit verbond worden zij in de volkomenheid der goddelijke liefde gedragen en rijden zij als het ware in triomf. Wonderbaar schoon is het ontworpen en daargesteld, zo tot ere van Christus als tot troost voor de gelovigen. Het is in alles wel geordineerd en bewaard, 2 Samuel 23: 5 23.5 Zijne pilaren kunnen noch wankelen noch buigen. Het is gemaakt van het hout van den Libanon, dat niet verrot. Het voetstuk er van was goud, het duurzaamst metaal. Het bloed des verbonds, dat heerlijk purper, is het bedeksel van dien wagen, waarin de gelovigen beveiligd zijn voor den wind en de stormen van den toorn Gods en voor de smarten dezer wereld. Maar

het binnenst er van en wat er het alles in allen van uitmaakt, is de liefde, de liefde van Christus, die alle verstand te boven gaat, welker uitgestrektheid onmetelijk is. Dat is het, waarom gelovigen hebben te rusten..

10. De 1) sierlijke pilaren van deze, waarmee zij versierd is, maakte hij van zilver, haren vloer, (beter: hare leuning) van goud, haar gehemelte of: haar peluw van purper, het binnenste was gespreid met de liefde van de dochteren van Jeruzalem 2) (juister: was fijn gestikt door de liefde van de dochteren van Jeruzalem) die het den koning als geschenk hadden aangeboden.

1) De nauwkeurige beschrijving van de pracht der reiskoets moet duidelijk dienen om aan te tonen, dat Salomo zijne geliefde bruid thans uit de nederigheid van een eenvoudig, onbekend landmeisje tot de hoogheid en majesteit van een volkomen koninginne staat had verheven. In de bijzondere kostbare delen van den draagstoel moet de heerlijkheid der bruid also voor allen openbaar worden. Men kan derhalve de verschillende delen en stoffen er van, niet nog in het bijzonder verklaren, gelijk de allegorische uitleggers doen. Het is daarenboven een voldoende verhevene gedachte, dat even als Sulamith, zo ook de gemeente Gods, in het Oude Testament uit de dienstbaarheid en vernedering in Egypte tot de heerlijkheid van een volk van koningen en priesters is verheven, en in het nieuwe Testament uit de armoede van een arm zondaarsvolk, dat in Bethlehems stal het eerst zijn Bruidegom aanbad, is opgevoerd tot de hoogheid van ene door het geloof en Gods woord de wereld overwinnende en beheersende koningin en eenmaal in deze thans nog onder kruis en knechtsgestalte verborgene heerlijkheid ook den vijanden zal openbaar worden..

2) Dit zal willen zeggen, dat de verheerlijkte Koning in zijnen zaligen ruststaat, op zijn glansrijke koetse evenwel is en blijft het grote voorwerp van de liefde der gelovigen, dat die hem daarop als gedurig bespreiden, overdekken, overstromen met hun liefde, dat die ook zijn binnenste, zijn hart in die zijne erekoets nog gedurig doen branden en ontsteken door hun liefde, welke zij op aarde tot Hem hebben, en zo door die hun liefde ook gedurig ontsteken en brandende houden. Maar gelijk ik liefst wil, past men het op de liefde van den Heere Jezus tot Jeruzalem's dochters, dan vertoont ons dit het hart van Jezus in den hemel tot Zijn volk hier op aarde, dat Zijne liefde op Zijn koetse van eer niet is verminderd noch ophoudt, maar dat die Zijne koetse nog rondom als bespreid is en tot haar binnenste geheim heeft ene overklimmende liefde van Jezus tot de zijnen..

Wij hebben de opvatting van Henry (vs. 9) en Dächsel laten staan, hoewel wij van mening zijn, dat hier niet van een draagstoel, maar van een bed, van een statiebed sprake is. Bij een draagkoets behoren toch handbomen en bij een reiswaagen paarden. En hier is van geen van beide sprake.

Van oude tijden af zijn dan ook de gevoelens verschillend. De een vertaalt door koets, de ander door bed.

Wij zijn van oordeel, dat hier van het zelfde bed sprake is als waarvan vs. 7 meldt. Werd daar echter gewezen in hoofdzaak op de wacht, die het bed omringde, hier wordt het bed zelf beschreven en daarmee de hoedanigheden van het bed.

Geestelijk opgevat wordt hier de heerlijkheid van den meerdere dan Salomo beschreven, de glans van Zijne heerlijkheid in den hemel ten behoeve van Zijne gemeente.

Alles aan dit pronkbed is koninklijk en geeft tevens aan een rustigen koninklijken staat.

Welnu, Christus Jezus is den hemel ingegaan, om in koninklijke heerlijkheid, rustende van de overwinning over alle zijne vijanden, toch al de Zijnen die heerlijkheid deelachtig te maken.

Want gelijk Salomo dit bed had gemaakt, om het te delen met zijne uitverkorene bruid, also heeft de meerdere dan Salomo, de Christus der heerlijkheid, Zijne overwinning gehaald, opdat geheel Zijne Kerk in al die heerlijkheid zou delen.

11. Het gezamenlijke koor der vrouwen, luide jubelend, terwijl de stoet zelf de stad binnentrekt: zo gaat nu uit, uit de stad, en aanschouwt, gij dochteren van Zion! den koning Salomo, met de kroon (juister: (den bruiloftskrans) waarmee hem zijne moeder Bathseba kroonde op den huidigen dag zijner bruiloft, en op den dag der vreugde zijns harten.

Dat juist Salomo's moeder hem dezen krans heeft opgezet, zal wel te verklaren zijn uit ene bijzondere bruiloftsgewoonte, waarbij de moeder, tot teken van hare goedkeuring der door haren zoon gesloten echtverbintenis, hem eigenhandig met een feestkroon versierde.

In ene doornenkroon, het teken des vloeks, heeft de Heere Zijne Bruid, de verlorene wereld, opgezocht; in ene glansrijke kroon der heerlijkheid met het opschrift "Getrouw en Waarachtig" zal Hij ze wederhalen..

Worden in vs. 10 de vrouwen van Jeruzalem genoemd in onderscheiding van de Galilese vrouwen, hier wordt gesproken van de dochteren van Zion, de gewone erenaam voor de Jeruzalemse vrouwen.

Vragen we nu, wat we onder kroon hebben te verstaan. dan is geen andere uitlegging mogelijk, dan Zijne koninklijke heerschappij aan 's Vaders rechterhand, Zijne koninklijke heerlijkheid, welke de Vader Hem heeft gegeven, nadat Hij Zijne ziele tot een schuldoffer had gesteld.

De heerlijkheid van een koning toch blonk veel meer uit door zijn kroon. Niet een prachtig paleis, niet een prachtig kleed stempelde hem tot koning, maar in de eerste plaats de kroon.

De kroon, waarmee zijne moeder, wat het vlees betrof, d.i. Israël, hem kroonde, was een kroon van doornen, was lijden en smart, maar de kroon, welke de Vader Hem op het hoofd heeft gezet, was eeuwige eer en heerlijkheid. -

HOOFDSTUK 4.

SCHOONHEID DER KERK ENE GENADEZAAK.

II. Vs. 1-Hoofdstuk 5: 1. In dit tweede tafereel van de derde akte bevinden wij ons in de bruiloftzaal van het koninklijk paleis op Zion. De bruiloftsgasten, die verwaardigd worden aan de vreugde van dezen dag deel te nemen, moeten wij ons denken enigszins ter zijde van het bruidspaar aanzittende. Maar zij zijn slechts bijzaak en dienen alleen, om de bruiloft op te luisteren, en getuigen te zijn van Sulamiths verheffing tot koningin en gemalin des konings, getuigen van zijne innige liefde voor Sulamith. De hoofdzaak vormt het vertrouwelijk gesprek tussen het bruidspaar, waarvan de enige inhoud is, de grootte en innigheid hunner liefde, vooral van die des konings tot Sulamith. Uit het gehele en uitgestrekte gebied zijner heerschappij neemt hij vergelijkingen, om haren eenvoud en nederigheid, hare schoonheid en kuisheid naar waarde te prijzen. En wanneer de ootmoedige bruid de lofuitingen van zijn liefdegloed zoekt te ontwijken, terwijl zij den wens uit om eenzame plekjes van het koninklijke park te bezoeken, en daar tot den avond in stilte te toeven, dan begint hij met nog warmere woorden hare beminnelijkheid te verkondigen. Maar op al zijne lofspraken antwoordt zij met nederigheid slechts dat ééne, dat zij zich zijne hartelijke liefde nog niet waardig keurt. Dan sluit Salomo, door liefde overweldigd, haar in zijne armen en verklaart haar zijne eeuwige onverbreekbare gehechtheid. -Of ene godsdienstige huwelijksplechtigheid bij de Israëlieten de eigenlijke bruiloft voorafging, en dus ook hier tussen het eerste en het tweede tafereel gedacht moet worden in te vallen, is twijfelachtig, omdat de Heilige Schrift ons daarvan niets duidelijk zegt.

1. Salomo vertrouwelijk tot Sulamith: Zie, gij zat schoon 1), mijne vriendin! zie, gij zijt schoon: uwe ogen a) zijn duivenogen tussen uwe vlechten; 2) uw haar is zo blinkend zwart, zo weelderig en als zijde zacht en teder als ene zwarte, keurige kudde geiten, die het gras van den berg Gileads 3) afscheren.

a) Hoogl. 4: 3; 6: 7. b) Hoogl. 6: 5.

1) Zie, gij zijt schoon, enz. Wij mogen hier zowel enkele gelovigen als de gemeente in haar geheel beschouwen als door Christus toegesproken. Al is het ons niet wel mogelijk de verschillende toespelingen op bevredigende wijze te verklaren, nochtans is dit duidelijk, dat de Heere Christus hier verschijnt om aan te tonen, dat de gemeente en de gelovigen alle soort van geestelijke uitnemendheid deelachtig zijn. Die Christus eren, zal Hij eren. 1 Samuel 2: 30. Hij vleit den gelovige niet, noch heeft hij de bedoeling, de gemeente op zich zelf trots te maken, maar het is om haar onder de bedruktheden van het tegenwoordige te bemoedigen. Wat anderen ook van haar mochten denken, in Zijne ogen was zij beminnelijk. Ook spreekt Hij, aldus om anderen uit te nodigen, 3 om ook wèl van haar denken en zich bij de Kerk te voegen..

2) Nog in onzen tijd behoort door het gehele Oosten heen de sluier tot de degelijkste en onontbeerlijkste stukken der vrouwelijke kleding, en gene vrouw van stand en eergevoel vertoont zich zonder dezen ooit aan vreemden, noch in het openbaar, noch in haar eigen huis.

Slechts slavinnen, publieke danseressen (tegelijk boeleersters) en soms vrouwen uit de laagste volksklasse maken op dezen regel ene uitzondering. Over 't algemeen schijnen bij de Israëlieten dezelfde grondstellingen gegolden te hebben, al moeten wij ons ook de ingetogenheid en afscheiding der vrouwen minder groot denken, dan in het tegenwoordige beschaafde Oosten: en voornamelijk in den aartsvaderlijken tijd bestond betreffende den sluier ene ruimere etiquette. Meisjes en zelfs vrouwen schijnen, vooral bij huiselijke bezigheden, zonder twijfel ongesluiert geweest te zijn. Evenwel bedekt zich de verloofde voor haren bruidegom (Genesis 24: 65). Van den sluier kende men drie soorten: ten eerste de nu nog gebruikelijke, die van de slapen des hoofds afhing en daardoor bij het gaan zweefde, welke op de hoogte der ogen zo werd gevouwen, dat men er doorheen kon zien. Jes. 3: 19, Dan het sluierskleed, dat nog tegenwoordig de Oosterse vrouwen over de gehele kleding werpen, en eerder een mantel kan genoemd worden. Jes. 4: 1,3; 5: 7; 6: 7. Jer. 5: 23. Een derde sluier, welke men in Syrië en Egypte nog draagt, bedekte borst, hals en kin tot aan den neus; de ogen bleven vrij..

In het Hebr. Ktmul debm (Meba'ad létsammatheek). Beter: achter uwen sluier. Zoals ook reeds boven is aangegeven, droeg ook de bruid een sluier.

De haarvlechten voor de ogen laten hangen deed niet een zedige jonkvrouw, maar een lichte vrouw.

De Bruidegom begint met den uitroep: Gij zijt schoon en bewijst dit door de schoonheid van het geheel in de enkele delen aan te wijzen en te prijzen.

De Gemeente van Christus is volmaakt in Hem, die haar Hoofd is.

3) Het gebergte Gilead aan de Oostzijde van den Jordaan wordt hier vermeld als bijzonder rijk aan kudden. (Num 32: 1), gelijk ook latere reizigers het met kudden bezaaid vonden. Salomo zegt dus: "gelijk de geitenkudden verstrooid op den bergtop Gilead hem een keurig uitgezocht aanzien geven, terwijl hij vroeger als ene dorre en kale rots verscheen, zo wordt door uwe haren uw hoofd met edele kleur en volheid versierd."

Het haar of de wol der schapen in Palestina was wit, maar dat der geiten zwart, en het is daarom, dat de glans van het haar der bruid wordt vergeleken met den glans van het haar der geiten van Gileadsgebergte.

2. Uwe tanden daarentegen zijn zo verblindend wit als ene kudde schapen wier wol wit is, die geschoren zijn, geheel glad, diezo even uit de wasstede 1) opkomen en daardoor sneeuw wit; die al te zamen tweelingen voortbrengen, en gene onder haar is jongeloos, zo ook staan in uw mond de tanden in beide rijen als tweelingen paarsgewijze zonder leemte op elkaar.

1) In de oudheid, gelijk nog in warme luchtstreken, was het ene algemene gewoonte, de geschoren schapen dadelijk te laten baden..

Met geschorene schapen worden de tanden vergeleken met betrekking op haar gladheid, met gewassen schapen in betrekking op haar witheid-het Palestijnse schaap is in den regel wit, -ten opzichte van het volle getal der tanden aan tweelingen gelijk..

3. Uwe lippen over dit elpenbeenwit uwer tanden zijn zo helder rood en fijn besneden als een dicht scharlaken snoer, en uwe spraak, (beter: uwe mond a)) is lieflijk, vol vriendelijke, hartverkwikkende woorden; de slaap uws hoofds, uwe zachte rode wangen, welke zich aan de helder witte slapen aansluiten, is zo schoon, zo zuiver gewelfd als een stuk van een granaatappel 2) aan zijne buitenzijde, waar fris rood uit geel en wit te voorschijn komt; zo vertonen zij zich lieflijk tussen uwe vlechten (juister: van achter uwen sluier vs. 1).

a) Psalm 147: 1. Col. 4: 6.

1) Daar achtereenvolgens uitwendig zichtbare lichaamsdelen van Sulamith worden geschilderd, zo zal ook hier zulk een bedoeld worden, omdat de mond, de eenheid der vooraf genoemde lippen en tanden, als spraakorgaan een wezenlijken trek in het beeld van de schoonheid der bruid uitmaakt..

2) Slechts bij ene helft, een gedeelte van den granaatappel worden de wangen vergeleken, om hare zachte welving.

De granaatappel, de vrucht van den in het Oosten inheemschen granaatboom, had een gelijkmatig ronden vorm, uitwendig rood, van binnen geel, en werd voor zó schoon gehouden, dat men dien architectonisch bij den tempelbouw aanwendde. (Exodus 28: 33).

4. a) Uw hals is zo bevallig slank en recht, daarbij zo statig getooid met allerlei sierlijk kettingwerk en andere glinsterende edelgesteenten, als Davids wapentoren 1), hier aan den kant van het Zions paleis, die door mijn vader gebouwd is tot ophanging van wapentuig, 2) waar buitenzijds duizend rondassen aan hangen, allemaal zijnde schilden der helden.

a) Hoogl. 7: 4.

1) Wij moeten onder dezen toren ene soort van versterkt tuighuis verstaan, binnen welks ruimte een wapenvoorraad van elken aard voor oorlogstijd werd bewaard, waarin zich evenwel te gelijk ene voortdurende wacht van bijzonder trouwe mannen ophield, die hun schilden en andere wapenen aan de buitenzijde van den toren plachten op te hangen, waardoor deze alsoo blinkend versierd was. Zijne ligging is twijfelachtig, maar toch moet die in de nabijheid van het paleis geweest zijn, zodat Sulamith dien of zien kon of ten minste er mede bekend was. Het in Nehemia 3: 14 genoemde "huis der helden", dat aan de oostzijde van den koningsburg gelegen was, zou 't meest passen. -Was de toren wellicht uit witten zandsteen opgetrokken, dan doelt de vergelijking tevens op het wit van den hals..

Hoogstwaarschijnlijk is de schaapstoren bedoeld, waarvan in Micha 4: 8 sprake is, een gebouw op den berg Zion, hetwelk diende tot gerechtshof.

2) Delitzsch vertaalt, gebouwd in terrassen, en laat dit, in verband met het volgende, slaan op de sieraden en ketenen, waarmee de hals omwonden was.

In elk geval ziet het volgende in dit vers zeker op de halssieraden, waarmee de bruid versierd was.

5. a) Uwe twee borsten zijn van zulk ene tedere, bevallige schoonheid, gelijk twee welpen, tweelingen van ene ree of gazel, die onder de lelies (Hoofdstuk 2: 2) weidenen zich aldaar legeren.

a) Hoogl. 7: 3.

Wanneer reeds de gazel, als volgroeid dier, op zich zelf een voortreffelijk, geliefkoosd en sprekend beeld van vrouwelijke bevalligheid en bekoorlijkheid is (Spreuk. 5: 19), zo verschijnt een tweelingspaar harer jongen, uitgestrekt op een door lelies overspreid leger, te eigenaardiger, om het tedere en sierlijke van kuisen, maagdelijken boezem, achter een welriekend kleed verholen, aan te duiden.

"Behalve de tederheid der gazellen-geitjes, behalve hare gelijkheid als tweelingen, behalve hare lieflijkheid en vreedzaamheid, hebben zij in hare lustigheid en vrolijkheid toch ene soort van moedwilligheid en van dartelheid, waardoor zij de ogen der beschouwers onweerstaanbaar boeien en hem lokken naderbij te komen en ze te betasten."

De gelovigen hebben, zowel als een uitwendigen een inwendigen mens, die, als het ware, ook bijzondere lichaamsdelen en ledenmaten heeft, welke in zekeren zin werken in overeenkomst met die van het natuurlijke lichaam. Deze zijn de onderscheidene genadegaven van geloof, liefde, enz. welke delen zijn van die nieuwe natuur. En ofschoon de nieuwsgierigheid niet in iedere bijzonderheid kan bevredigd worden, is er toch in ieder deel ene bijzondere betekenis. Hier zijn noch onnutte woorden, noch ijdele herhalingen. Wij moeten ons derhalve wachten om dit alles voor onnodig aan te zien, aangezien God het best weet wat nodig is..

De Heilige Schrift heeft misschien meer te lijden gehad door de hardnekkigheid van uitleggers om alle moeilijkheden, die er in voorkomen, te verklaren dan door enige andere oorzaak..

Wanneer men lippen en mond als één lichaamsdeel beschouwt, wat ook zo is, zo vindt men hier zeven lofprijzingen, zoals Hengstenberg juist optekent (ogen, haar, tanden, mond, slapen, hals en borst), en Hahn spreekt met recht van ene zevenvoudige schoonheid..

Ziet daar bij delen ene volmaakte prent van schoonheid. Nergens anders toe geschikt, als om ons ene gemene waarheid te vertonen, en wel geen andere, als waartoe de Bruidegom het zelf te zamen trekt: Geheel zijt gij schoon, mijne vriendin, en er is geen gebrek aan U..

6. Sulamith, die de van liefde gloeiende lofspraken van Salomo zoekt te ontwijken: Totdat de dag aankomt, of koel wordt, en de schaduwen vlieden, zal ik het park ingaan tot den

mirreberg, en tot den wierookheuvel 1) en daar op een eenzaam lommerrijk plekje in stille overpeinzing toeven, ver van het ruisende feestgejubel in de bruiloftszaal.

1) De mirreberg en wierookheuvel zijn zeker welbekende, bijzonder lieve plekjes in het park geweest, waar wellicht opgehoogde, heuvelachtige bedden met allereerste welriekende planten zich bevonden..

Door vele uitleggers wordt gemeend, dat Salomo ook deze woorden gesproken heeft. En vandaar dat men ze zeer moeilijk heeft weten te pas te brengen. Het zijn echter geen woorden van Salomo, maar van Sulamith. Waar de koning hare schoonheid prijst en breed uitmeet, daar gevoelt zij zich die onwaardig, en spreekt er van, om zich in de eenzaamheid terug te trekken, totdat de dag is voorbijgegaan. Dit geldt ook in geestelijken zin van de Bruid van Christus. Waar de Heere, naar Matth. 25, haar prijst en zalig spreekt, daar spreekt zij het op haar beurt uit, dat zij zich van al die dingen niets bewust is.

Genade maakt klein, maakt ootmoedig. Hoe meer genade de Heere God aan ene ziel bewijst, des te meer zal zij in zich zelf niets worden, om alleen en enkel schoonheid te zien in Hem, die haar heeft lief gehad.

7. Salomo, door dezen kinderlijk ootmoedigen zin van Sulamith getroffen en in verrukking: Geheel, niet alleen, wat uwe lichamelijke gedaante maar ook wat uwe ziel betreft, zijt gij volkomen schoon, mijne vriendin! en er is geen gebrek aan u (Efeze. 5: 27).

Het volmaakt schoon der Bruid, hier geprezen, is op geen enkel lid der Kerk toe te passen, maar op de wonderbare schone samenstelling, liefde en eendracht van haar gehele lichaam, waaraan dus geen gebrek te vinden was, wijl zij zonder vlek en rimpel eens aan haren man, als een betamelijk versierde, schone bruid, zou voorgesteld en bij Hem in volmaakte heerlijkheid zou worden opgenomen..

Hiermede wordt de Kerk toegesproken, zoals zij in Christus, haar Koning, kan en mag gerekend worden. In Christus heeft zij haar volkomen rechtvaardigheid bij God, maar ook in beginsel heeft zij in Hem hare heiligmaking. Waar zij door Christus is gekocht en verlost, daar is Hij haar geworden tot wijsheid en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing.

Dit is dan ook hare roem en hare troost. Haar roem tegenover de uitwendige en inwendige vijanden, haar troost bij het erkennen en inzien van zoveel gebrek en tekortkomingen.

8. Maar niet in de eenzaamheid der stille natuur, niet naar den wierookheuvel en den mirreberg zult gij weer vluchten! neen: Kom bij (beter met) mij van den wilden Libanon af, o bruid! mijne koningin, kom bij, (beter: met) mij van den Libanon af in mijn koninklijk paleis, en geniet als heerseres er de heerlijkheden van, zie (beter: kom) van den top van Amana, den top van den Anti-Libanon, waar de Amana-rivier of Chrysorrhoea ontspringt (2 Koningen 5: 2. 2 Samuel 8: 6), van den top van Senir en van Hermon, de twee andere hoofdtoppen van den Anti-Libanon of het Hermongebergte (1 Kronieken 6: 23), kom met mij mede van de woningen der leeuwinnen, van de bergen der luipaarden

1) (beter: panthers).

1) Luipaarden zijn er in Palestina niet, maar alleen in Afrika, terwijl leeuwen en panthers, die hier in den grondtekst bedoeld worden, in geheel Palestina, bijzonder in Bazan en op den Libanon talrijk voorkwamen en er nog gevonden worden. -Salomo vergelijkt hier de bergen rondom Sunem, de woonplaats van Sulamith, van welke zij nu zal afkomen, om altijd bij hem te blijven, met de hoogste spitsen van het Libanongebergte, om het verschil van voorheen en thans des te sterker te doen uitkomen..

Met den Libanon en de andere gebergten zinspeelt Salomo op de vroegere omgeving der bruid, en geestelijk opgevat, kan er niet anders onder verstaan worden, dan wat de Apostel noemt, "uit deze tegenwoordige boze wereld."

Christus Jezus heeft Zijn Kerk opgezocht en lokt haar uit de wereld, trekt haar met koorden der liefde, voert haar van de verderflijke gemeenschap der wereld tot de zalige gemeenschap met Hem.

9. Gij hebt mij het hart genomen, hebt mij bekoord, zodat ik nu geheel en al u toebehoor, en niet meer mijn eigendom ben, gij mijne zuster 1) mijne mij nu volkomen in afkomst gelijke koningin, gij mijne enige rechtmatige gemalin, o bruid! gij hebt mij het hart genomen, met een van uwe ogen, met een enkelen blik uwer ogen, met ene 2) keten van uwen hals, met het kleinste deel uwer lieflijk versierde gedaante.

1) Als de thans rechtmatige gemalin van Salomo staat nu, na gevolgd huwelijk, Sulamith tot hem als ene zuster tot haren broeder. Zij is geen bijwif (Hoofdstuk 6: 8), maar zusterlijke genoot van zijn koninklijken rang en naam; zij is koningin, gelijk hij koning is, ja "prinsen-dochter" (Hoofdstuk 7: 1), gelijk hij prinsen-zoon is.

2) Wat den koning betoverd heeft, was natuurlijk niet ene sierlijkheid of het kunstmatige werk van dit tooisel op zichzelf, maar de verrukkelijkheid, waarmee Sulamith's hals daarin uitkwam.

Zo heeft ook Christus, die de meerdere is dan Salomo, die een Koning is aller koningen en een Heere aller heren, Zijne gemeente met ellende en nederigheid tot deelgenoot Zijner goddelijke heerlijkheid verheven, heeft de verachte en verlatene tot Zijne zuster-bruid, tot mede-erfgenaam Zijner eeuwige hemelglorie gemaakt. Hij heeft haar opgenomen in Zijn rijk, in het huis des hemelsen Vaders, en haar ene plaats bereid, die zij nimmer met haar voormalig oponthoud in het verre vreemde land, in de woestijn van het zondige, aardse leven zou willen verwisselen..

Er is wel op te letten, dat Sulamith hier eerst zuster en dan bruid genoemd wordt.

Dat is een zeer duidelijke voorstelling van de verhouding tussen Christus en Zijne Kerk. Om haar als Zijn verlost Bruid op den dag der Hemelvaart in de armen met zich mede in den

hemel te zetten, moest Hij eerst in Bethlehems kribbe neergelegd worden, d.i. moest Hij eerst het vlees en bloed des mensen aannemen en den broeders in alles gelijk worden.

En Hij is des vleses en des bloeds deelachtig geworden en daarom kan Hij ook straks als de allesbetalende Borg optreden, die volkomen de schuld heeft betaald, van straf heeft gevrijwaard en het recht tot het eeuwige leven heeft gegeven.

10. Hoe schoon, hoe verkwikkend is uwe uitnemende liefde, mijne zuster, o bruid! Hoe veel beter, zoeter, hartversterkender is uwe uitnemende liefde dan wijn, en de reuk uwer oliën, waarin mij al de rijke volheid der reinheid, schoonheid en lieflijkheid van uw wezen voelbaar wordt, (Hoofdstuk 3: 6) dan alle specerijen.

Juist datzelfde had Sulamith van Salomo, nog als bruid en terwijl hij afwezig was, gezegd; nu geeft Salomo hier de aan hem reeds verloofde en aanwezige dezelfde woorden, maar nog versterkt terug. Hiermede is dus gezegd, dat Salomo nu als gemaal de bruidsliefde van Sulamith nog veel inniger wil beantwoorden..

Het is de liefde van de ziel tot Jezus onbepaaldelijk, waarop hier wordt bedoeld. Niet ongepast meervoudig, als liefden, uitgedrukt.

Om de aanhoudendheid der gedurig geoefende liefdedaden der gelovigen, omtrent den Heere Jezus, daardoor aan te tonen, maar ook bijzonder om de veelheid en verscheidenheden van gestalten, blijken en oefeningen der liefde uit te drukken, die in de liefde van des Heeren volk, omtrent Jezus samenlopen..

Uitnemende liefde in den zin van, vele en velerlei liefdebetoningen, als openbaring van een hart, waarin nog geheel het vuur der eerste liefde brandt. Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk, zo heeft de Bruid Hem leren kennen, maar zo openbaart zij zich ook in hare volle liefdebetoning.

11. Uwe lippen, 1) o bruid! druppen met hare hartelijke, weldadige redenen van honingzeem, als het zoetste van den honing, wanneer hij van zelf uit de cellen der graten uitdrupt (1 Samuel 14: 27); alzo is ieder woord uwer lippen reine waarheid, wijsheid, zoetheid; honing en melk, de zinnebeelden van het beste, wat de liefde des Heeren Zijn uitverkoren volk op aarde gegeven heeft, is onder uwe tong, wanneer zij mij woorden van innige, trouwe liefde toefluistert, en de reuk uwer klederen, waarin mij geheel uw eigen wezen verkwikkend tegenademt, is als de frisse lavende reuk van Libanon met zijne balsem-geurige cederbossen (Psalm 45: 9. Genesis 27: 27).

1) Uwe lippen staat hier in plaats van, uw mond, als werktuig van het spreken. En waar nu gezegd wordt, dat zij druppen van honingzeem, en dat honing en melk is onder hare tong, daar wordt daarmee uitgedrukt, dat de Bruid niet om de woorden van liefde en hoogachting behoeft te zoeken, maar dat zij als het ware vlug van hare lippen vloeien.

Waar de drang der liefde tot spreken dringt, daar heeft de gelovige ziele er behoefte aan, om de genade op velerlei wijze groot te maken, daar vloeien uit het hart over de lippen er vele woorden, om den naam des Heeren en Zijne onnaspeurlijke liefde te verheerlijken.

12. Mijne zuster, o bruid! gij zijt zo wel verzekerd als een besloten hof 1), waarin niemand toegang heeft, dan alleen zijn heer en bezitter (vs. 16), ene beslotene voor alle onreinheden beschutte wel, ene verzegelde en wel bewaarde fontein. 2)

1) In deze uitdrukkingen ligt ene grote betekenis. De Kerk wordt hier eerst een besloten hof genoemd, besloten, afgezonderd door de eeuwige verkiezing Gods, door het werk des Geestes en beschermd door de macht van haar Koning.

Gelijk een hof dikwijls lag omringd door een woestijn, maar afgezonderd er van door een omheining of door een stenen muur, also zijn de gelovigen, also is de Kerk ook wel beschermd en veilig.

Daarna wordt zij genoemd: een besloten wel. De putten in de lusthoven waren bedekt met een steen om het water te beschermen tegen het stof en het zand der woestijn. Daarom, ook de Kerk is besloten en door haar Heere en Koning wordt zij wel bewaard voor veel, wat haar tot eeuwige schade zou zijn.

Eindelijk een verzegelde fontein.

Het woord in den grondtekst duidt een fontein van levend water aan, en dit kan hier niet anders betekenen dan het levend water van altijd nieuwe genade en nieuwe genadewerkingen Gods in de ziele.

Met deze woorden tekent de H. Geest de zekerheid, den vasten staat der Kerk, maar ook haar opwassen in de genade, haar steeds op nieuw besproeid worden met de wateren der genade.

2) Onder het water, waarvan de Kerk een wel en fontein is, kan men ook begrijpen alle die gezegende genadeweldaden, zegeningen genadegoederen, waarmee de Heere niemand bedeeft en vervult dan Zijn bruidsvolk, en die door hare reinigende, vruchtbaarmakende en verkwikkende kracht recht de hoedanigheid van water hebben. Dat water der vernieuwing, het bad der wedergeboorte. Dat zegenende water van Jezus bloed ter zaligmaking, vloeiende uit de geopende fontein tegen de zonde en de onreinheid. Dit water der heiligmaking tot uitzuivering van zonden. Dit verkwikkelijke water van vertroostende genade, door vervrolijkende werkingen van den Heiligen Geest, welke de ziel vervullen met blijdschap, vrede en vrolijke verkwikking..

13. Uwe scheuten zijn een paradijs van granaatappelen (vs. 3), met edele vruchten, cyprus, cyprusbloemen (Hoofdstuk 1: 14), die te zamen geplant zijn met nardusplanten, waaruit men ene zo fijne zalfolie bereidt (Hoofdstuk 1: 12).

14. Nardusplanten en saffraanbloemen, 1) kalmus uit Gelukkig Arabië, en kaneel, met allerlei bomen, welker geurige hars tot bereiding van den edelsten wierook dient, mirre (Hoofdstuk 1: 13) en aloë (Numeri 24: 6),mitsgaders alle voornaamste specerijen, 2) alle overige planten, die tot balsem worden aangewend, (zo als b.v. Exodus 30: 23 enz. Psalm 45: 9).

1) De echte saffraan, *crocus sativus*, is ene plant, die in het Oosten en in de Levant in 't wild groeit, en tegenwoordig ook in Zuid-Europa op akkers gebouwd wordt. Het is een bolgewas met rechtopstaande, grassoortige bladeren, dat in den herfst onmiddellijk uit den wortel ene bleek violetkleurige bloem van den vorm ener lelie en de grootte ener kleine tulp doet opschieten. De in 't midden van deze bloem aanwezige stengel eindigt in drie vezelige zaadjes van roodgele kleur en sterken geur, die gedroogd de bekende saffraan geven. De ouden maakten een zeer groot gebruik van dit product; voornamelijk bereidde men daaruit een zeer geliefkoosd reukwater, waarmee men zalen en schouwtonelen besprengde, spijzen, in 't bijzonder koeken en confituren begoot, en waarvan men zelfs gehele kleine fonteinën maakte. Ook zalf maakte men uit *crocus*, en bij de spijzen mocht deze specerij niet ontbreken. De kalmus *calamus odoratus*, die zich door zijnen welriekenden naar specerij smakenden wortel onderscheidt, wast ook wel in Europa; meer getrokken evenwel is de Aziatische, en bovenal wordt de Indische en Arabische op hogen prijs gesteld. Men bereidde uit den wortel, gelijk tegenwoordig nog, zalf, olie en reukwerk..

Onder uwe scheuten is niet anders te verstaan, dan wat in den hof zooeven genoemd uitspruit. En als nu hier geestelijk verstaan de Kerk wordt bedoeld, dan kunnen onder scheuten niet anders begrepen worden dan de gelovigen, de geestelijke scheuten der genade. Een hof zooeven genoemd, wel afgezonderd, wel voorzien met water, brengt vruchten voort en die vrucht wordt aanschouwd in de planten, die er in groeien en bloeien. Planten, allen onderscheiden opgesomd, van onderscheidene waarde, maar daarom ook zinnebeelden van de enkele leden der Kerk.

2) Salomo noemt hier de voortreffelijkste, edelste planten van het binnen- en buitenland op, die zijne uitgebreide kennis van het plantenrijk hem aangeeft, en die tot bereiding van edele, welriekende oliën en wateren, goede zalven en wierook worden aangewend, om voor te stellen, dat in Sulamiths heerlijke eigenschappen het heerlijkste, wat Gods schepping voortbrengt, zijne gelijkenis en evenbeeld vindt. Wellicht had Salomo ook al deze buitenlandse planten in zijne tuinen te Etham zuidelijk van Bethlehem (1 Samuel 9: 5) aangekweekt, en kende Sulamith ze van daar..

15. O, ja waarlijk, gij zijt ene fontein der hoven, die alles verkwikt en op nieuw laat ontspruiten, wat in zijne nabijheid staat, een alom gewaardeerde put der levende, uit de aarde opborrelende bronwateren, als beken van frisse, lieflijk verkwikkende wateren, die van de sneeuw uit Libanon rijkelijk vloeien! (Spreuken 5: 15).

1) Het derde der vergelijking was in vs. 12 het verzamelen en afgesloten zijn, hier het innerlijke leven en zijne werkzaamheid naar buiten..

De Bruid draagt den naam van fontein der hoven, omdat òn de Heilige Geest, door Zijne genadewerkingen, haar meer dan bewateren en verfrissen, òn omdat zij zelf als een bron is toegesteld, ten einde ook anderen te stichten en vruchtbaar te maken in goede werken, waarvan zij zelf als vol geest en leven is..

16. Sulamith de lofspraak van haar gemaal, dat zij een paradijs tuin met de veelvuldigste, edelste gewassen is, in ootmoed aannemende: Zie, ik heb mij aan u, daar gij mij met zulk ene liefde overlaadt, met alles, wat ik heb en ben, als eigendom gegeven: mocht ik u maar wezenlijk waardig zijn! daarom ontwaak noordewind! en kom, gij zuidewind! 1) bereidt mijn tuin tot een verrukkelijk genot voor hem, dien hij waarlijk toebehoort; doorwaaizachtens mijnen hof, maak zijnen geur levendig, dat al zijnebalsemende specerijen rijkelijk uitvloeien, dat al de zoetigheden, die mijn koning in dezen tuin vindt, zich aan hem in al hare macht en lieflijkheid voordoen en door hem genoten kunnen worden. O, dat mijn liefste tot zijnen hof kwam, en ate 2) naar lust zijne edele vruchten!

1) Juist deze beide winden roept Sulamith in hare dichterlijke opgewekte stemming op, om haren tuin te doorwaaien, wjl noch de oostewind met zijne verdrogende kracht, noch de regenachtige westewind op gepaste wijze konden genoemd worden. Tegelijk echter moest de wind van twee tegenovergestelde zijden komen, opdat er geen verwaaien of wegwaaien zou plaats hebben, maar een verspreiden en rondwaaien van de welriekende geuren.

Hiermede erkent de Bruid, dat zij van zich zelf onbekwaam is, om in waarheid een paradijs te zijn, waarin zulke heerlijke plantingen en specerijen uitbotten. Zij roept daarom den Noordewind en den Zuidewind in, de werkingen des H. Geestes, opdat door deze werking worde tot stand gebracht, wat zij wezen moet en zal in de ogen van haar Bruidegom.

2) In zulke ootmoedige, tedere, kinderlijke, kuise uitdrukkingen-niet direkt in den 2den persoon, maar in blode terughoudendheid in den 3den persoon, hem aansprekende, -nodigt de bruid haren gemaal tot algehele, eeuwige vereniging met haar uit..

Haar liefste had haar zo even genoemd en afgemaald als een allersierlijkste en zeer vruchtbare hof. Zij had zich daarop toegekeerd tot den Heere Jezus, als uit wien zij alles was dat zij was, ziende op Hem als de fontein der hoven. Zij had zich ook toegewend tot den Geest van Jezus als door wien zij alles blijven moest, dat zij was en nog meer wenste te worden.

Maar zij toont nu ook te begrijpen, voor wien en tot wien dit alles zijn moet.

Voor niemand anders als voor haar Liefste. Al de vrucht, die uit en door Hem in haar groeide, die brengt zij ook nu tot hem. Zij nodigt hem op het Zijne en zij wenst niets anders, dan dat er Jezus het genot van hebben mag..

HOOFDSTUK 5.

1. Ik ben in mijnen hof gekomen, (beter: Ik kom) o mijne zuster, o bruid! Ik heb mijne mij tot eigendom geworden mirre geplukt met mijne specerij, ik heb mijne honingraten met mijnen honing gegeten; ik heb mijnen wijn, mitsgaders mijne melk gedronken. Salomo tot de op den achtergrond der zaal vrolijk feestvierende bruiloftsgasten, terwijl hij hun, met Sulamith weggaande, den afscheidsgroet toeroept: Eet a) vrienden! drinkt, en wordt dronken, o liefsten! geniete een ieder uwer nog lang de blijdschap van dezen mijnen vreugdedag.

a) Jes. 41: 8. Jakob. 2: 23.

De bruid is nu als pasgehuwde in de armen van haren gemaal en koning. Hare vurige, wederkerige liefde is het genotrijkste schouwspel voor de feestvierenden, die door vriendschap en liefde aan den koning verbonden zijn. Overal bruiloftsvreugde, genot en gemeenschappelijke blijdschap en liefhebbende deelneming. Op het toppunt van de geheimen der liefde gekomen en ook daar met heilige reinheid zich bewegende, sterft het lied in het gejubel der gasten weg..

Het is duidelijk hier de bruiloft van het Lam Gods, de voleinding van het raadsbesluit Gods aan het einde der dingen, wanneer de Bruidegom, Christus, de Heere, in heerlijkheid zal wedergekomen zijn, en zijne gelovige dan eindelijk reine en heilige Kerk, zonder vlek of rimpel in de bruiloftsmaal zal hebben ingeleid, om met haar zijne eeuwige, onverstoorbare vereniging te vieren, die in dit hoofdstuk voorzeggd wordt. Wat daar in de bruiloftsmaal van het nieuwe Jeruzalem geschiedt, wat de inhoud van Christus gesprek met Zijne verlore schare zijn zal, daarvan zegt Paulus: "Wat geen oog gezien heeft, wat geen oor gehoord heeft, wat in het hart des mensen niet is opgeklommen, heeft God bereid dengenen, die Hem liefhebben." Het is de breedte en de lengte en de diepte en de hoogte der ontferming en der liefde Gods des Vaders, des Zoons en des H. Geestes voor de arme zondaarswereld, de ondoorgrondelijkheid van Christus liefde voor Zijne verlost, de trouw van den Aartsherder die door sterven en bloeden, door arbeid en door strijd, de gemeente geheilgd heeft, totdat Hij haar eindelijk als ene heerlijke, heilige en onstraffelijke maakte, om zich met haar, die van Hem, gelijk de man van de vrouw, genomen is, tot één vlees en bloed te kunnen verenigen. Het is de openbaar geworden hemelse schoonheid van de bruid des Lams, die, in Zijn goddelijk wezen veranderd, de heerlijkheid van haren hemelsen Bruidegom terugkaatst, hetgeen de inhoud van het liefdegelukkig gesprek tussen den Heere en Zijne verlore, tot koningin des hemels verhevene bruid, op den bruiloftsdag zal uitmaken. Hij voornamelijk zal spreken. Hij zal de vreugde Zijns harten over de voleinding van Zijn werk, over de voleindigde schoonheid der gemeente volle uitdrukking geven, en door hare schoonheid te loven, prijst Hij dan mede te gelijk Zijne eigene en eeuwige liefde voor haar. Al de heerlijkheid der nieuwe schepping zal niet toereikend zijn, om de schoonheid, kuisheid, reinheid en ootmoed der verheerlijkte bruid in gelijkenissen te beschrijven. Wij houden het voor oneigenaardig en tegen de nuchtere, zekere uitlegging indruischend, om alle enkele trekken van het beeld, dat Salomo van Sulamith ontwerpt, op het hemelse tegenbeeld der voleindigde Kerk toepasselijk te maken. Salomo wil met dit alles zeggen: Ieder gedeelte van uw wezen, uw lichaam en uwe ziel, is rein, van de zuiverste schoonheid, zodat Gods ongeschonden beeld, waarvan Hij zei, dat het goed was, aan

u te zien is. Zo zal het dan ook met de bruid van Christus zijn. Naar lichaam en ziel zal zij Hem volkomen welgevallig zijn, want Hij zal Zijn eigen beeld op haar gedrukt, en haar tot het oorspronkelijk beeld Gods doch met grotere heerlijkheid hersteld hebben, en dan zal ook het schoonste aan haar nog altijd haar ootmoed zijn, die zich de liefde en omarming van haar Heere en Meester onwaardig keurt, maar Hem alleen als de bron en oorsprong van al hare waarde verheft. Gelijk daar wijders Salomo's vrienden zich met hem in zijn geluk verheugen, zo zullen ook eens hemel en aarde, alle hemelse geesten, welken het nu reeds zalig is in het geheim der verlossing in te zien, juichen over de zalige voleinding van de verborgenheid van Gods Raadsbesluit, over den dag der hartevreugde van den verheerlijkten Mensenzoon. De Kerk, als bruid des Heeren, blijft eenvoudig bruid, zolang zij hier beneden te lijden en te strijden heeft, en wel daarom, omdat zij niet in die mate een besloten hof en ene verzegelde fontein weet te blijven, zo als dit van haar Oud-testamentisch voorbeeld kon worden geroemd, wijl zij veelmeer de verleidende en verontreinigende machten der wereld en der zonde maar al te veel toegang tot het heilighdom van hare maagdelijkheid en den ontwijddenden invloed van deze op den tempel haars harten toelaat. Eerst aan het einde der dagen zal hare volkomen vereniging met den Hemelsen Bruidegom voltrokken worden, als zij uitgeleden en gestreden heeft, en door de eindelijke zichtbare wederkomst van haren Geliefde, de "grote verborgenheid" in vervulling treedt, waarvan Paulus in Efeze. 5: 31 schrijft. Zo dan zijn het slechts enkele zielen, in haar midden, de den Heere alleen waarachtig bekende schaar van getrouwen en uitverkorenen, die Hij tot de zalige hoogte der innigste vereniging met Zich verheft, en door uitstorting Zijner liefde in hun harten de volheid Zijner genadegoederen deelachtig maakt.

Wel hem, die uit ondervinding daarvan kan getuigen! Wel hem, dien de Heere tot Zich doet naderen. Men leert in de godgeleerdheid van ene unio mystica, van ene geheime vereniging, welke tussen het Wezen Gods en het wezen des mensen plaats heeft. Wanneer de ziel tot hare innige verkwikking deze vereniging ondervindelijk leert kennen, dan is 't, alsof de vriend nabij komt en de vriendin kust en aan het harte drukt en zij hem als den hare durft erkennen. Dan wendt Hij zich, met Zijne liefde tot den mens, en de mens wendt zich met zijne geloof- en liefdesbegeerten tot Hem. Hij houdt den mens, en de mens houdt Hem vast. Hij deelt zich aan den mens mede, en de mens geeft zich geheel aan Hem. Hij verheugt Zich over den mens, en de mens verheugt zich over Hem..

Die met den inkeer van den Heere Jezus verwaardigd wordt, met dien houdt Hij avondmaal en hij met den Heere Jezus (Openb. 3: 20). Hij houdt het avondmaal bij den mens, wanneer ene ziel met innige liefde, hartelijke oprechtheid, bestendig aandenken, vurig verlangen, diepe aanbidding, brandende dankbaarheid voor Zijne onuitsprekelijke weldaden en allermeeft voor de kostbare verlossing door Zijn bloed, met heilige gehoorzaamheid naar Zijne geboden en Zijn voorbeeld, Hem opwacht en tegemoet gaat. Dat brengt Hem dan vreugde en genot, daarin vindt Hij zijn lust en zaligheid..

Zo vele begeerten de gelovigen hebben kunnen om hunnen vrucht te geven, zo vele en nog meer lust en begeerte heeft de Heere om ze te ontvangen. De vruchten, die godzaligen dragen zijn plichten van godsdienstigheid en daden van godvruchtigheid. Dit is hun eigen, dat zij daartoe ene hartelijke lust, ene heilige begeerte hebben. Hoe veel lust echter des Heeren volk

mag hebben, om hun geheiligd werk den Heere toe te brengen, geen minder lust, zegge ik, heeft ook de Heere Jezus om het met gereedheid, genoeg en goedkeuring te ontvangen..

IV. Sulamith heeft haar eerste liefde verlaten. Zij heeft haar hart van haar Koning afgetrokken. Waar zij alleen alles kon vinden en hebben in Zijne onmiddellijke gemeenschap, daar heeft zij die gemeenschap voor dat ogenblik prijsgegeven. Waar zij alleen in Zijn paleis kon genieten wat Hij voor haar was, daar heeft zij allereerst haar eigen zin en mening gevolgd. En nu, waar zij die gemeenschap niet geniet, daar is het haar alsof zij weer in den ouden toestand is vervallen. Vrede heeft zij er niet mede. Rustig is het haar niet. De versmade liefdesgemeenschap maakt haar droevig. Mocht Sulamith echter veranderd zijn, haar Koning niet, en alleen aan de onverbreekelijke verbondstrouw van haar Koning heeft zij het te danken, dat de gemeenschap niet geheel wordt afgesneden, en door Zijne opzoekende liefde, dat zij straks wederom de volle openbaring Zijner liefde mag genieten.

2. Ik sliep, maar mijn hart waakte {1} in mij Hoor! zei ik tot mij zelf, de stem mijns liefsten, die aan het venster mijner slaapkamer klopte, {2} was: Doe mij open, mijne zuster, mijne vriendin, mijne duive, mijne volmaakte; want mijn hoofd is vervuld met nachtelijken dauw, mijne haarlokken met nachtdruppen. {3}

{1} "Wat anders is de droom dan het gedachtenspel van een hart, dat midden in den slaap waakt?" De ziel is gedurende den slaap nog in het lichaam, al is zij daarvan dan ook meer los, dan in het waken; zij bevindt zich in een toestand van innerlijke terugkering en opsluiting in zich zelf, om daarna weer des te krachtiger in te grijpen in den loop der dingen, die haar in haren bijzonderen levenskring omgeven.

Zij sliep wel, maar het was geen doodsslaap, doch onder die omstandigheden kon zij ook niet gerust zijn, en dit haar voorbeeld moet ons leren op onze geestelijke sluimeringen en lusteloosheid wel degelijk acht te geven, en er ons over te schamen, dewijl wij dus van het troostrijke bijzijn van Christus geen nut altoos kunnen hebben..

Vertelt Sulamith hier een droom, dien zij gehad heeft? Zo hebben velen het zich voorgesteld en vele uitleggers hebben het alzo opgevat, zoals blijkt uit hetgeen hier boven en hier beneden is aangehaald. Wij zijn echter van een ander gevoelen. Het is een feit uit haar leven, wat zij hier vermeldt. Waar zij zegt dat zij sliep, maar haar hart waakte, daar beschrijft zij een van die ogenblikkelijke gestalten, die in half wakende, half slapende toestanden worden doorleefd.

Zij had zich op haar nachtleger neergelegd, om de rust te genieten, maar, hoewel zij die rust zocht, zij vond die niet.

Zij was bekommerd geworden vanwege haren afgezakten toestand. Zij was van haar Liefste heengegaan en ziet het gemis doet haar gevoelen, hoe Hij haar alles was. Haar hart, de innerlijke bewegingen der ziele houden zich bezig met hetgeen zij derft.

Treffend beeld van den toestand der Kerk in het algemeen en van den gelovige in het bijzonder. Want toch aleer de Koning weer zijn Kerk bezoekt, na dagen van geesteloosheid,

van gebrek aan liefdesgenietingen, verwekt Hij eerst het gevoel van gemis, doet Hij eerst zien, wat het betekent Hem te missen.

{2} Het enige doel van de bruid is hier niet anders dan te vertonen de gunstige leidingen van den Heere met zijn volk, onder verval en geestelijken slaapstaat, en door de wijze, welke Hij houdt, de wegen, die Hij inslaat, om de zoekenden weer wakker te maken en tot herstel in hun staat te brengen. Dat doet Hij doorgaans langs verscheidene trappen en door verschillende middelen..

{3} Die droom grijpt willekeurig plaats en tijdsomstandigheden beheersende, in vroegere levenstoestanden terug, en verplaatst en vermengt die met de tegenwoordige. Sulamith leeft kennelijk in 't begin van den droom weer in hare woonplaats, en denkt zich Salomo als een herder, die 's nachts uit het veld huiswaarts keert, doornat en huiverend van den in Palestina steeds sterk vallenden dauw; dan evenwel vs. 6 en 7 leeft zij op eens weer in Jeruzalem en in hare straten. Hieruit blijkt allereerst met zekerheid, dat wij hier (vs. 2-8) even als in Hoofdstuk 3: 1-5, het verhaal van een droom voor ons hebben, naar voorts ook ene grote fijnheid van voorstelling van het zielenleven in den droom..

Dit is een duidelijke voorstelling van het aanhoudend en welgemeende kloppen van den Bruidegom. Al heeft de Bruid voor een wijle haar eerste liefde verlaten, Zijne liefde is onveranderlijk gebleven. Treffend beeld weer van de onveranderlijke liefde van Christus. Hij blijft kloppen. Hij blijft opzoeken. Hij blijft Zijn liefdehart tonen aan al de afgevallenen. Hij is het die een gevallen Petrus weer opzoekt, die een in liefdeverflauwende gemeente van Pergamus weer gedenkt en blijft gedenken.

3. Toen antwoordde ik mijnen geliefde: Ik heb mijnen rok, mijn onderkleed reeds uitgetogen, hoe zal ik hem weer aantrekken, om uit te gaan en u de deur te openen? Ik heb mijne voeten reeds gewassen, hoe zal ik ze weer met stof bezoedelen, 1) wanneer ik over den vloer ga om u open te doen?

1) Zo handelt een gelovige, die uitvluchten zoekt in niet te kunnen. Ik vind dan hier een gelovige vertoond, die zich verschuilt op verbeelding van zijn geestelijke onmacht en van niet kunnen, van geen bekwaamheid tot zoeken of zulk een plicht of werk te hebben..

Hiermede toont de bruid, dat de slaap is geweken, maar toch blijft zij liggen op het bed der valse gerustheid en zorgeloosheid. Is het omdat zij nog de genietingen der wereld niet wil laten varen, of omdat zij vreest voor den bestraffenden blik der liefde van haar Bruidegom? Wellicht beiden. Zij zegt niet met ronde woorden dat zij Hem niet wil opendoen, zij zegt evenmin dat zij hem zal opendoen. Zij tracht haar toestand, waarin zij zich bevindt, enigzins te verontschuldigen.

4. Mijn liefste trok, mij begerig wenkende en dringend om toegang vragende, zijne hand van het gat 1) der deur en mijn ingewand, mijn innerlijk wezen werd ontroerd om zijnentwille, 2) toen ik daaruit zijne liefde herkende, vol smart over mijnen afval jegens hem, die daar buiten in den kouden, natten nacht stond.

1) Toen Hij haar door redenen niet kon overtuigen om hem open te doen, stak Hij Zijne hand bij of in het gat der deur, als om dezelve dus te openen, terwijl Hij des wachters moede scheen geworden te zijn. Hij die den geest des menschen binnen in hem gevormd heeft, kent ook alle deszelfs toegangen en weet hoe hij dezelve naderen kan en moet als Hij er Zijne Wet en leer in planten of er zich door doen gehoorzamen wil. Hij heeft den sleutel Davids, en weet te openen en te sluiten naar Zijn welgevallen (Openb. 3: 7). Hiermede weet Hij de deur des harten te openen, op zulk een wijze, als best betaamt, en Hij weet het slot er door te onsluiten, zonder geweld op deszelfs natuur te doen en echter door deszelfs kwaden aard en stroefheid te verbeteren..

Hier wordt niet van de traliën van het venster zoals in Hoofdstuk 2: 9 gesproken, maar van de opening der deur om de grendels van binnen weg te schuiven. Hiermee wordt bedoeld op de werking en kracht die op het hart wordt uitgeoefend, op de roerselen van het hart, om dat hart dat geroerd was weer in liefde te doen ontvlammen. Beeld van het overredende werk des Geestes op de ziele, om weer vuriglijk naar de gemeenschap des Heeren te doen verlangen.

Niet alleen het woord, maar ook de Geest, niet alleen de kracht van het woord, maar ook de werking des Geestes is nodig, zal de ziele bij voortdurend en bij voortgang in liefde ontvonken voor haar gezegenden Bruidegom en koning.

2) Zie hier de vrucht van de innerlijke werking der genade. Waar de Heere zelf de grendelen van voor de deur des harten heeft weggeschoven, daar komt er op nieuw beweging en een ernstig zielsverlangen naar Hem, en naar de bewijzen Zijner eeuwige ontferming.

5. Ik stond dadelijk op, om mijnen liefste en gemaalopen te doen; 1) en toen ik mijne handen aan het deurslot legde, zie toen drupten zij van mirrezalf, en mijne vingers van vloeiende mirre, op de handhaven des slots, 2) die ze aangevat hadden, om ze terug te schuiven en de deur te openen; daaruit zag ik ogenblikkelijk, dat mijn geliefde zich voor mij feestelijk getooid en rijkelijk gezalfd had.

Dit opstaan drukt uit een afbreken van haar vadsigen slaapstaat, waarin zij had gelegen, ene herstelling van haar zelf tot de tegenovergestelde gevallen. Dan beginnen de ogen weer te zien, de oren te horen, de handen en voeten zich te bewegen, men keert weer tot zijne oude waakzaamheid en werkzaamheid. Dus was ook dit opstaan van de bruid, alle de neergezakte en dodige gestalten kregen wederom een opgebeurdheid en een nieuw leven.

Dit opstaan sluit ook in, een toeschikking van haar zelf, om Jezus in te laten, en zo ene richting en zamenroeping van alle die vernieuwde gestalten om voor Jezus open te doen, want in die zamenbinding komt het hier voor: Ik stond op om mijn liefste open te doen..

Hiermede wordt op geestelijke wijze aangeduid de wijze en overvloedige genade van Christus voor zijne gelovigen.

Waar Christus Jezus zich openbaart, daar laat Hij het merkteken Zijner genade achter en de reuke Zijner onkreukbare trouw. En dit opdat de ziele bij het gemis des te begeriger naar Hem zal vragen en leren uitroepen.

2) Die enkele druppels van vloeibare mirrezalf zeiden de Bruid wel genoeg, wien zij had verlaten, maar deden in haar ook een vurig verlangen ontstaan om Hem weer te hebben.

De gelovige kan niet rusten in de weldaden, maar moet den gehelen Persoon van Christus hebben.

6. Ik deed mijnen liefste open, maar mijn liefste, omdat ik hem had laten wachten, was reeds geweken, hij was doorgestaan; mijne ziel ging uit van wege zijn spreken, 1) mijne ziel zonk bijna weg, toen hij zo biddend en smekend door het venster met mij sprak; ik ging nu dadelijk het huis uit, en zocht hem daarbuiten op de markten en straten der stad, vol angst en onrust der ziel, maar ik vond hem niet, ik riep hemluide, doch hij antwoordde mij niet. 2)

1) Gelijk de Emmaüsgangers, toen de Heere uit het gezicht verdwenen was, tot elkaar zeiden: Brandde ons hart niet in ons toen Hij met ons sprak, zo zegt nu ook Sulamith, dat zij, toen Hij toegang tot haar begeerde, tot den dood toe verschrikte, geheel ontziend van schrik werd. De stem des geliefden brak haar hart, maar in het bewustzijn, dat zij zich van Hem verwijderd had, trad zij Hem niet onder de ogen en greep naar ijdele verontschuldigen. Nu erkent zij het met berouw, dat zij aan den diepen indruk van Zijne liefdeswoorden geen gevolg heeft gegeven en zoekt naar den verdwenene zonder Hem te vinden, roept den versmade, zonder dat Hij antwoordt..

Had zij Hem op de eerste aanklopping, welke zij gehoord had, gehoorzaamd, zij zou wel gedaan en zich niet teleurgesteld gevoeld hebben, dan zou Hij haar Zijn zegen hebben geschonken, naardien Hij wil gezocht worden, terwijl Hij te vinden is en de gelegenheid ons doet ontslippen, als wij den tijd der genade niet wel waarnemen. Hij straft met reden ons vadsig uitstel met zijne onttrekking en schort het deelgenootschap aan Zijne vertroosting op voor dezulken, die loom en slaperig en nalatig in hun plichtsbetrachtingen zijn..

2) De zoekende bruid vertoont ook hier een ziele onder een geestelijke verlating, door haar zoeken uitdrukkende. 1. Hare bewustheid van gemis; 2. hare onzekerheid en onkennis hoe en waar Hem te vinden. 3. Hare diepe onvergenoegdheid daar onder; 4. hare angstige verlegenheid daarover; 5. haar rusteloos omzwerven van haar hart, zo lang zij Hem mist; 6. hare geheel toegekeerdheid en navolgend aankleven aan Hem met haar gedachten, begeerten, verlangens, liefde en geloof; 7. haar zoeken ook naar buiten langs alle verordenende middelen, waardoor de Heere Jezus zich laat vinden. 8. En dit alles zoals aan het rechte zoeken eigen is. 9. En dat ook tot de recht gepaste einden..

Ook nu was er nog gelove aanwezig, want bij al haar duistere toestanden, noemt zij Hem nog haar liefste, en erkent en belijdt daarmee, dat de betrekking tussen haar en haren Bruidegom niet verbroken is.

Hieruit blijkt het dat zij het niet hij het gevoel van gemis had laten blijven, maar dat zij aangezet, opgewekt en aangegord wordt om te zoeken waar zij Hem vinden mocht, dien hare ziele lief heeft. Zo gaat het ook met de gelovigen. Als de Heere door Zijn Woord en Geest in waarheid werkt komt er een doordringend zoeken om Hem te vinden, die alleen in al de behoeften en noden der zoekenden kan voorzien.

7. De wachters, die in de stad omgingen, 1) (Hoofdstuk 3: 3) vonden mij op deze wandeling; zij gaven mij niet alleen geen bescheid, maar vatten mij en sloegen mij, zij verwondden mij; de wachters op de muren namen bij zulk ene mishandeling mijnen sluier van mij, 2) rukten mij mijn sluierkleed (Hoofdstuk 4: 1) vol ruwheid af.

1) Zij werd door de wachters die haar vonden, kwalijk bejegend, geslagen en gewond. Deze namelijk hielden haar voor een lichtvaardig vrouwspersoon, omdat zij in den nacht langs de straten zwierf, terwijl zij de ronde deden. Hier sloegen zij haar. Zo worden troosteloze heiligen wel eens voor zondaars gehouden, en als zodanig berispt en bestraft..

2) De wereld verstaat het nameloze heimwee der ziele naar Christus niet. Zij verstaat evenmin de droefheid van het gemis en het tedere zielsverlangen naar Zijn gemeenschap.

Godsdienstwaanzin, dweperij, noemt de wereld de droeve gestalte van een zoekende ziele en dan mishandelt zij haar op geestelijke wijze.

Het is daarom duidelijk dat hier onder de wachters bedoeld worden degenen, die van de wereld zijn en niets weten van het leven der treurenden Zions.

8. a) Ik bezweer u daarom, gij dochteren van Jeruzalem!1) (Hoofdstuk 1: 3 Aanm). indien gij mijnen liefsteergens vindt, wat zult gij hem aanzeggen? Dat ik door kommer en angst ziek ben van liefde 2) en verlangen naar hem.

a) Hoogl. 3: 5.

1) Sulamith durft nu niet verder gaan met zoeken, beroofd van haar sluier, het teken van vrouwelijke eerbaarheid, durft zij niet verder gaan.

Dit brengt haar in een nog meer droevigen toestand. Haar Heere weggegaan en niet meer in staat om hem op te zoeken. Hoe zal zij het nu aanleggen om toch weer zijn gemeenschap te genieten!

Zij roept de dochteren van Jeruzalem toe, die straks bij haar komen, om het haar liefste te zeggen, dat zij ziek is aan liefde.

Zo gaat het ook op geestelijk gebied. Waar de ziele haar diepe onrust gevoelt en waar alles bij de handen is afgebroken, daar roept zij de gelovigen toe om dit voor haar af te smeken, dat het moge komen tot ware zielsvereniging met haar Heere en Koning.

2) Haar toestand was zeer beklagenswaardig en zij beminde den Heere in zulk ene mate dat haar aanwezigheid haar ziek, ja ten uiterste ziek maakte, terwijl zij met een benauwd verlangen zuchtte om zijne wederkomst, gelijk ene vrouw in barensnood naar uitkomst reikhalst. Deze hare ziekte was een bewijs van ene gezonde gesteldheid der ziele, die ten laatste zeker iets goeds beloofde en die niet ter dood maar op het leven zou uitlopen. Het is beter ziek te zijn van liefde tot Christus, dan in ene gemakkelijke liefde tot de wereld zijn vlees te koesteren..

9. De dochters van Jeruzalem, die zich voordoen alsof zij menen dat Sulamith zuchtte naar een anderen geliefde, dan Salomo, tot deze: Wat is uw liefste, van wien gij zegt, dat ge ziek zijt van liefde tot hem, meer dan een ander liefste; wat onderscheidt hem boven andere geliefden, o gij schoonste onder de vrouwen! wat is uw liefste meer dan een ander liefste, dat gij ons zo bezworen hebt, 1) hem te zoeken en hem uw verlangen te melden!

1) Dit is geen vraag uit onkunde gedaan, evenmin een vraag van verachting, maar zij wordt tot Sulamith gericht om haar te doen uitspreken, wie haar Koning voor haar is, wat zij in Hem ziet. De dochteren van Jeruzalem willen door haar te laten antwoorden op deze vraag reeds balsem gieten in de wonde, dewijl zij weten, dat over den afwezigen geliefde te spreken, reeds de ziele tot bedaren doet komen.

Zij treden hier op als dezulken, die waarlijk het treuren der bruid verstaan.

10. Sulamith, uit den vollen gloed der liefde jegens Salomo sprekende: Mijn liefste is, in zijn gelaat aangezien, blank en rood, 1) als melk en bloed, en licht herkenbaar; want hij draagt de banier boven tienduizend, 2) die schoon genoemd kunnen worden en verdienen geliefd te worden.

1) Blank is de kleur van zijn vlees en rood die van zijn bloed. Daarom beschrijft zij hem als van hogen adel, van voortreffelijke opvoeding en van voornemen stand.

Op geestelijk gebied van den Christus Gods gezegd, wordt daarmee Zijne onovertreffbare schoonheid ten opzichte van Zijn volk aangewezen. Blank van wege Zijne dadelijke gehoorzaamheid en rood van wege Zijne lijdelijke gehoorzaamheid. Blank, dewijl Hij volkomen de wet heeft gehoorzaamd, en rood, dewijl Hij zijn bloed heeft gestort tot verzoening der zonde, tot uitdelging van schuld en straf beide. Blank en rood, omdat Hij het recht op het eeuwige leven voor een diep schuldig zondaar verwierf.

2) De banier dragen boven tienduizend, is hier een figuurlijke uitdrukking, om ook daarmee zijne onovertreffbare schoonheid aan te duiden.

Wie de banier droeg was boven alle helden zichtbaar, stak met zijne banier boven allen uit. Zo wil ook zij zeggen, ik behoef niets meer te zeggen, want Hij overtreft allen in schoonheid.

Dit geldt in de hoogste mate van Christus, van wien de Heilige Geest door den Apostel zegt, dat Hem een naam is gegeven boven alle andere namen.

11. Zijn 1) gehele hoofd, 2) zijn fris en blozend aangezicht, zo als het uit het gitzwarte zijner met de gouden kroon versierde haren voortkomt, is uit de verte gezien als van het fijnste, roodachtig, glinsterende goud; van het dichtste goud; zijne haarlokken zijn gekruld (woordelijk: heuvel aan heuvel), in dicht aan elkaar liggende rijen van lange lokken, en daarbij glinsterend zwart als ene raaf.

1) Alzo begint de Bruid de onderdelen van zijn lichaam op te sommen en de schoonheid daarvan te melden, waardoor zij straks tot den uitroep komt, dat al wat aan hem is, is gans begerlijk.

2) In het bijzonder beschrijft de bruid ook hier alles, wat in Christus beminnelijk is. In tien bijzonderheden beschrijft zij zijne schoonheid, met het oogmerk om te tonen dat hij in alles tot zijne onderneming wel bevoegd ware, en tevens alles in zich had, om onze achting, liefde en vertrouwen te winnen..

Alles tot ook de bijzonderste delen te vergeestelijken kan niet, maar toch als hier het hoofd beschreven wordt van dicht goud en zijne haarlokken zwart als ene raaf, dan kan en mag daaronder niet anders verstaan worden dan de koninklijke macht van Christus en Zijne onveranderlijke heerschappij. Is het witte haar het teken des ouderdoms en daarom ook der eeuwigheid, het zwarte is het teken der jeugd maar ook van onveranderlijkheid.

12. a) Zijne, ogen zijn zo helder schitterend en mild in hun wit, zo donker schijnend in hun appels als der duiven nauwkeuriger: als duiven), die bij de waterstromen zitten en zich daarin als met melk gewassen hebben, en nu staande als in kasjes der ringen, als in kasjes gevatte stenen.

a) Hoogl. 1: 15; 4: 1.

1) Als hier van de ogen gezegd wordt dat zij zijn als in kasjes gevatte stenen, dan wordt ook daarmee de onvergankelijke schoonheid aangeduid. Het oog waaraan geen gebrek is, dat ziet zoals het behoort, is niet ingevallen in de hoeken. Zo wordt er dan ook hier van Christus Jezus gezegd, dat Zijne ogen zuiver en rein zijn, juist en helder ziende.

13. Zijne wangen met hunnen schonen, vollen baard zijn als een bed van specerijen, als welriekende torentjes als een geurig specerijbed, waarop hoogten van welriekende planten pyramidaalsgewijze geplant zijn (Hoofdstuk 4: 6); zijne lippen zijn lieflijk fris, rood als lelies, druppende, namelijk, de lippen met den lieflijken geur van haren adem, als van vloeiende mirre 1) (vs. 5).

1) Hiermede wijst de bruid op Zijne beminnelijkheid en op de lieflijkheid van Zijne redenen. Op geestelijke wijze verstaan, wil zij niet anders zeggen, dan dat alle de redenen des Heeren lieflijkheid en waarheid zijn, niet alleen tot genezing, maar ook tot sterking en verlustiging.

14. Zijne handen met de roodachtig glinsterende, sierlijk geronde vingers zijn als gouden ringen (juister: rollen), gevuld methelderblauw turkoois 1) en ander tooisel met

edelgesteenten; zijnedel gevormde buik is als blinkend elpenbeen, kunstig bearbeit en overtoen met blauwe, edele saffieren 2)

1) Alle de blijken Zijner macht en de werken Zijner handen, alle de verrichtingen Zijner Voorzienigheid en genade waren zeer zuiver en tegelijk zeer dierbaar, en achtenswaardiger dan de kostelijkste gesteenten. Zijne handen uitgestrekt, om Zijn volk te ontvangen en te beschenken zijn vol van de rijkste gaven, en blinkende door de schoonste sieraden, geschikt om de Kerk zelf te versieren..

Dit ziet niet op de gordels, zoals sommigen menen, maar op de aderen, die door het lichaam lopen en een blauwen gloed aangeven, de schoonheid vergrotende. De Bruid noemt ook dit deel des lichaams op, om daarmee te kennen te geven, dat al wat aan Hem is, gans begerlijk is.

2) Afgezien daarvan, dat deze gehele schildering van een vlekkeloos schonen man ook in den geest der vrouwen van Jeruzalem eigenlijk slechts op Salomo doelen kon, duidt Sulamith met deze rijke versierselen van edelgesteenten duidelijk genoegzaam, dat haar geliefde niemand anders is, dan haar koninklijke gemaal Salomo zelf..

15. Zijne schenkelen (benen) zijn sterk en glinsterend als kunstig gehouwen marmeren pilaren, vast gegrond op voeten van het dichtste goud; 1) zijne gehele gestalte is majestueus en hoog verheven als de Libanon, uitverkoren, en alle mannen overtreffend als de trotse cederen, die den top van den Libanon kronen, en alle andere geboomten in hoogte overtreffen.

1) Hiermede wordt Zijn macht, om te verpletteren, aangeduid, te verpletteren al wie Hem en Zijne Bruid gram zijn. Dit geldt ook in de hoogste mate van Christus Jezus. Waar Hij Zijn macht gebruikt, om de Zijnen te beschermen, daar gebruikt Hij dezelfde macht, om Zijne vijanden tegen te staan, en eenmaal zal Hij alle Zijne vijanden met Zijne voeten vertreden.

16. Zijn gehemelte, 1) zijne keel met hare spraak, die het gehele kunstwerk des lichaams bezielt, is enkel zoetheit (Spreuken 16: 21; 27: 9), en al wat aan hem is, is gans begerlijk. 2) Zulk een, hoort! is mijn liefste, ja, zulk een is mijn vriend, gij dochters van Jeruzalem! 3)

1) Het gehemelte is hier ook het orgaan van de spraak, en van die spraak zegt zij, dat deze enkel zoetheit is. D.w.z. dat Hij, al wat lieflijk is, haar toevoegt, spreekt naar haar hart, en naar elken toestand van haar leven.

Zo leert ook ten allen tijde de Kerk haar Koning kennen.

2) De Bruid begrijpt, dat zij in de opgetelde bijzonderheden Zijner schoonheid, de zaak nog veel te kort heeft gedaan, en dat zij onmogelijk alle Zijne volmaakheden kan opnoemen. Zij breekt dus kortelijk af met deze algemene lofspraak, wegens Zijne dierbare schoonheid, beminnelijkheid en begerlijkheid, omdat de zuchtende ziele in Hem alles kan vinden, wat hare begeerte verzadigen en hare gebrekkigheden vervullen kan. Dit doet ook haar bij aanhoudendheid naar Hem uitzien. Zij is niet zonder hope, ook om Hem nog eens te vinden,

dien zij bij herhaling haren Vriend en Liefste noemt, naar welken zij met recht verlangt, om Zijne heerlijke volmaakheden en Goddelijke eigenschappen..

3) Deze gehele schildering getuigt van de onverminderde liefhebbende bewondering van Sulamith voor Salomo. Zij houdt hem voor zulk een, die enig in zijne soort, niet alleen als man maar ook als koning alle anderen te boven gaat. Al het heerlijke in het bereik der natuur en, zover haar blik reikt, in het gebied der kunst moet zij aangrijpen om een beeld van Zijne uiterlijke gedaante te ontwerpen. Wat maar kostbaar en lieflijk en groots is, dat vindt zij in zijne levendige schoonheid verenigd. Zij giet de gehele volheid van haar liefhebbend hart uit in de kunstschilderij, die zij van haren gemaal ontwerpt. Daardoor wordt zij dan ook tot profetes van Hem, die het hemelse oorspronkelijke beeld van koning Salomo is, van Christus, die in den volsten, diepsten zin, de schoonste is onder de mensenkinderen, de Koning aller koningen, de bezitter ener eeuwige glorie, die alle heerlijkheid van den aardsen Salomo verre overtreft. Aan Hem is in den volsten zin geen vlek: geen bedrog is in zijn mond gevonden. De gehele volheid der Goddelijke liefde straalt uit Zijn aangezicht, en Zijn verheerlijkt lichaam is het inbegrip van alle schoonheid, welke de hemelse wereld en de nieuwe toekomstige aarde in zich verbergt..

HOOFDSTUK 6.

DE KERK WORDT, NA HARE BELIJDENIS VAN DEN CHRISTUS, GEPREZEN EN BEZOCHT.

1. De dochteren Jeruzalems, bieden zich nu aan om met of voor haar, haren liefste te zoeken en zeggen daarom tot Sulamith: Waar in de wereld is dan uw liefste, dien ge ons daar als een zo buitengewoon man schilderdet, heengegaan, en waarom heeft hij u dan verlaten, gelijk gij ons verteld hebt, o, gij schoonste onder de vrouwen? waarheen toch heeft uw liefste het aangezicht van u gewend? Zeg het ons, opdat wij hem met u zoeken. 1)

1) Wat beduidt deze vraag? Wordt zij gedaan om haar te krenken, zoals sommigen menen? In geen deele. Of uit onkunde? Evenmin. Zij wordt gedaan om Sulamith tot nadenken te stemmen, om haar op het rechte pad te brengen. Het is opdat zij zelf moge inzien, dat zij hem aldaar heeft te zoeken, waar zij Hem vinden kan. Of beter, opdat zij zich zelf bewust worde, dat niet Hij haar, maar zij Hem heeft verlaten. Dat Hij nog altijd is, waar zij Hem vinden kan, n.l. in Zijn hof.

2. Sulamith herneemt hierop: Mijn liefste is afgegaan in zijnen hof, 1) tot de specerijbedden, om te weiden in de hoven, en om de lelies te verzamelen, 2) te plukken en te vergaderen.

1) Hieruit blijkt dat de dochteren van Jeruzalem haar doel hebben bereikt. Sulamith merkt het nu al zelf, dat haar Koning zijn hof niet heeft verlaten. Geestelijk opgevat, dat Christus Jezus immer bij Zijn Kerk blijft, haar niet verlaat, niet anders wordt al worden ook de zijnen trouweloos.

En waar Sulamith dit weer leert verstaan, dit weer leert belijden, daar treedt de verzekering van zijn eigendom te zijn ook weer in overvloedige mate op den voorgrond, zodat zij het moet uitroepen, (vs. 3) Ik ben mijns liefsten en mijn liefste is mijn.

Waar weer de rechte kennis van den persoon van Christus en het rechte inzicht in Zijne trouw te voorschijn treedt, daar treedt ook weer de geloofsverzekering krachtig te voorschijn.

2) Dit wijst aan de zorg van Jezus om alle de lelies, die Hem van eeuwigheid door verkiezing gegeven zijn, elk op hun tijd in zijne Kerk bij elkaar te brengen en die toe te vergaderen tot Zijn volk, door middel van Zijn Geest en Woord, en onder Zijne weiding aldaar tot geestelijke lelieplanten Zijner genade..

3. En daarom het blijft onveranderlijk waar Ik ben mijns liefsten, en mijn liefste is mijn, die onder de lelies weidt 1) (Hoofdstuk 2: 16).

1) Zie hier dan weer de heerlijke uitdrukking van haar geloof. Waar zij met de dochteren Jeruzalems naar den hof toetrad en den Heere zoekt, daar, waar Hij te vinden is, en Hem haar ziet tegemoetkomen, beschrijft zij Hem met deze woorden, waaruit blijkt dat de gemeenschap

weer hersteld is, en dat zij alles ziet, wat zij moet hebben om in waarheid gelukkig en zalig te zijn.

4. a) Gij zijt schoon, mijne vriendin! gelijk het bevallig gelegene Thirza, in noordelijk Palestina, later de hofplaats der koningen van het Rijk Israël, lieflijk als Jeruzalem; 1) schrikkelijk als in triomf binnentrekkende slagorden met banieren. 1)

a) Psalm 45: 12. Hoogl. 1: 15; 4: 1.

1) Men hoort in deze lofprijzing van hare schoonheid den koning. De steden welke de grootste sieraden van zijn rijk zijn, dienen hem als maatstaf van hare schoonheid..

2) De heiligen overwinnen de wereld door het geloof, en hebben macht zelfs in en bij God, en kunnen zelfs met een Jakob het in den strijd bij en met Jehova uithouden..

De vergelijking die er in den tekst is, bij slagorden met banieren, sluit in: op zich zelf zijn slagorden met banieren geen ofschoon, onzienlijk en onaangenaam gezicht, maar wil men ze te na komen en vijandig aandoen, dan bijten zij van zich. Dit schrikkelijke van de bruid heeft daarom zijne betrekking alleen op de wereld, op satan, op ongelovige volken en koninkrijken, op alle openbare en bedekte vijanden van de Kerk en van waarheid en godzaligheid, die zich kanten tegen Jezus volk..

Het is volkomen waar dat dit schrikkelijk als slagorden zoals er letterlijk staat, ook ziet op de vijanden, maar hier moet het o.i. ook toegepast worden op den Koning zelven. Zoals Sulamith daar staat voor haar koning vol geloof en hope, is zij onweerstaanbaar voor hem. Al haar schuld is vergeven, al haar zonde verzoend, al haar ontrouw vergeten.

5. Wend uwe zo ernstig ziende ogen van mij af, 1) want zij doen mij geweld aan 2) en brengen mij het binnenste des harten in beroering. Salomo na enig stilzwijgen voortgaande: Uw haar is als ene kudde geiten, die het gras van Gilead afscheren. (Hoofdstuk 4: 1).

1) De Bruid ziet sterk op haar koning met een innig geloofsverlangen om zich te baden in zijne liefde. En nu spreekt Hij: wend uwe ogen van mij af! Was dat om haar te verwijten hare ontrouw, om haar te zeggen dat Hij niets meer van haar wilde weten? In genen dele! Deze uitdrukking diende om haar aan te zetten tot sterker zien, tot sterker geloofsverlangen.

2) Dit gebod is ene stille goedkeuring van hetgeen Hij schijnt te verbieden, want onder het geweld van de overmacht harer geestelijke ogen, en van de sterke aandoening, welke Hij daardoor had, was er echter een stil genoegen in zijn hart in al die gestalten, welke zij daardoor uitdrukte, en hij wenst niets anders of zij waren in haar..

6. Uwe tanden zijn als ene kudde schapen, die uit de wasstede opkomen, die al te zamen tweelingen voortbrengen en onder deze is gene jongeloos (Hoofdstuk 4: 2).

7. Uwe wangen zijn als een stuk van enen granaatappel tussen uwe vlechten. (Hoofdstuk 4: 3).

Het was hier Salomo slechts te doen om Sulamith den lof op den bruiloftsdag haar toegezwaaide te herinneren; daarom herhaalt hij zijne schildering in Hoofdstuk 4 woordelijk, maar toch alleen dezen en genen trek daarvan, terwijl hij andere hem minder gewichtig toeschijnende, zo als die der lippen en der spraak voorbijgaat, waarin derhalve gene bijzondere bedoeling te zoeken is..

Sulamith verschijnt den koning noch immer zo schoon als ten dage toen zij als bruid Hem werd toegevoerd. Zijne liefde, -dat zal zij, dat zal de lezer of hoorder van deze vernemen-is onveranderlijk dezelfde. Er is gene onder de vrouwen des hofs, welke hij boven haar voortrok, deze zelf moeten haar den voorrang toekennen..

8. Er zijn zestig koninginnen, mijne eigenlijke gemalinnen, en tachtig bijwijven, die tot mijnen dienst zijn, en wijders maagden zonder getal, die de beide eerste dienen, en die ik ook tot mijne bijvrouwen kan nemen.

Wanneer in 1 Koningen 11: 3 in plaats van 60 koninginnen 700 en in plaats van 80 bijwijven 300 aangegeven worden, dan kan dit òf zo verstaan worden, dat de kleinere getallen van het Hooglied de bestendige vrouwen aangeven, de grotere van het Boek der Koningen daarentegen het gezamenlijke aantal aller vrouwen, die Salomo achtereen volgens gehad heeft, òf ook, wat wellicht natuurlijker is, dat die kleinere getallen van het Hooglied op den beteren, vroegeren tijd van Salomo's leven, toen zijn hart nog niet geheel in wellust en afgodendienst verzonken was, betrekking hebben, de grotere getallen van het Boek der koningen daarentegen op den zeer bedroevenden tijd tegen het einde van zijn leven doelen; waaruit onze stelling versterkt wordt, dat ons lied van Salomo in den beteren, naar verhouding nog reineren tijd zijnes levens, toen hij ook nog in het volle bezit van zijnen rijken dichterlijken geest was, vervaardigd werd..

9. Een enige slechts is mijne duive, ééne slechts mijne volmaakte, (Hoofdstuk 5: 2) de enige slechts harer moeder, zij is de zuivere, de uitverkorene dergene, die haar gebaard heeft; en deze uitverkorene is ook mijne enig geliefde gemalin en vriendin; als de dochters, de maagden van mijn hof voor de eerste keer haar zien, zo zullen zij haar welgelukzalig roemen; de koninginnen en de bijwijven; en zij zullen haar prijzen d.i. als de dochters van mijn hof haar voor de eerste maal zagen, zo noemden zij haar welgelukzalig, de koninginnen en de bijvrouwen prezen en roemden haar. Al te gader zijn zij zozeer vervuld van hare deugd en lieflijkheid, dat zij vrijwillig den eersten en hoogsten rang aan mijne zijde toekennen en inruimen.

1) De vermelding van de koninginnen en bijwijven dient alleen om te doen uitkomen, dat Sulamith die alle overtreft, wat meer zegt, dat zij de uitverkorene van zijn hart is.

Geestelijk opgevat: dat de Kerk van Christus geheel het hart van haar Koning heeft. Zeker Hij heerst en regeert ook over de wereld. Ook de wereld ontvangt nog van Zijne goedertierenheid,

uit kracht van Zijn zoenverdiensten, maar niet tot zaligmaking; maar de Kerk ontvangt uit Zijne volheid van genade, genade voor genade. Zij is Zijne volmaakte, die in Hem volkomen gerechtvaardigd voor haar God staat.

10.

V. Vs. 10-Hoofdstuk 8: 4. In dit vijfde tafereel wordt op bijzondere wijze de schoonheid van Sulamith beschreven, maar toch ook hoe zij, ofschoon tot de hoogste eer verheven, de ootmoedige en deemoedige blijft. Hoe de genade haar in waarheid ootmoedig heeft gemaakt. En waar de genade haar waarlijk ootmoedig had gemaakt, daar verneemt zij uit des Konings mond, van Zijne heilige lippen, de hoogste lofspraak.

10. Wie, is zij, die daar onder alle hare gelijken er uitziet als de van den hemel over de bergen in het land nederziende dageraad, en ons allen bestraalt, schoon en vlekkeloos rein gelijk dezilveren maan, zuiver schoon en lichten glans stralende als dealles veranderende zon en daarbij toch schrikkelijk alstriumferende slagorden met banieren?

1)

1) Sulamith verschijnt gelijk het morgenrood, welke het donkere verbreekt. Schoon als de zilveren maan, die in stille majesteit aan den hemel staat. Rein als de zon, vier licht het reinst der reinen is. Imponerend als de legerscharen met hun banieren..

Hiermede wordt op geestelijke wijze aangeduid, de aangenaamheid, de schoonheid of zuiverheid en de heiligheid der Kerk en van allen die tot haar behoren, maar ook hoe onweerstaanbaar zij is voor hare vijanden. In zich zelf niets, is zij alles in haar Koning en Heere, die haar dan ook niet aanziet in haar zelf, maar zoals zij staat in het verbond met Hem, Zijne gerechtigheid en heiligheid deelachtig.

11. Sulamith, antwoordt hierop: Ik ben in het dal tot den notenhof afgegaan om met vreugde en innerlijk bevredigde zielsrust de groene vruchten der vallei of: de groenende struiken aan de beek te zien, om te zien, of de wijnstok reeds bloeide, de granaatbomen reeds uitbotten.

In dit en in het volgende vers, beschrijft Sulamith haar toestand van vroeger en van nu. Beschrijft zij hoe Salomo haar vond en hoe zij de zijne werd, in ongeunstelde eenvoudigheid, om, waar Hij haar in vs. 10. prijst en verheerlijkt, het daarmee te betuigen, dat zij zelf van nederige geboorte, van kleinen, onaanzienlijken stand was. Niet zij was tot Hem gekomen, maar Hij had haar gevonden en wat zij was, dat was zij door Hem.

12. Eer ik het wist, zette mij mijne ziel op de wagens van mijn a) vrijwillig volk. 1)

1) In het Hebr. bydn yme (Ammi nadib). Beter: van mijn volk, een edele. Want wel kan het woord vrijwillig betekenen, maar in verband met het vorige vers moet het hier de betekenis van edele, vorstelijke hebben, gelijk ook Job 34: 18. Psalm 118: 9 e.a. In het vorige vers beschrijft zij haar onwaardigheid, hier de ere, waartoe zij verheven werd. Zij zegt: eer ik het

wist, zette mij mijne ziele op de wagens van mijn volk van een vorst. Niet gedwongen derhalve, maar gewillig gemaakt.

Ook hier is de geestelijke strekking weer zeer duidelijk. Want toch wie tot het volk Gods wordt verzameld, wordt gewillig gemaakt, Zijn wil wordt overgebogen door de overredende kracht der genade en des Geestes om den Heere te volgen. Het gaat niet buiten den persoon des mensen om.

13. Salomo roept haar nu toe: Keer weer, keer weer, o Sulamith! 1) Keer weer, keer weer, dat wij u nog langer mogen aanzien en onze ogen met het gezicht van uwe schoonheid en beminnelijkheid verlustigen. En waar anderen haar wellicht medelijdend of enigzins permant aanzien voegt hij deze toe: Wat ziet gijlieden de Sulamith aan? 2) Denkt gij dat zij mij niet meer dierbaar is, dat mijne liefde verkoeld is, nu zij van mij afzwierf? Neen. Zij is als een rei-dans 3) van de twee engelen-heiren, die eenmaal Jakob bij zijn terugkeer uit Mesopotamië te Mahanaïn verschenen (Genesis 32: 1 vv.).

1) Dit is de enige plaats in ons lied, waar Sulamith met dezen naam genoemd wordt. Juist uit deze omstandigheid reeds kan men opmaken, dat "Sulamith" niet de eigenlijke naam van Salomo's bruid en gade en ook geen zuiver vrouwelijke naam is; immers de hofvrouwen noemen de door haar toegesproken ganselijk op dezelfde wijze naar de plaats harer afkomst, gelijk deze haar daarnaar genoemd had. De meeste oude uitleggers houden den naam voor een eigennaam in de betekenis van: "beminnelijke, kind des vredes, begenadigde." Maar het bepalend lidwoord de, dat beide keren in het oorspronkelijke voorafgaat en de gewone uitgang ith bij geslachts-namen duidt aan, dat het hier veeleer een volksnaam is, waardoor de afkomst uit Salam, Sulem, Sunem wordt betekend. (Jozua 19: 18. 1 Koningen 1: 3. 2 Koningen 4: 8).

In den Hebr. Bijbel begint met dit vers Hoofdstuk 7. Het past dan ook geheel bij het volgende hoofdstuk, dewijl de Koning het hier uitspreekt, dat zijne liefde geen ogenblik is verkoeld, al was Sulamith ook enigszins van hem afgeweken. Hij roept haar nu om weer bij hem te blijven, geheel en al zich af te wenden van haar verkeerden weg. Ja, in dat keer weer, tot viermalen toe herhaald, legt Salomo zijn geheel liefdehart voor Sulamith open. Hij is dezelfde gebleven ook bij haar ogenblikkelijke ontrouw.

Heerlijk beeld van de liefde van Christus voor zijn Kerk. Ook dan als zij in een afgezakten toestand verkeerd, wordt Zijn trouw niet teniet gedaan. De meerdere dan Salomo blijft tot al de zijnen immer door roepen van: Keer weer!

2) Wie zegt dit? Sulamith? zoals sommigen menen? In gene dele. Salomo zelf. Uit de volgende woorden, waarin Sulamith op het meest verheerlijkt wordt door haar Koning, en waarmee de Koning al haar smaadheid wegneemt, blijkt dat in deze woorden ligt, een bedekt verwijt over een meer of min verachtelijken blik, waarmee de omstanders Sulamith aanzien.

Zij zelf heeft het uitgesproken, dat zij uit de diepte tot de hoogte was opgeleid. De omstanders wisten dat zij van haar bruidegom was afgeweken. En daarom zien zij haar wellicht aan met medelijden of met een min of meer verachtelijken blik.

Maar ziet de Koning komt voor haar op. Hij laat niet toe, dat zij door de wereld veracht wordt, en waar de wereld in haar niets ziet, daar zegt de Koning, dat zij is als een rei van twee heiren.

De geestelijke betekenis is niet onduidelijk. Tegenover de wereld, die voor Gods volk niets over heeft dan verachting en verguizing, neemt de Heere het op, of hier of in den dag aller dagen.

3) Ongetwijfeld moet deze uitdrukking dienen om de schoonheid in het algemeen van Sulamith uit te drukken, om hare bovenaardse schoonheid met een enkel woord te zeggen. Zij staat daar voor Hem in haar vernieuwde gestalte, teruggekeerd tot Hem. En daarom zal Hij nu ook weer haar schoonheid beschrijven.

De Heere ziet zijn volk niet aan anders dan bekleed met den mantel des heils, omhangen met het kleed der gerechtigheid. Hij ziet in hen geen zonde en geen schuld, dewijl zij gereinigd zijn door het bloed des Lams.

HOOFDSTUK 7.

VOORTGEZETTE LOF EN BEDE DER KERK.

1. Salomo tot Sulamith, terwijl hij door nog vuriger lofuitingen hare schoonheid roemt: Hoe schoon zijn uwe gangen of voeten in de schoenen 1), gij prinses dochter 2)! De omdraaiingen, uwer heupen zijn zo schoon gevormd als twee kostelijke ketens, zijnde het werk van de handen eens bekwamen kunstenaars. 3)

1) Aanleiding tot deze opmerking mag Salomo wel gekregen hebben door het werkelijk gaan van Sulamith van hare plaats en van haren terugkeer derwaarts, waar wellicht Salomo zelf haar verzoenend geleidde. Ditmaal vangt hij zijne beschrijving van hare schone gestalte aan met de voeten om met het hoofd te eindigen, wel alleen dient om op zinrijke wijze ene verandering te maken, daar hij vroeger den omgekeerden weg had ingeslagen.

Hare gangen of voeten in de schoenen wijzen reeds op hare koninklijke waardigheid, dewijl een onvrije gene schoenen mocht dragen.

Op geestelijke wijze verstaan wordt hier bedoeld op het betreden van 's Heeren wegen, op het wandelen op het pad Zijner geboden.

2) We hebben hier hetzelfde woord als Hoofdstuk 6: 12. Daar werd gesproken van het volk, een edele, hier letterlijk, dochter van een edele of vorst. Terecht is hier overgezet door prinses dochter.

Hoe kon de koning haar zo noemen, dewijl zij toch van onaanzienlijke geboorte was?

Maar immers, door haar huwelijk met hem, den koning, dewijl zij niet alleen zijn bruid, maar ook zijn zuster was, mocht zij op dien eretitel aanspraak maken. Zijn vader was haar vader geworden. Door aanneming was Zijn staat haar staat geworden.

Dit geldt ook van den gelovige, die lid is der Kerk die zalig wordt.

Koningskind is de naam van allen, die door een oprecht geloof Christus Jezus zijn ingelijfd.

3) De ketens hier bedoeld, zijn de hals- of borstsieraden bij vrouwen in gebruik. En als hier de heupen en de wendingen der heupen daarmee vergeleken worden, dan ligt de nadruk niet alleen op de schoonheid, maar ook op de vastheid en welgemaaktheid.

Als de voeten op het pad van 's Heeren geboden hopen, zal de Heere God het niet laten ontbreken aan Zijne besturende hand en macht, om die paden met vastheid te bewandelen in Zijne gunst.

2. Uw navel 1) is als een ronde beker, een wel gerond bekken, waarin men gemengden wijn bereidt, dien geen drank ontbreekt. Uw buik is zo schoon geelachtig wit en gewelfd als een hoop tarwe, dien men rondom bezet, omzet heeft met rode lelies. 2).

1) De navel komt voor als het middelpunt van het lichaam en wel als dat middelpunt, van waar het aangenaam gevoel der gezondheid zijne warmtestralen verbreidt..

Hare navel wordt vergelijken bij een ronde beker, aan welken geen aangename en verkwikkende vrucht ontbreekt, gelijk Davids beker dus van vettigheid en verfrissing overvloedige en die te gelijk ook welgeschapen is. De vreze des Heeren wordt een medicijn voor de navel genoemd, en als het onze zielen aan die vreze niet ontbreekt, dan ontbreekt het onze navel ook aan geen aangename drank.

Geestelijk verstaan drukt de Schrift hier uit de kracht en den geestelijken welstand der Kerk in het algemeen en dien der gelovigen in het bijzonder.

2) Het ganse lichaam wordt ook van de buik gevoed en dit betekent den geestelijken voorspoed en de vruchtbaarheid des gelovigen in goede werken, als ook de gezonde gesteldheid zijner ziele..

Daar het bij de ouden gebruikelijk was het gezaaide terstond op het veld op vloeren, die daar gesteld werden, te dorsen, zo ligt het zeer voor de hand om aan te nemen, dat het de gewoonte was de tarwehoppen feestelijk te bekransen, of met allerlei bloemen te versieren..

3. Uwe twee borsten zijn als twee welpen, tweelingen van ene ree (zie Hoofdstuk 4: 5).

4. Uw hals is zo schitterend blank, zo verheven en slank als een elpenbenen, met elpenbenen versierden toren 1) (1 Koningen 10: 18) Uwe ogen zijn zo helder als de lichtblauwe, lieflijk gelegen vijvers, in welker watervlakte het zonlicht zich vriendelijk spiegelt, welke te Hesbon (Numeri 21: 25 vv.) en wel bij de poort van Bath-rabbim. 2) Uw neus is zo schoon en welgevormd als de eerbiedwekkende wachttorens van of: op den Libanon, die tegen Damascus ziet 3) (1 Koningen 9: 19)

1) Werd in Hoofdstuk 4: 4 de hals vergeleken bij Davids toren, hier bij den elpenbenen toren. Zie verder de Aanmerkingen aldaar.

Hare ogen worden vergeleken bij de vijvers van Hesbon, gelegen bij de poort van Jeruzalem of Hesbon, die Bath-rabbim, dit is een dochter der menigte, om derzelver grootte en doortocht, genoemd wordt. Dus is het verstand en het oogmerk van een gelovige rein en helder als het water van een klaren vijver, en de ogen, die om de zonden wenen, worden ook in Jer. 9: 1, bij fonteynen vergeleken, die zeer aangenaam en schoon zijn in de ogen van Christus..

Ook de nieuwere reizigers maken nog melding van minstens een groten vijver te Hesbon, ten zuiden van de op ene hoogte gelegen stad, in ene Wady gelegen en uit heerlijke bouwwerken

bestaande. Oorspronkelijk mogen het wel twee meren geweest zijn, dicht bij elkaar gelegen, en zich door de helderheid hunner wateren en de schoonheid hunner oevers onderscheidende, en die also een treffend beeld voor schone ogen opleveren..

2) Een welgemaakte neus geeft niet alleen een voornaam gedeelte der schoonheid, maar ook ene zekere grootmoedigheid en verhevenheid van geest te kennen. De vergelijking van dezelve bij den toren van Libanon, kan niet onvoegelijk voorkomen aan hen, die op den aard van dit verheven Oosters dichtstuk letten, welke vol gelijkenissen is, ontleend aan landgezichten, en van alles wat de veehoeding betreft..

Ongetwijfeld wordt daarmee de geestelijke schranderheid aangeduid om alles wel en geestelijk te onderzoeken. Van daar dat ook onmiddellijk daarop van het hoofd gesproken wordt, wat bij den Karmel wordt vergeleken. De toren diende tot wachttorens om den vijand en wel spoedig te ontdekken.

5. Uw hoofd op u is zo schoon en majestueus, uwe gehele gestalte beheersend als de tot in de wolken reikende en de gehele omliggende landstreek aan zijnen voet beheersende berg Karmel 1) (1 Koningen 18: 20) en de haarband uws hoofds als purper²⁾ (juister: uwe van het hoofd golvende haarlokken zijn van zo donkeren glans als purper); de koning is als gebonden op de galerijen. 3) Gij hebt mij, o Sulamith, door al uwe lieflijkheid en schoonheid gevangen genomen!

1) Sulamith's hoofd beheerst hare gestalte aan schoonheid en majestueusheid alles overtreffend, zoals de Karmel een verheven en verrukkelijk gezicht aanbiedt door land en zee aan zijne voet beheersende..

Geestelijk verstaan dat de gelovige uitsteekt in heerlijkheid, boven al wat van de wereld is, en door Gods gunst zich boven de wereld weet te verheffen.

2) Gelijk de berg Karmel met bossen beplant was, en daardoor een schoon gezicht gaf, zo ook komt de Schrijver van het hoofd, op de haarlokken die het hoofd bedekken, om daarmee aan te duiden de schoonheid der bruid in zijne ogen.

Gelijk het haar niet alleen tot bedekking maar ook tot versiering van het hoofd dient, zo is ook de gemeente van Christus geheel schoon in de ogen van haar Koning en Heere.

3) In het Hebr. Myjhrb rwoa Klm (Mèlek asoer barchatim). Beter: de koning is gebonden door deze lokken. Het Hebr. woord duidt aan een gebonden zijn door de banden der liefde. Hier wordt het dus duidelijk uitgesproken, dat de koning met onverbreekbare banden aan zijn bruid is gebonden, dat niets ter wereld dien band kan verbreken.

Ook dan als men de vertaling houdt aan galerijen komt men tot dezelfde slotsom.

Oorspronkelijk betekent het kanalen en goten, maar zoals hier wordt het van de hoofdharen gebruikt. Dit past ook alleen in het verband der zin.

6. 1) Salomo, zijne gade verrukt in zijne armen houdende: O, a) hoe schoon zijt gij, en hoe lieflijk zijt gij, o gij brandend, verwarmend vuur der ware liefde in (juister: onder) alle wellusten 2) of genietingen des harten.

a) Psalm 45: 12. Hoogl. 1: 15; 4: 1

1) Met dit vers begint een tweegesprek tussen Salomo en Sulamith, zonder bijzijn van anderen.

Zij bevinden zich niet meer in den tuin, maar in het paleis zelf.

Hij beschrijft nu hare schoonheid, terwijl ook zij van hare zijde haren heerlijken staat beschrijft en wat zij in Hem ziet en aan Hem verwacht. -

2) Schoon door het versiersel der deugd, lieflijk door de zalige ervaring der genade, door de vergeving der zonden, door gene bitterheid der zonde gestoord! Van God heeft zij haren naam ontvangen. Want God is liefde..

7. Terwijl hij hare schone gestalte met welgevallen aanschouwt: Deze uwe lengte (woordelijk: deze uw wasdom), zij is te vergelijken bij enenslanken hogen palmboom, en uwe volle ronde borsten bij druiftrossen.

1) De palmboom draagt steeds alleen aan den top (50 à 80) dunne takken, korter naarmate ze hoger zijn en die zich aan den top boogsgewijze naar de aarde nederbuigen en brede schaduw verbreiden. Zij staan gewoonlijk zes in een kring rondom den stam en dragen rietachtige, zwaardvormige, altijd groene bladeren van ongeveer twee duim breedte en 8 à 12 duim lengte. (Psalm 92: 13 Aanm)..

Hij vergelijkt hare hoge gestalte bij die van een palmboom, die het meest bloeit, hoe meer hij getreden wordt, gelijk de Kerk ook gezegd wordt het meest te vermeerderen hoe meer zij gedrukt, verdrukt en vervolgd wordt, dus zijn ook de takken van dezen boom zinnebeelden van overwinning en zegeviering..

8. Ik zei (ik zeg, denk bij mij zelf): Ik zal op denschonen palmboom klimmen, ik zal zijne takken grijpen. 1) Zo laat mij dan uw beminnelijk aangezicht kussen, en in de zoetigheden van uwen boezem zwelgen, aldus zullen dan uwe borsten mij zijn als druiftrossen aan den wijnstok, die mijne smachtende ziel laven, en moge de reuk van uwen neus of uw adem mij, als ik uwen lieven mond kus, zijn als geurige, welriekende appelen (Joël 1: 12 Aanm).

1) Hier wordt gesproken van de innige gemeenschapsoefening, en daarom geestelijk verstaan van de geestelijke gemeenschapsoefening tussen Christus en zijne Kerk, tussen den Heere en zijne gelovigen.

De Heere heeft zijne Kerk gekocht tot den prijs van zijn bloed, niet alleen om haar te bevrijden van schuld en straf maar ook om zich altijd met haar te verenigen en de vruchten te verzamelen, welke Hij zelf bij haar gewrocht heeft, door Zijn Geest en genade.

9. En uw gehemelte, uw keel met haren zoeten adem zij mij als goede aangenaam opvrolijkende wijn¹⁾....Sulamith, haren echtgenoot in de rede vallende, terwijl zij hem vriendelijk toelachende, hem met hare armen omvat: Ja, als de beste wijn, die recht tot mijnen beminde gaat en aangenaam naar binnen glijdt, doende de lippen der slapenden spreken. 2)

1) Het gehemelte staat in het nauwste verband met de spraak, en hiermede spreekt de Koning het uit, dat, wat zij spreekt Hem aangenaam is, Hem verkwikt. Hij vergelijkt ze met den wijn, die verheugt en versterkt.

2) Voor sommige uitleggers is dit gedeelte aan vs. 9 en het volgende niet helder geweest, dewijl men meende of het er voor hield, dat niet Sulamith maar haar koning deze woorden sprak.

Uit vs. 10 blijkt echter duidelijk dat niet Salomo maar zijne bruid dit heeft gesproken.

Maar dit geldt ook van dit laatste gedeelte. Zij valt Hem in de rede, overweldigd door zijn woorden, en waar Hij zegt, dat haar gehemelte is als goede wijn, daar herneemt zij: die recht tot mijnen beminde gaat doende de lippen der slapende spreken. De zin van deze woorden kan niet anders zijn dan dat niet alleen wakende maar ook slapende de band der gemeenschap tussen den Bruidegom en bruid niet verbroken wordt, maar dat die band onverbrekkelijk is. -

10. Ja, ik weet het wel: a) Ik ben mijns liefsten en zijne genegenheid is tot mij 1); hij kan niet meer zonder mij leven.

a) Hoogl. 2: 16; 6: 3.

1) De voorgaande hoge liefdebetuigingen des Bruidegoms maken haar nu sterk en gerust, omtrent haar verzekerd aandeel en omtrent de onverzettelijke liefde van Jezus tot haar. Ja het is alsof zij zich nu onder de volle mededeling van haar Liefste aan haar, en onder de gevoelige ontdekkingen zijner gemeenschap in liefde, daar Hij even zijne gereedheid toe verklaarde, metterdaad hier nu bevindt, en daardoor nu van de volle bezitting verzekerd, onder de zoetheit van dit genot als wegsmeltende, in dankbaren roem en blijdschap uitroept: Ik ben mijns liefsten en zijne genegenheid is tot mij..

Met die laatste woorden spreekt Sulamith het uit dat zij zich nu volkomen de zijne weet. Had zij wellicht zijne liefde nog gewantrouwd; had zij het wellicht gemeend dat hare liefde welgemeender was dan de zijne, nu spreekt zij het uit, dat zij er zich volkomen van bewust is geworden, dat zij er nu vast van verzekerd is, dat Zijne genegenheid tot haar is. Zij spreekt daarmee haar onwrikbaar geloof uit in Zijne verzekeringen.

Zo gaat het ook met den gelovige. Eerst dan als hij zich bewust wordt van Christus liefde voor hem en hij vastelijk steunt op de belofte en toezeggingen en verzekeringen van zijn Heere en Koning, eerst dan is hij, wat hij wezen moet.

11. O, zo kom dan, mijn liefste! laat ons in dit lieflijk lenteseizoen, in innige liefde verenigd; te zamen uitgaan in het veld, naar het land, en laat ons onderweg vernachten op de dorpen¹⁾ (Hoofdstuk 3: 8 Aanm).

1) Waarom vraagt Sulamith dit? Haar wens is met haar Heere en Koning verre van het gewoel der wereld en het gedruis der stad, in de eenzaamheid Hem te genieten zoals Hij is. En waar zij spreekt van vernachten, daar bedoelt zij daarmee een vast verblijf verkiezen. Zij heeft nu aan Hem en zijn hof en die omgeving genoeg. Zij nodigt hem uit om te zien, nu het weer lente werd en de winter voorbij ging, om te aanschouwen hoe alles in bloei staat en dus edele vruchten belooft.

Ook hier is de geestelijke toepassing niet moeilijk.

De gelovige die weer bij vernieuwing de liefde van Christus mocht ervaren, heeft de grootste behoefte, om zijne gemeenschap blijvend te genieten en tracht alles te verwijderen of te ontvluchten, wat de gemeenschap weer zou storen, en hoewel hij weet dat alles is vrucht en werk der genade tevens is het behoefte om te wijzen op de vrucht, die de genade heeft uitgewerkt.

12. Laat ons dan den volgenden morgen vroeg ons opmaken en gaan naar de wijnbergen, laat ons dan te zamen zien, of de wijnstok, reeds bloeit, de jonge druifjes zich opendoen en jonge druifjes draagt, of de granaat-appelbomen in mijnen tuin reeds uitbotten, 1) daar, waar de schone natuur met hare lieflijkheid en weelderige vrijheid ons omgeeft, zal ik dan geheel de uwe zijn en u zonder storing of bedroefing, ongehinderd mijne uitnemende liefde geven 2) en zonder enige terughouding mijn hart ontsluiten.

1) Een godzalige heeft geen grotere blijdschap dan in den bloeienden staat van Jezus Kerk en van meer andere gelovigen nevens zich in dezelve: en dit is haar lust, daartoe wel eens uit te gaan met hare heilige opmerking door den ruimen omtrek van den zelve. Maar meteen is het godzaligen ook tot vreugde, dat Jezus zelf door dien bloei van zijn volk zo vermaakt is, en daarom is hun wens, dat hij er ook getuige van zij, en zij zoeken dien bloeistaat onder zijn ogen te brengen..

2) Zij belooft hem hare beste neigingen, hare edelste en uitnemendste, dat is, hare hartelijkste liefde, want geheel haar hart, hetwelk hij van haar geëist had, was aan Hem toegewijd en zou door zijn bijzijn te meer in vurige liefde ontvonken en hem dus blakende en brandende geredelijk worden aangeboden. Hier zal zij het niet bij laten rusten, neen, zij wil Hem niet slechts op dankbare geuren en erkentelijke offers van lieflijke reuke als die der Dudaïm of Mandragora's, maar ook op alle edele, schone en aangename vruchten, zowel nieuwe als oude, onthalen..

13. De dudaïm (juister: Mandragoren) 1) met hun sterk en aangenaam riekende appeltjes, deze zinnebeelden van innige liefde gevenu dan hunnen reuk, en aan onze deuren, aan het latwerk boven de deur mijner moederlijke woning, zijn allerlei soorten edele vruchten, nieuwe en oude, van den laatsten oogst en van vroegere jaren; o mijn liefste! die ik voor u heb weggelegd, bewaard.

1) Over de Mandragor of wolfkers vergelijk Genesis 30: 14 Daar nu de kleine appeltjes van deze plant en niet hare bloesems welriekend zijn, zo denkt Sulamith natuurlijk aan deze; maar zij noemt ze hier niet als kunstmatige middelen tot opwekking, of vermeerdering van zinnelijke liefde, als wilde zij enigszins te kennen geven, dat zij haren echtgenoot daaruit een liefdedrank wilde bereiden, dit is bij de anders zo geheel kuise argeloze gezindheid van Sulamith ondenkbaar; maar de appeltjes zijn voor haar zinnebeelden der ware liefde en moeten alzo even als de andere door haar genoemde vruchten en genietingen de heerlijkheid van haar liefde op levendige wijze voor Salomo afschilderen..

Geestelijk opgevat, wijst Sulamith erop dat er niet alleen liefde maar ook uiting der liefde, niet alleen geloof maar ook geloofsleven, niet alleen gemeenschapsoefening maar ook vrucht er van is.

De genade wordt uit haar vrucht gekend. Gelijk de levende boom uit zijne vrucht gekend wordt zo ook de levend gemaakte zondaar.

Het is een grote en dubbele genade, indien de gelovige wel ootmoedig, maar toch ook vrijmoedig op de vrucht des geloofs en der liefde mag wijzen.

HOOFDSTUK 8.

LAATSTE LIEFDE-SAMENSPRAAK VAN CHRISTUS EN ZIJNE KERK.

1. Och, dat gij mij als een broeder waart, zuigende de borsten mijner moeder, die de borsten mijner moeder gezogen hebt, gelijk ik; dat ik u op de straat vond dan, als ik u daarbuiten op de straat vond, ik zou u kussen, ook zouden zij mij niet verachten, 1) zonder dat niemand mij verachtte.

1) De betekenis ligt voor de hand. Sulamith bedoelt: Ach, dat gij, mijn geliefde echtvriend, mij in allen dele zo nabij stondt als een vleeselijke broeder, die, met mij dezelfde moedermelk gedronken hebbende, ook met mij hetzelfde denkt, gevoelt en wenst! Ach, dat ik a aldus konde beschouwen en liefhebben! Als ik u dan buiten op het veld, in den tuin of waar ook, verre van den glans en van de weelde van dit hof vond, zou ik u met innige, ongedwongen, zuivere liefde kussen, zonder mij de verachting van iemand op den hals te halen, als deed ik iets dat tegen de kuisheid en goede zeden streeft!.

Zij wenst derhalve dat zij voor zijne zuster mocht gehouden worden, met welken naam zij ook reeds door hem was aangesproken in Hoofdstuk 5: 1, en dat zij dus dezelfde kuise en schuldeloze gemeenzaamheid met hem mocht aanhouden als ene zuster onderhoudt met een eigen broeder, met welke zij de zelfde borsten ener tedere moeder had gezogen, teneinde hij haar dan ook zo tederlijk beminnen mocht als Jozef zijn broeder Benjamin liefhad.

Men mag het wel houden voor den wens van alle gelovigen om een nadere gemeenschap met Hem, en om den Geest der heiligmaking van Hem te mogen ontvangen als wel wetende, dat Hij die heiligt en zij die geheiligt worden, allen uit één zijn en één zijn (Hebr. 2: 11).

De zin van deze woorden is niet moeilijk te vatten. Het is te verstaan hoe Sulamith tegen Salomo nog altijd opzag. Zij, de uit het stof verhoogde en Hij de machtige monarch, de wijze koning. Zij gevoelt zeer diep den afstand tussen Hem en haar.

En immers, voor enigen tijd was, door eigen schuld, die liefdeband, die liefdebetrekking voor een wijle verbroken.

Zij voelt zich nu hoogst gelukkig, maar de vrees vervult haar, dat aan dien hoogst gelukkigen toestand wel weer een einde kan komen.

En daarom de wens in dit vers, dat Hij haar broeder ware, dat daarom de afstand niet zo ver was, maar ook de vrees voor verbreking geen grond mocht hebben, en in het volgende vers, de bede, om Hem te brengen in het huis harer moeder, om daar voor hem te leven. Zij gevoelt de grootste behoefte om door Hem onderwezen te worden, dewijl zij zich van haar onwetendheid en geringheid zo diep bewust is. Zij wil, dit blijkt uit vs. 2 zo duidelijk, zijne geringe leerlinge zijn.

Welk een heerlijk en treffend beeld van de verhouding en den toestand tussen den Heere en den gelovige.

Hoe duidelijk ook bij den gelovige een besef van den afstand tussen hun Koning en Hogepriester en hem! Welk een behoefte om door Hem onderwezen te worden, om "leerjongen Christi" te zijn!

Alles wat dan ook in vs. 1 en 2 begeerd wordt vindt zijn grond in de zucht en de innige begeerte om zijn leerling te zijn.

Neen de bruid wil de liefdesbetrekking niet afbreken maar nauwer toehalen. Zij wil gaarne in diepe afhankelijkheid van Hem verkeren en door Hem onderwezen worden in den weg, dien zij te gaan heeft.

2. Ik zou u, niet slechts in een droomgezicht, (Hoofdstuk 3: 4), maar in volle werkelijkheid, aan mijne hand leiden, ik zou u brengen in mijner moeders huis, opdat gij daar geheel en al een der mijnen zijn zoudt; gij zoudt mij daar leren 1), gij zoudt mijn hart laten deelnemen aan het genot van uwe rijke wetenschap; en ik zou u van den door mij bereiden specerij-wijn te drinken geven, de geestelijke verkwikking, die ik van u genoot alzo met wat ik tot lichamelijke versterking bezit, vergeldende en van het sap, van den verfrissenden drank van mijne granaatappelen.

1) Sulamith beeldt zich niet in, dat zij, het eenvoudige, onaanzienlijke landmeisje, den man harer liefde, den groten, zo hoog door haar vereerden koning, iets geven kon, wat hij nog niet bezat, dit zou ook iets geweest zijn geheel tegen hare overigens zo echt vrouwelijke ootmoedige en op niets aanspraak makende persoonlijkheid indruischend. Dat zij hem werkelijk iets groots schenkt, als zij hem in haar moederlijk huis tot de eenvoudigheid van haren kinderzin brengt, is zij zich in 't minst niet bewust. Des te meer wenst zij door hem rijk te worden aan al het goede, wat hij bezit en waaraan zij zich arm gevoelt. In deze geestelijke is Sulamith een heerlijk voorbeeld voor de gemeente Gods en iedere gelovige ziel, die in haar zelfbewustzijn ook arm en naakt en bloot is, maar door Hem, in Wien alle volheid van wijsheid lichamenlijk verschenen is, in God wenst geleerd te worden, totdat zij eenmaal tot de volle erkenning der eeuwige liefde geraakt. Zijne liefde tot de arme dochter dezer aarde is echter zo volkomen onbaatzuchtig, dat Hij alles geeft en niets ontvangt, terwijl zij van hare zijde niets geven, maar slechts ontvangen kan..

Zij wil hiermede niet anders zeggen, dan dat zij Hem dien zal toebrengen, maken dat Hij die rijkelijk van haar ontving en zo dan ook zich in het genieten van denzelve, gelijk men door drinken doet, verkwikken en vermaken kon. Zij onderstelt daarom, dat die gestalten van des Heeren volk, de geestelijk drank zijn van den Heere Jezus, het groot vermakelijke, het dierbaar verkwikkelijke zijner ziele. Zij toont hare gereedheid om hem dit genoeg te geven en als op een heilige gasterij te onthalen. En hoe gepast ook op dit voorgaande. Als Jezus haar zo gemeenzaam tot een Broeder werd, als zij Hem zo van nabij genoot, in haar moeders huis zou haar dit ook niet ledig laten, maar onder die warmte van Jezus liefde, zou ook haar warm

hart beginnen van dankbaarheid te vloeien, hare geestige genade en aangename gestalten zouden rijkelijk doorbreken..

De granaatappel is het beeld van het kostelijkste en het schoonste wat te geven valt. Nog immer is dit zo. De granaat wordt door den Oosterling beschouwd als uit het Paradijs overgebracht op het overige gedeelte der aarde. De Perzen hebben een spreekwoord: eet vlijtig den granaatappel, want zijne zaden zijn uit het Paradijs afkomstig.

De Bruid belooft hier dan het edelste en het lieflijkste wat zij kan geven.

Als genade haar onderwijst, als genade haar bestuurt dan zullen de vruchten niet uitblijven.

3. Zijne linkerhand, zij onder mijn hoofd en zijne rechterhand omhelze mij. 1) Volkomen bevredigd rust ik nu uit in zijne liefde en ben ik zalig (Hoofdstuk 2: 6).

1) Duidelijk blijkt hieruit, dat zij zich in zijne armen werpt en Hij haar omarmt. Zie de Hoofdstuk 2: 6.

4. Sulamith, aan Salomo's arm heengaande, roept de wel afwezige, maar haar in den geest tegenwoordige hofvrouwen als afscheidsgroet toe: Ik bezweer u, gij dochteren van Jeruzalem, dat gij die liefde niet eigenwilligopwekt, noch wakker maakt, maar stil en rustig wacht, totdat het haar lust, totdat zij als van zelf als ware liefde rein en kuis in uw hart ontbrande en het gelukkig make (Hoofdstuk 2: 7, 3: 5).

1) De Kerk, ons aller moeder, beveelt haar kinderen om nooit iets te doen, hetwelk Christus tegen of Hem aanzetten mocht, om zich onzer te onttrekken. Want waarom zou men Hem doen honen of beledigen? Waarom zouden wij zulke vijanden van ons zelve zijn? Jezus bijzijn kan aan geen welgestelde zielen verdrieten en wil zich bij Hem en zijne navolgingen en gelovige vrienden tot een last is, is hunner tegenwoordigheid ook geenszins waardig en gans niet gesteld om ooit een hemelburger, en ware Sioniet te worden..

5.

VI. Hoofdstuk 8: 5-14. In deze laatste afdeling wordt gewezen op de bevestiging van het verbond der liefde en wordt dit verbond verheerlijkt. Alle wensen van Sulamith zijn vervuld, alles wat de gemeenschap, de zalige en innige gemeenschap zou kunnen verhinderen of belemmeren is weggenomen.

A. 5-7. Van de bruid wordt gevraagd wie zij is. Haar Bruidegom bepaalt haar bij den tijd der eerste liefde en vervult haar zo met heilige vreugde, dat zij met de sterkste bewoordingen de liefde verheft en prijst.

5. Wie 1) is zij, die daar met zulke schoonheid en bekoorlijkheid bestraald, opklimt uit de woestijn van de onbebouwde vlakte van Jizreël en lieflijk als door de verre reize vermoeid, leunt op den arm van haren liefste? 2) Salomo tot Sulamith, als zij dicht nabij de moederlijke

woning gekomen zijn: Zie, onder den appelboom, 3) daar, die het venster van uw huis beschaduwde, stond ik, en heb ik u opgewekt tot uwe eerste liefde jegens mij, als ik door 't venster riep (Hoofdstuk 2: 9), daar in dat huis heeft u uwe moeder met smart voortgebracht, daar heeft zij u met smart voortgebracht, die u gebaard heeft, daar is ook onze liefde geboren, daar zal zij nu ook in volle schoonheid en reinheid tot hare voleinding komen.

1) Wie vragen dit? Vele uitleggers zijn van mening dat het weer de dochteren van Jeruzalem zijn. Anderen dat de landslieden van Sulamith deze vraag doen. Ongetwijfeld hebben de laatsten gelijk. Alles wijst er op dat de bede der bruid is vervuld, dat haar Bruidegom met haar gegaan is, naar haar moeders huis. En waar zij nu in al den glans harer schoonheid, als een heerlijke bruid of echtgenoot, leunende op den arm van haar heerlijken gemaal voortschrijdt, vragen de landslieden bewonderend en verwonderd uit: Wie is zij, enz?

2) Wanneer de Heere eenmaal Zijne gemeente zal verlossen en haar zal voeren in het Vaderhuis, waar Hij haar plaats bereidt, zullen Gods engelen ook haar vol bewondering harer heerlijkheid met jubelzang begroeten. Maar ook haar zal men het aanzien, dat zij door ene woestijn getogen en slechts op den almachtigen arm haars Bruidegom steunende tot dit doel is geraakt..

Dit drukt tweërlei uit. Niet alleen dat zij in de onafscheidelijke nabijheid van haar Koning verkeert, maar ook dat zij al haar kracht en heerlijkheid aan Hem ontleent.

Heerlijk en treffend beeld van de Kerk van alle eeuwen. Opkomende uit de woestijn, de woestijn der wereld, der verdrukkingen, en toch niet verlaten, niet alleen, maar er immer staat op kunnende maken, maar het steeds ervarende, dat haar Heere en koning aan haar rechterhand staat, dat zij al haar hulp om staande te blijven, van Hem ontvangt, dat zijn kracht in haar wordt uitgestort en Zijne liefde haar omringt.

3) Onder den appelboom enz. Als deze de toestand der bruid en dit het begin van haars echtgenoots liefde tot haar geweest is, dan was zij hem inderdaad alles verschuldigd. Geen zinnebeeld van groter verplichting kan bijkans uitgedacht worden. Ook is dezelfde vergelijking gebezigd door den profeet, Ezechiël 16, om de verplichting van de kerk van Israël en hare ondankbaarheid jegens God uit te drukken. Maar hoe sterksprekend het beeld ook zijn moge, toch schaduwde het ondersteld geval slechts flauwelijk de verplichtingen af, die de verlostte ziel heeft aan Christus. Welke liefde is de Zijne! Hier schiet elke vergelijking te kort.

Dit wordt uitgesproken door den Koning zelven, gelijk ook het laatste gedeelte van het vers. Daarmee wijst Hij Sulamith op de eerste tijden van hare aanneming, op de eerste dagen, toen Hij aan haar zich openbaarde in de volheid Zijner liefde. En dit alles opdat, bij de herinnering, aan wie zij geweest is en wie zij nu is, hare liefde des te sterker toeneme, en hare gehechtheid aan Hem te inniger worde.

Ook hier is de geestelijke betekenis duidelijk. Zo ook herinnert de Heere zijn Kerk in het algemeen en zijne gelovigen in het bijzonder, dat Hij het is, die het eerst haar opzoekt. Gelijk

de Heere zijn volk door Ezechiël laat herinneren dat Hij hen zag vertreden in hun bloed, liggende op de vlakte des velds, opdat Hem de eer van alle zaligheid zou gegeven worden, maar ook Hem de dank daarvoor zou worden toegebracht, zo doet de Heere altijd. Hij is de eerste en Hij is de laatste, de Alfa en de Omega.

6. Sulamith, deze herinnering met een jubelkreet beantwoordende: Ja, nu is zij tot hare voleinding gekomen! Zet mij als een zegelring 1) op uw hart, als een zegelring op uwen arm; laten wij in eeuwigdurende, onverbreekbare gemeenschap verbonden blijven, gelijk men een zegelring op de borst draagt, of om den arm bindt en op het trouwst bewaart (Genesis 38: 18). Ja, vast en trouw, bewaar mij gans en al als uw eigendom. Want de ware liefde is sterk, alle hinderpalen nederwerpende en overwinnende als de dood; 2) en de liefdeijver 3) is hard, onoverwinnelijk, onverdelgbaar als het graf, als het dodenrijk, dat niets teruggeeft, wat het eens bezit (Job 7: 9), hare kolen zijn vurige kolen, haar gloed is een helbrandende vuurgloed, die zijn vlammen in de harten zendt en niet te blussen is, en dat, omdat zij niet van aardsen oorsprong is, maar ene vlam is, of vlammen des HEREN, 4) die Hij zelf aangestoken heeft en ook onderhoudt en voedt.

1) De zegelring komt als een kleinoord in aanmerking, waarvan men zich niet scheidt; en de eerste bede gaat daartoe uit, dat Hij haar zo onvervreemdbaar als een zegelring op zijn hart drage; de zin van het tweede lid is, dat Hij haar zo onafscheidelijk als een zegelring aan zijn arm moge nemen, zodat zij Hem steeds aan het hart ligt en Hem steeds aan haar zijde heeft. Zij wenst met Hem, zowel in liefdesgezindheid als in gemeenzaamheid, ten opzichte van het levenspad, onlosmakelijk verenigd en verbonden te wezen..

Zij wil er mede zeggen: laat mij nooit de plaats verliezen, welke ik in uw hart bezit en laat uwe macht voor mij werkzaam zijn, ten blijke van uwe liefde jegens mij, en laat mij niet alleen in uw harte, maar ook op uwen arm, als ten zegel gesteld zijn, opdat gij mij steeds opbeurt, sterkt en draagt in uwe liefde, en mij dit ter mijner vertroosting ook doet weten..

Dewijl én het hart én de arm levendige zinnebeelden zijn van getrouwe bezorging, het hart als de grond waaruit en de arm als het middel waardoor, zo kan als een zegel op beiden gezet te zijn, ook niet ongepast uitdrukken den wens van de bruid om met alle verzekerdheid en onder ene hartelijke en onder ene dadelijke gedurige bezorging van den Heere Jezus te zijn. Door daar als een zegel op gedrukt te zijn, wenst zij, in dit beide alles te zijn: het grote doel en voorwerp van Zijn zorgdragend hart voor haar en van Zijn zorgdragenden arm omtrent haar. Alles dat Hij vermocht aan haar ten koste te leggen tot volmaking van haar lichamelijk en geestelijk geluk.

2) Er is niets zo hard en ijverig, dat door het vuur der liefde niet verwonnen wordt. Zij is het enige dat zich schaamt iets moeilijk te noemen..

Jezus liefde tot ons was sterker dan de dood, want Hij gaf zich voor ons ter dood, en brak zegevierend door denzelven heen, opdat wij voor deszelfs banden niet meer vrezen zouden. En de liefde van Jezus echte navolgers is ook zo sterk als de dood, omdat deze hen ongevoelig, als dood maakt voor alles buiten Hem..

Dat liefde werk, welk een veel goddelijker en hemelser oorsprong heeft dan alle natuurlijke liefde, welk geen plaats heeft als in ware begenadigden, welke uitgaat tot een oneindig waardiger voorwerp, en die derhalve een liefdevlam is van God zelf, en van zijnen Heiligen Geest in de ziele uitgestort; zeker daarom moet men ook zeggen, dat die liefde alles kan overwinnen. Er zijn geen hoogten of diepten daar zij voor blijft staan; geen gevaren daar zij niet doorheen breekt, geen wateren die haar kunnen uitblussen..

3) In het Hebr. hanq (kin'ah), ijver, maar in den zin van brandende, vurige liefde, die het geliefde voorwerp met alle kracht vasthoudt en niet duldt dat iets van hem verwijderd, en daarom vergeleken wordt bij het graf, dat ook wat het ontvangt niet los laat.

Zo is ook de liefde, de geestelijke liefdeijver tussen den Heere en zijne gelovigen. Het waarlijk wedergeboren hart kan geen andere voldoening vinden dan in de liefde en omhelzing van Christus. Die eenmaal de liefde Gods in Christus heeft ervaren, weet, dat hij met onverbreeklijke banden aan zijnen Heere en Zaligmaker is verbonden.

Daarom kon ook een Paulus zeggen, dat niets ter wereld hem van deze liefde kon scheiden.

4) Vlammen des Heeren. Hiermee wil de bruid zeggen, dat de liefde die in haar brandt, waarvan zij spreekt, niet is ene natuurlijke liefde, vrucht was van eigen akker, maar een ingestorte liefde, door den Heilige Geest in haar gewekt.

De liefde tot den Heere, tot Hem en voor Zijn dienst is geen vrucht van eigen akker, want de natuurlijke akker des harten brengt geen liefde tot God voort, maar is een genadewerk des Heiligen Geestes. Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons het eerst heeft liefgehad.

7. Vele wateren zouden met al hun klimmend geweld de Goddelijke vlam van a) deze liefde niet kunnen uitblussen; ja, de rivieren met al hare watermassa zouden ze niet verdrinken; al gaf iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde, om ze kunstmatig in een hart te verwekken, waar de Heere ze niet zelf ontstoken heeft (Hoofdstuk 2: 7; 3: 5; 8: 4), men zou hem ten enenmale verachten, het zou alles niets, niets baten; zo in den grond onderscheiden is de ware liefde van de vleeselijke schijnliefde!

a) Rom. 8: 38 vv.

Deze onuitsprekelijk diepe woorden maken het hoogtepunt uit van het gehele lied en geven er tevens den sleutel van aan. Ja het wordt hier in waarheid profetisch. Want gelijk Sulamith hier de voleindigde liefde tussen zich en Salomo, en in het algemeen tussen man en vrouw beschrijft als een zamentreffen van menselijke vrijheid en goddelijke noodzakelijkheid, als ene vlam, die geen mens zich zelven kan geven of ontnemen, doch die den mens met onwederstaanbare macht aangrijpt en door gene beproeving, door gene nog zo vijandige macht wordt verdelgd, zo heeft zij zich in hare hoogste goddelijke voleindiging alleen in den Gods- en mensenzoon geopenbaard, Wiens liefde uit Zijn innerlijkst eigen Ik voortspoot, en Hem met onwederstaanbare goddelijke kracht dwong tot deze wereld met hare duizend plagen en groten jammerlast neer te dalen, om er dood en hel te overwinnen. Hij had lief omdat Hij

moest liefhebben, maar de liefde was tegelijkertijd Zijn zoetste willen, de wederliefde van verlore zielen Zijn innigst verlangen. In de macht Zijner liefde, in de hevigheid van Zijn liefdesijver, die door de kerk in duizende van liefde gloeiende liederen bezongen is geworden, en toch nooit kan worden uitgezongen, zien wij ook nu de ware gestalte van de liefde tussen man en vrouw..

Het gedruis der watergolven zou haar niet verschrikken, want Christus zal de liefde der zijnen behouden ondanks alle rampen en gevaren. De gelovigen zullen met Hem allen druk en leed tarten, zonder er door verwrikt te worden en zich zelf zelfs in de verdrukkingen verheugen. Zij zullen den Heere liefhebben, al kastijdt of slaat Hij hen en hun vertrouwen zal op Hem gevestigd blijven. Geen water van ellende en tegenspoed kon Christus, liefde te onzen waart doen verflauwen, en hij doorworstelde alle de bitterste vervolgingen, wadende als door zeeën van bloed. De liefde zit als een koning op den vloed, laat dan noch graf, noch dood onze liefde tegenover Hem doen verflauwen..

8.

II. Vs. 8-14. Nadat Salomo en Sulamith bij den appelboom, waar Sulamith door hare moeder met het levenslicht, en door Salomo met zijne liefde is begiftigd geworden, hun liefdeverbond feestelijk vernieuwd hebben, treden zij het huis in.

Hier geeft Sulamith hare bezorgdheid te kennen over hare kleine zuster. Salomo neemt al die bezorgdheid weg, en waar zij zelven nu nogmaals wijst, op haren heerlijken staat, op hare bereidwillige offeranden voor haar koning eindigt het Lied der liederen met de heerlijke toespraak des konings, waarin Hij met enkele woorden haar zegt wie zij is, wat zij doen moet en wat haar te wachten staat.

8. Sulamith tot Salomo: Wij hebben daar ene kleine zuster, die nog gene borsten heeft. Wat zullen wij onze zuster doen, in den dag als zij den huwbaren leeftijd zal hebben bereikt en men van haar spreken zal 1).

Met deze woorden wijst Sulamith niet alleen op hare jongere zuster, maar op tedere wijze beveelt zij haar ook bij Hem aan.

De liefde is niet afgunstig. Zij weet dat zij het eigendom van haar Koning is, zij weet welk een macht en welk een ontferming Hij bezit. Daarom is het haar behoefte om ook haar zuster aan Hem toe te vertrouwen, opdat Hij ook haar Zijne koninklijke gunst en bescherming verlene.

Geestelijk verstaan is de jongere zuster een beeld van den bij aanvang tot bekering gekomene. Is zij zelf een nu bevestigde in den staat, hare jongere zuster is dit nog niet. En daarom waar ook ouderen dikwijls nog voor vele verzoeken blootstaan, is het de vraag van Sulamith: wat men haar zal doen?

Sommigen zijn van gevoelen, dat onder die jongere zuster de kerk uit de Heidenwereld te verstaan is.

9. Salomo haar antwoordende: Zo zij een muur is, zo zij zich als een muur betoont vol krachtigen weerstand tegen alle indringende aanzoeken, wij zullen een paleis van zilver, dat van verre prachtig in het land schittert, op haar bouwen, wij zullen haar alle eer en vrijheid geven, en zo zij ene deur is, die men gemakkelijk kan openen om er door in en uit te gaan, d.i.: zo zij voor de verzoeken en verleidingen is blootgesteld is, wij zullen haar rondom bezetten met sterke cederen planken, wij zullen haar steeds zo bewaken, dat zij voor elken verleider ongenaakbaar is.

1) Indien zij een muur is, indien men maar staat op haar kan maken, als zij het woord maar ontvangt, en er een vasten grond op bouwt in stede van hooi en stoppelen, alsdan zullen wij ook op haar een paleis van zilver bouwen of haar tot een zilveren paleis stellen. Het goede werk, eens wel in haar begonnen zijnde, zal dan zijne volmaaktheid erlangen, en als zij eens met den Heere verenigd is, zal zij haast wel opgroeien tot een heiligen tempel en woonstede Gods door den Geest. (Efeze 2: 22). Indien zij een deur is, d.i. als dat paleis voltooid is en de muurpoorten opgetrokken en ingezet zijn, dan zullen we haar rondom met cederen planken omzetten, men zal haar als met slagbomen en sterke borstweringen behoeden en beveiligen en haar tevens kracht en ook sieraad bijzetten. Dus zal het heilrijk genadewerk in haar zijn volle beslag verkrijgen. Wat er aan ontbreekt zal ten volle in orde gebracht, en dus het werk des geloofs met kracht in haar voortgezet en volmaakt worden.

10. Sulamith, haren eigenen staat met dankbare vreugde vermeldende: Ik ben een muur, en mijne borsten zijn als hoge, eerbiedwekkende muur-torens, 1) die geen dief of rover kan bestijgen. Daarom toen of dewijl ik zulk ene ben, was, of ben geworden, ik in zijne ogen als ene, die bij hem gemeenzame vriendschap en liefde en daarbij vrede vindt.

1) De vergelijking van de borsten met de torens is door de vergelijking van de persoon met een muur volkomen juist. Kleuker merkt juist op, dat hier niet zaken met zaken maar verhoudingen met verhoudingen vergeleken worden. De borsten waren voor haar persoon wat voor de muur de torens waren, die uit kracht van het weerstandsvermogen, dat zij in zich bergen, den vijand wiens opmerkzaamheid zij tot zich trokken, nooit aan zich laten komen..

Zij toont derhalve den staat aan, daar zij ook toe was gekomen, waarin zij volmaakt werd tot die hoogte daar zij nu in was. Zijnde die eigen staat, dien de bruidegom even vereist had tot de medevolmaking van de kleine zuster. Daar had Hij haar gezegd: Als zij ene muur is, hier toont de bruid nu, dat het zo met haar ook ging. Zij was ook eerst tot een muur geworden, eer zij zoveel gunst vond, dat zij tot een paleis van zilver werd..

Zij acht zich in deze gunst van haar Heere ten hoogste gezegend en gelukkig, en schrijft dit voltrokken goede werk in haar aan Zijn onverdeelde liefde en goedgunstigheid toe. Want Hij had haar met ogen van gunst en genade aangezien en haar Zijne tedere liefde doen ondervinden, door haar tot zulk een wal of muur van koper ja zilver (Jer. 1: 18) te maken, die pal en vast stond en tegen welke het blazen des geweldenaars niets vermocht. Dies Hij in hare

sterkte Zijn vermaak stelde. Geen wonder dan, dat zij ook zegevierend uitroept en juicht, dat zij toen vrede in zijne ogen had gevonden en gunst van hem had verkregen. Deze heilrijke stonde was bij haar steeds herdenkens waardig..

Sulamith doet in vreugdevolle bekentenis den mond open om haren broederen te zeggen, dat haar gehele bestaan in Salomo, den vredevorst, bevredigend geworden is, en is zich bewust dat zij hem een kuis, zedig hart en een onbevlekt lichaam heeft gebracht. Niet als eigene verdienste, waarin zij zich beroemen wilde, betracht zij het, maar vrolijk en dankbaar aan hem, die haar krachtig gemaakt en bewaard heeft, doet zij, in het bewustzijn van hare heerlijkheid, haren mond open..

Zonder twijfel wijst de Bruid hier op den heerlijken staat, waartoe haar Koning haar had gebracht. En dit niet alleen om het werk des konings te roemen, maar ook om haar kleinere zuster te troosten, en aan te moedigen, om ook al haar vertrouwen op Hem te zetten.

De geestelijke betekenis straalt duidelijk en helder door. Hier spreekt een bevestigde in het geloof, om den Heere en hem alleen al den roem en de eer te geven voor Zijne genade, en om de kleinen en stillen in den lande, om de treurenden van hart te troosten en te bemoedigen. Hun te bemoedigen, dat de Heere nooit half werk doet, maar immer de Rotssteen is, wiens werk volkomen is.

11. Sulamith tot Salomo, ziende op hare broeders: Salomo had niet ver van hier enen wijngaard (beter: wijnberg), te Baäl-Hamon, nabij Dothaïm in den stam van Issaschar. Hij gaf dezen wijngaard, wijnberg in enkele stukken verdeeld, over aan de hoeders, als pachters, met de vermaning, dat een ieder hem bracht (brengen moest) voor deszelfs vrucht, die zijn wijngaard hem opbracht, als pachtcijs duizend zilverlingen, 1000 zilveren sikkelen, terwijl de overige 200 sikkelen hem den pachter als aandeel overbleven.

Sulamith vermeldt dezen koninklijken wijnberg als een voor de hand liggend voorbeeld, dat zij nu terstond wil toepassen.

De wijngaard des Heeren is het huis van Israël. Deze mag vergeleken worden bij Salomo's wijngaard te Baäl-Hamon, verhuurd, als ware het, aan de Joodse vorsten, rechters en profeten. Maar waar de kerk, gelijk hier, van zich zelf onder dit beeld spreekt, belooft zij daarbij naarstigheid en waakzaamheid, tegelijkertijd met betamende achting en eerbied jegens hare dienaren..

De getrouwe gade, den wijngaard beschouwende, dien haar echtgenoot haar had gegeven, vergelijkt dien bij een anderen van dezelfde waarde. Zij herinnert zich de huur, die er voor betaald werd. De haar nu geschonken wijngaard zal onder het bestuur van ene liefhebbende gade, haren echtgenoot, niet minder opbrengen dan toen hij aan vreemden werd verhuurd. De geestelijke betekenis schijnt te doelen op het beginsel van Christelijke gehoorzaamheid in tegenoverstelling van de gehoorzaamheid, door de wet gevorderd. De laatstgenoemde was die van een huurling. Onder het Evangelie is het eeuwig leven en ieder voorrecht ene vrije genadegift van God, de gift Zijner liefde. Aldus worden de heiligste, de duurste en krachtigste

verplichtingen, die der liefde, der door den Heiligen Geest in het hart uitgestorte liefde, op den gelovigen gelegd.

12. Mijn eigen wijngaard (Hoofdstuk 1: 6), dien ik heb, nu mijne vrijheid, mijn jonkvrouwelijke staat met alles, wat enen man aan mij kan behagen, is voor mijn aangezicht, is voor mij, staat thans onder mijn eigen bestuur en alleen tot mijne eigene beschikking; niemand behoeft dien meer te hoeden. Maar de duizend zilverlingen, het volle bedrag van mijnen wijnberg, zijn voor u, o Salomo! leg ik in uwe handen; het recht om over mij te beschikken en mij te behoeden, gezamenlijk met alles, wat ik ben en heb, heb ik aan u overgedragen; de uwe ben ik en wil ik eeuwig blijven; maar tweehonderd sikkelen zijn voor de hoeders van deszelfs vrucht. 1) Gelijk de 200 sikkelen aan de hoeders van den wijnberg te Baäl-Hamon werden geschonken, geef alsoo ook hun aandeel aan mijne broeders, die mij, mijnen wijngaard, zo trouw en zorgvuldig hebben bewaard. Aan uwe liefde en trouwe beveel ik hen en hun toekomst aan.

Als de Eigenaar het zijne ontvangen heeft, zal het de huurlieden ook aan hun winst niet ontbreken. Twee honderd zilverlingen, een groot loon ongetwijfeld als het afgaat van de inkomsten van een enkel duizend zilverlingen, waren voor Salomo's wijngaardeniers bestemd. Zij die voor Christus werken, werken ook voor zich zelf, en hoe meer eer zij hunnen Heere toebrengen, hoe onuitsprekelijk groter al hun eer en voordelen wezen zullen..

Deze overvloed van liefde, die bij alle vurigheid harer overgave aan den echtgenoot toch ook nog voor hare bloedverwanten een deel overig heeft; deze aandoenlijke zusterlijke liefde, die met hare kinderlijke, trouwe, vrome gehechtheid aan hare moeder, gelijk zij die in den loop van het stuk herhaaldelijk openbaart, in waarheid één is, dient tot de lieflijk verheerlijkende voleinding van het heerlijke karakterbeeld dat de dichter van haar als ideaal ener bruid en jonge echtvrouw wilde ontwerpen en waarin hij de gedachte en de verborgenheid van het huwelijk zelf als ene heilige instelling Gods heeft voorgesteld.

Vs. 11 is gebruikt om in vs. 12 de toepassing er van te maken.

Hoe meesterlijk tekent de H. Geest het hier duidelijk dat al wat de gelovigen ontvangen, is van het kapitaal van den groten Koning en Heere.

De ganse wijngaard kwam aan Salomo toe, die 1000 zilverlingen waren voor Hem en voor Hem alleen, maar van hetgeen Zijn eigendom, volkomen eigendom was, werden 200 zilverlingen gegeven aan de hoeders.

Alles ontvangt de Kerk, en daarom de gelovige, uit de volheid van Gods ontferming, maar als vrije genade, verbeurde genade.

13. Salomo tot Sulamith: O, gij bewoonster der hoven, gij die zo veilig zijt en welbewaard, die uw innigst zielsverlangen hebt verkregen; zie nu zijt gij immers aan de plaats van uw zielsverlangen, de metgezellen merken op uwe stem, uwe metgezellen, die uwe schone stem

zo dikwijls gehoord hebben, weten wat gij zegt; doe ze nu ook mij in het zingen van een vrolijk lied horen. 1)

1) De koning noemt haar alzo, omdat haar staat vast en zeker is, vergelijkt haar hij een hof, die veilig is en voor indringers bewaard. Maar waar zij nu tot hare metgezellen spreekt, daar vermaant Hij haar, dat zij Hem allermeeft en allereerst hare behoefte bekend make, hare wensen noeme, dewijl Hij alleen al hare beden kan vervullen.

Zo gaat het ook altijd op geestelijk gebied.

Het is goed, dat gelovigen elkaar wijzen op de noden en behoeften der ziele, elkaar mededelen, wat God aan de ziele gedaan heeft en doet; maar allernoodzakelijkst is het, dat de troon der genade word opgezocht en gezocht, om zich voor den Heere neer te leggen in al zijn geestelijke ellende, en van den Heere te vragen en te smeken, dat Hij gedurig zegene met de stromen Zijns Geestes.

14. Sulamith, haren echtvriend bij den arm naar buiten geleidende, zingt: a) Kom haastelijk, 1) mijn liefste! en wees gij gelijk ene ree, ene gazel, of gelijk ene welp der herten, een jong hert, op de bergen der specerijen. 2) Kom, laten wij te zamen over deze met geurige bloemen bedekte bergen, die ons zo vriendelijk uitnodigen, vrolijk heen wandelen als snelle reeën.

a) Openb. 22: 17: 20.

1) Hiermede voldoet Sulamith aan de begeerte van haar koning en Heere, haar stem te doen horen. En daarmee zegt zij het zo duidelijk mogelijk, dat al de begeerten harer ziele naar Hem uitgaan.

Het is hier als het ware de bode der Kerk, zoals die onder het N. Verbond luidt: Kom, Heere Jezus, ja, kom haastelijk!

2) In het Hooglied worden we inzonderheid gewezen op twee bergen of gebergten. Het gebergte van Bether en de bergen der specerijen.

De bergen van Bether maken scheiding tussen den Bruidegom en zijne bruid, maar op de bergen der specerijen is van geen scheiding meer sprake.

Daarom zijn ook de bergen der specerijen, beeld van de eeuwige bergen van gelukzaligheid en heerlijkheid, waarop de grote Hogepriester en Koning zijn volk alle de zijnen zal verzamelen en verkwikken met de lieflijkste ondervindingen, met de lieflijkste geuren van Zijne genade, en met de heerlijkste vruchten van Zijne gemeenschap.

Dan zal er nimmer meer scheiding plaats hebben, maar eeuwige vereniging zal de ervaring zijn.

Hierom smeekt hier de bruid, hierom smeekt de Kerk van Christus, zolang als zij nog is in het land der vreemdelingschappen.

Als de strijdende Kerk in de overwinnende zal zijn overgegaan, dan is het smachtend: Kom, voor eeuwig, overgegaan in het vervulde: Ik ben gekomen.

SLOTWOORD OP HET BOEK HET HOOGLIED.

Het Hooglied, of het Lied der Liederen, behoort zonder enigen twijfel tot die Boeken der H. Schrift, waarover de gevoelens van oudere en nieuwere uitleggers zeer ver uiteenlopen.

Meent de een, dat, toen de grote Koning Israëls dit Lied vervaardigde, hij enkele voorgevoelens van het Goddelijke Tegenbeeld in zijn ziele heeft gehad; anderen, dat het, zonder Salomo's bewuste doel, door de werking des Geestes zo is opgesteld, dat ons uit zijn verheven samenstel, als uit een kristallen spiegel, de verborgenheden des huwelijks tegenstralen: sommigen vinden er in een allegorie omtrent Christus en zijn Kerk.

Wij sluiten ons aan bij de typisch-mystische verklaring van het Hooglied.

Salomo, gedreven door den Heilige Geest, heeft in zijn huwelijk met Sulamith, aan de Kerk van alle eeuwen voorgesteld en voor haar bezongen, hoe Christus Jezus niet alleen zijne Kerk heeft opgezocht, maar haar ook weer opzoekt, als zij verkeert in een kwijnenden en afgezakten toestand.

Hoe Christus Jezus alle eeuwen Zijn woord vervult, dat hij is de Eerste en de Laatste, Degene, wiens trouw door de trouweloosheid Zijner gelovigen niet wordt te niet gedaan.

Al wat Salomo zegt van Sulamith, en wederkerig wat zij zegt van Salomo, kan alleen dan tot zijn recht komen, wanneer het wordt toegepast op de verhouding tussen Christus Jezus en Zijne duur gekochte gemeente.

Wat de Heere gedurende zijn omwandeling op aarde sprak: "Meer dan Salomo is hier", geldt ook hier inzonderheid.

Gaarne verenigen we ons met wat Henry aan het slot van zijn inleiding op dit Boek schrijft: "De beste sleutel tot dit Hooglied is de 45ste Psalm, die men ook in het N. Verbond vindt aangetrokken, zodat dit mede op het Hooglied zelve, als bij terugstuiting, mag toegepast worden.

Het is en blijft echter moeilijk om de mening des Geestes in sommige plaatsen van dit Boek slechts als waarschijnlijk op te geven, en de geleerdste verstanden vinden er zelfs diepten in, welke zij onmogelijk peilen kunnen.

Doch, als de zin en mening daarvan eens getroffen is, dan is ze van een wonderbaar nut, door de godsdienstige aandoeningen in ons te verlevendigen; en de ontdekte waarheid oefent alsdan ene des te grotere kracht op onze zielen.

Als we ons tot de beoefening van dit Boek overgeven, moeten we niet alleen met Mozes en Jozua onze schoenen uittrekken, en zeggen, dat wij een heiligen grond betreden, maar wij moeten zelfs met Johannes een heilige vlucht nemen tot in het hoogste en binnenste Heiligdom, opdat we dus met vertrouwen mogen zeggen: "Ja waarlijk! dit is een huis Gods, en ene poorte des hemels."